Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU, EN HELILOOJATE LIIDU JA ENSV TEATRIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Nr. 46 (360) Laupäeval, 18. novembril 1950. a. IX aastakäik. Hind 50 kop.

Aktiviseerida valimiseelset tööd kultuurhariduslikes asutustes

Mida lähemale jõuab kohalike töörahva saadikute nõukogude valimiste päev, seda enam hoogustub valimiste heaks kordaminekuks tehtav ettevalmistustöö. Suure aktiivsusega seab meie töötav rahvas üles saadikukandidaate kohalikesse nõukogudesse. Toimuvad massilised koosolekud ülesseatud kandidaatide tutvustamiseks ja toetamiseks.

Alanud uus etapp valimiseelses töös tingib agitatsioonitöö laiendamist, kogu selle mitmekesiste vormide ulatuslikku rakendamist.

Suured ülesanded valimiseelses töös on täita kultuurhariduslikel asutustel — kultuuri- ja rahvamajadel, klubidel ning raamatukogudel.

Hiljuti meie vabariigis toimunud rajoniseerimine on loonud soodsad tingimused ka kultuurhariduslike asutuste juhtimise parandamiseks, nende lähendamiseks töötavatele hulkadele. Paljude rajoonide kultuurharidusosakonnad ongi konkreetselt ja asjalikult asunud juhtima rahvamajade ja raamatukogude tööd, sidudes seda üldrahvaliku ürituse — kohalike nõukogude valimiste — ettevalmistamisega. Siiski on meil küllaltki rahvamaju ja raamatukogusid, kus esineb veel palju puudusi valimiseelses töös. Harju rajooni Lehmja, Haljava, Lagedi ja Aruküla rahvamajadel pole konkreetset tööplaani, täiesti puudulikult on neis korraldatud näitlik agitatsioon. Samasuguseid puudusi esineb ka Tartu rajooni Lubja ja Tammistu rahvamajas. On ilmne, et kõik rahvamajade juhatajad pole veel aru saanud oma töö tähtsusest, pole endale selgeks teinud, et kultuurhariduslik asutus peab olema külanõukogu nii massikeskise kultuuritöö kui ka agitatsioonilise töö keskuseks.

Nagu öeldud, on olukord eriti puudulik näitliku agitatsiooni alal. Harva võib rahvamajades leida skeeme, kaarte, arve ning fotoülesvõtteid kommunismi suurtest ehitustest, vähe on välja pandud vitriine päevauudistega ja väljalõigetealbumeid, samuti vähe on esitatud arve ja fakte kohalike ettevõtete ja kolhooside saavutustest jne. Halvasti on esile toodud tööstuse ja kolhooside eesrindlasi, kes valmistuvad valimisteks uute töövõitudega. Kõiki meie elunähtusi haarav näitlik agitatsioon on aga väga tähtis.

Seoses alanud saadikukandidaatide ülesseadmisega peab iga kultuurhariduslik asutus täiendama oma näitlikku agitatsiooni saadikukandidaati tutvustava materjali osas.

Tähtsat kohta valimiseelses töös omavad massiüritused — valijate õhtud, kohtamiskoosolekud jm.

Elavnenud on viimasel ajal kunstiline isetegevus, kuid kultuuriasutused rakendavad veel vähe isetegevuslasi valimiskampaania teenistusse. Näiteks Võru linna agitatsioonipunkti nr. 3 (asub Lõuna-Eesti Teatri ruumides) tööplaanis pole ette nähtud peaaegu ühtki isetegevuskollektiivide esinemist. Ka Lõuna-Eesti Teatri kollektiiv, nagu näitab agitatsioonipunkti tööplaan, pole kavatsenud anda ühtki šefluskontserti valijaile oma agiatsioonipunktis. Võru kultuurimaja kollektiivil, kuhu kuulub kuni 300 isetegevuslast, on esinemised ette nähtud ainult kultuurimaja ruumes asuvas agitatsioonipunktis nr. 1. Iga kultuuri- ja rahvamaja ülesanne on aga teenindada iga valimisüritust, mitte ainult oma statsionaaril vaid ka ümbruskonna teistes agitatsioonipunktides, asutustes ning kolhoosides. Selleks on vaja koostada isetegevuskollektiivide ja üksikesinejate esinemise täpsed graafikud, korraldada kollektiivide külalisesinemisi jne.

Suurt osa agitatsioonitöös omavad agitatsioonibrigaadid. Kui Valga kultuurimaja agitatsioonibrigaadid on esinenud juba mitmes kolhoosis, siis õige aeglaselt rakendab neid tegevusse Võru rajooni kultuurimaja.

Otsustavalt tuleb parandada raamatukogude tööd. Need asutused pole kaugeltki kõiki olemasolevaid võimalusi ära kasutanud valimiseelseks tööks.

Päris agaralt on organiseerinud kirjandusnäitusi ja väljapanekuid, sisustanud agitatsioonipunkte Valga rajooni raamatukogud — Õru, Kuigatsi, Kaagjärve ja teised. Kuid on raamatukogusid, kes ei loe oma ülesandeks agitaatorite ja kõnelejate abistamist kirjanduse soovitamisega, väljapanekutega jne. Vastseliina, Võru ja Harju rajoonides on olnud juhtumeid, kus raamatukogu poolt on välja pandud agitatsioonipunktidesse vananenud kirjandust. Iga maaraamatukogu ülesandeks on töötada tihedas koostöös rahvamajadega, abistada agitatsioonipunkte ja rahvamaju agitatsioonitöös valijatega. Raamatukogud peavad näitama ka nõukogude kirjanduse saavutusi, selle suurt organiseerivat ja kasvatavat jõudu kommunismi ülesehitamisel meie maal. Aktiivsemalt tuleb kasutada ka rändfonde ja rändkogusid kolhooside raamatukogude abistamisel.

Tähtis osa rahva kultuurilisel teenindamisel on nõukogude kinol. Seni on rahvamajad vähe kaasa aidanud kinoetenduste heaks kordaminekuks. Iga rahvamaja kohustuseks on aga hästi ette valmistada ka kinoetendusi, hoolitseda ruumide korrasoleku eest, korraldada valguslehti, organiseerida vastavaid sõnavõtte enne kinoseanssi. Selleks tuleb tihendada sidemeid kinotöötajatega.

Rajoonide ja linnade kultuurharidusosakonnad peavad senisest rohkem tähelepanu pöörama koduloomuuseumide tööle. Eeskujuks teistele on Rakvere Muuseum, kus on hästi korraldatud nõukogude ülesehitustöö osakond, mis kajastab vabariigi ja oma rajooni saavutusi. Ka muuseumid võivad ja peavad ära tegema suure töö valimiseelsel perioodil agitatsioonitöö alal.

Kasutades agitatsioonilise töö rikkalikke vorme, parandades otsustavalt oma tööd rahva kultuurilisel teenindamisel, suudavad maa ja linna kultuurharidusasutused anda oma väärtusliku panuse valimiste parimaks õnnestumiseks, kommunistide ja parteitute stalinliku bloki kandidaatide võidu eest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi

SEADLUS

K. F. Juonile NSV Liidu rahvakunstniku nimetuse andmise kohta

Väljapaistvate saavutuste eest nõukogude kujutava kunsti alal anda kunstnik Konstantin Fjodorovitš Juonile NSV Liidu rahvakunstniku nimetus.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees N. ŠVERNIK
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. GORKIN

Moskva, Kreml
13. novembril 1950

MART RAUD

Rahukongress

Wall Streetilt, Attlee võimsalt šefilt
suursaadik kindla käsu tõi,
et tuleb lukku panna Sheffield —
siin rahust kõnelda ei või!

Ja sõnakuulelikult London
teeb nagu nõudnud USA,
sest nende äriosakond on
tööerakondlik Inglismaa.

Kuid üle, mööda Briti saartest,
kus võimul Atlandi piraat,
võib kõigist, kõigist ilmakaartest
teed leida rahudelegaat.

Neid ootab Varssav: rahvas hõiskab,
linn hõiskab tervitades neid,
kes volitatud hukka mõistma
on uue sõja roimareid.

Siin, rahukaitsjate kongressil,
on esindatud — inimkond.
Siin, nimelt siin, ei Lake Successis,
kõik rahvad ühinenud on.

Teise ülemaailmse rahupooldajate kongressi avamine

Varssavi, 16. novembril (TASS). Täna avati Varssavis Poola Sõna Majas pidulikult teine ülemaailmne rahupooldajate kongress.

Kongressile saabusid delegaadid rohkem kui 70 maalt.

Avamisel viibivad arvukad külalised: Poola teaduse-, kultuuri- ja kunstitegelased ning Varssavi käitiste tööeesrindlased.

Tormiliste kiiduavaldustega võtsid delegaadid vastu ülemaailmse rahupooldajate kongressi alalise komitee liikmete ilmumise presiidiumi eesotsas komitee esimehe Joliot-Curiega.

Kongressi avades tervitas Curie delegaate alalise komitee nimel ning avaldas Poola valitsusele ja Poola ülemaalisele rahupooldajate komiteele tänu delegaatidele osutatud sooja külalislahkuse eest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi

SEADLUS

NSV Liidu rahvakunstniku aunimetuse andmise kohta Gruusia NSV teatrite töötajaile

Väljapaistvate teenete eest nõukogude teatrikunsti arendamises ja seoses Gruusia teatri taastamise 100. aastapäevaga anda NSV LIIDU RAHVAKUNSTNIKU AUNIMETUS:

1. Pjotr Varlami p. AMIRANAŠVILILE, Gruusia NSV rahvakunstnikule;

2. David Jasoni p. ANDGULADZELE, Gruusia NSV rahvakunstnikule;

3. Veera Ivliani t. ANDŽAPARIDZELE, Gruusia NSV rahvakunstnikule;

4. Aleksandr Jovi p. INAŠVILILE, Gruusia NSV rahvakunstnikule;

5. Vahtang Mihhaili p. TŠABUKIANILE, Vene NFSV teenelisele kunstitegelasele ja Gruusia NSV rahvakunstnikule.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees N. ŠVERNIK
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. GORKIN

Moskva, Kreml
13. novembril 1950

A. Viilupi plakat

Üldrahvalik kandidaat

10. novembril algas kõikjal üle terve suure Nõukogude Liidu saadikukandidaatide esitamine kohalikesse nõukogudesse. Moskva, Leningradi, Stalingradi, Sverdlovski, Stalino, Harkovi ning paljude teiste linnade töötav rahvas esitas oma esimeseks saadikukandidaadiks üksmeelselt nõukogude rahva suure juhi seltsimees Jossif Vissarionovitš Stalini. Esimesena esitas suure Stalini saadikukandidaadiks Moskva oblastinõukogusse kogu meie maale tuntud pealinna elektritehase kollektiiv. Elektritehase töötajate ettepanek võeti vastu üldise juubeldusega. Elektritehase töötajate ettepanekule pühendatud valimisringkonna töötajate koosolekud kujunesid üldrahvaliku armastuse ja ustavuse mõjukaks demonstratsiooniks suurele juhile, kommunistide ja parteitute stalinliku bloki vankumatu ühtsuse demonstratsiooniks.

Stalini valimisringkonna töötajate esindajate valimiseelsel ringkonnanõupidamisel 14. novembril Moskva Nõukogude nimelises teatris, millest võttis osa üle tuhande inimese, kes esindasid 40 000 valijat, ütles transformaatoritehase freesija sm. Izossimov: „Seltsimees Stalini nimi on lähedane ja kallis mitte ükski igale nõukogude inimesele, see nimi on lähedane ja kallis kõigile maakera vabadustarmastavatele rahvastele, kogu eesrindlikule inimkonnale." Ringkonnanõupidamisest osavõtjad võtsid üksmeelselt vastu otsuse, milles toetatakse palavalt elektritehase, masinaehitustehase, Štšerbakovi-nimelise kombinaadi ja vabriku „Krasnaja Zarja" töötajate üldkoosolekute üksmeelset otsust seada üles Moskva Oblasti Töörahva Saadikute Nõukogu saadikukandidaadiks Stalini valimisringkonnas nõukogude rahva suur juht Jossif Vissarionovitš Stalin.

Pealinna Stalini rajooni noorte valijate koosolekul Moskva Riikliku Ülikooli klubis kutsus teade selle kohta, et esimeseks saadikukandidaadiks Moskva oblastinõukogusse on esitatud armastatud Jossif Vissarionovitš Stalin, esile kauakestvad tormilised kiiduavaldused. Kõnelejad kutsusid noori andma oma hääl kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt, esimese üldrahvaliku kandidaadi seltsimees J. V. Stalini poolt. Kõnelejad tõid rohkesti näiteid selle kohta, kuidas nõukogude ühiskonnas on töötavale inimesele tagatud nii majanduslikud kui ka poliitilised õigused, kuidas noortele on avatud kõik teed haridusele. Moskva Automehaanika Instituudi üliõpilane A. Tihhomirov märkis oma sõnavõtus, et meie maal kulutatakse kultuurilistele üritustele ligi kolmandik riigieelarvest, kapitalistlikes maades aga määratakse selleks kõigest 2—3 protsenti eelarvest. Ainuüksi Moskvas on õpilasi rohkem kui Inglismaal ja Prantsusmaal kokku. Moskva Riiklikus Ülikoolis õpib 43 rahvusest üliõpilasi. Meie suurepärase elu eest tänavad nõukogude noored kõigest südamest parteid, valitsust ja seltsimees Stalinit!

14. novembril esitasid nõukogude rahva suure juhi saadikukandidaadiks ka meie lähima vennasvabariigi pealinna töötajad. Riia kaubasadama ja Läti NSV Põllumajanduse Akadeemia kollektiivide koosolekul tegi Riia meresadama insener sm. S. Lobjak ettepaneku esitada Riia linnanõukogu saadikukandidaadiks kogu maailma töötajate juht J. V. Stalin, kuna seltsimees Stalini nimega on seotud kõik meie võidud.

„Suure Stalini juhtimisel on läti rahvas saavutanud vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse. Läti on sajandeid kestnud pimedusest ja rõhumisest läinud päikesepaistelisele sotsialismiteele. Nõukogude võimu aastail on Läti mahajäänud agraarmaast, mis ta oli kapitalismi ajal, kujunenud tööstuse ja kolhooside vabariigiks," lõpetas kõneleja oma sõnavõtu.

Väljendades üldrahvalikku armastust töötajate suurele juhile ja õpetajale toetasid kõik sõnavõtjad üksmeelselt ettepanekut esitada seltsimees J. V. Stalin Riia Linna Töörahva Saadikute Nõukogu saadikukandidaadiks.

Ka suure Stalini ustavad võitluskaaslased — partei ja valitsuse juhid V. Molotov, G. Malenkov, L. Beria, K. Vorošilov, A. Mikojan, N. Bulganin, L. Kaganovitš, A. Andrejev, N. Hruštšov, A. Kossõgin ja N. Švernik on paljude tuhandete osavõtjatega töötajate koosolekuil üles seatud kohalike nõukogude saadikukandidaatideks.

15. novembril algasid vastavate valimiste ringkonnakomisjonide istungid, kus ettevõtete ja asutuste kollektiivide arvukate esindajate juuresolekul võeti vastu otsused esitatud kandidaatide registreerimiseks. Moskva Oblasti Töörahva Saadikute Nõukogu valimiste Stalini valimisringkonna nr. 2 valimiste ringkonnakomisjoni otsusega registreeriti Moskva oblastinõukogu saadikukandidaadiks seltsimees Jossif Vissarionovitš Stalin.

Vabariigi parimad inimesed saadikukandidaatideks

Valimiseelne kampaania võtab vabariigis üha suurema hoo. Möödunud nädalal algas tähtis etapp selles kampaanias — saadikukandidaatide esitamine kohalikesse töörahva saadikute nõukogudesse. Esitatud saadikukandidaatide hulgas me näeme rahva kõigi kihtide esindajaid, kes on teeninud rahva usalduse oma tööga Nõukogude kodumaa hüvanguks. Siin on Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi Piistaoja katsejaama eesrindlik lüpsja, sotsialistliku töö kangelane, Lenini ordeni kandja Elise Blumenfeldt, väsimatu töömees Uusna sovhoosi karjabrigadir, sotsialistliku töö kangelane Otto Väinsalu, Sindi tekstiilivabriku „1. Detsember" stahhaanovlane Liisa Kiviloo, Türi raudteesõlme vedurijuht Nikolai Toots, Käravete sovhoosi lüpsja, sotsialistliku töö kangelane, kahekordne Lenini ordeni kandja Marie Palm ja paljusid teisi.

TALLINNA ÜLIKOOL Akadeemiline Raamatukogu

Maailma progressiivne kirjandus võitluses rahu eest

1.

Rahupooldajate liikumine, mille ridadesse kuulub suur osa inimkonnast — ligi üheksasada miljonit inimest, kasvab ja tugevneb pidevalt ning saavutab järjest uusi edusamme. Sõltumata rassist ja religioossetest ning poliitilistest veendumustest on rahupooldajad liitunud monoliitseks, organiseeritud rindeks, et likvideerida uue sõja ohtu ja purustada imperialistide agressiivseid plaane.

Võimas Nõukogude Liit on lipukandjaks selles võitluses rahu eest kogu maailmas. Rahu kaitsel seisavad ka rahvademokraatia maad, kes praegu edukalt rajavad sotsialismi alusmüüri. Rahu kaitsel seisab suur hiina rahvas, kes endast raputas feodaalse ja imperialistliku orjuse ahelad. Rahu kaitsel seisavad miljonid ja miljonid lihtsad inimesed igal maal, kus veel valitseb kapitalism.

Kõik rahvad tahavad rahu. Nõukogude Liidu rahvad on kõige rohkem huvitatud rahust, sest sotsialismi tee, mida mööda nad sammuvad, on neile avanud tohutuid loomisvõimalusi. Maa, millé üle särab Stalini geenius, on haaratud ülesehitava töö paatosest. Igal nõukogude vennasrahval ja igal nõukogude inimesel on nii palju haaravaid ülesandeid ja eesmärke, et ainult mõni hullumeelne või provokaator võib tulla mõttele omistada nõukogude rahvale sõjalisi kavatsusi. Rahvas, kes on üles ehitanud sotsialismi, ei taha sõda. Sotsialistlik maa on alati rahu valvel.

Kirjandust on nimetatud elu peegliks. Ja tõepoolest, kas ei peegelda nõukogude luule, nõukogude proosa- ja draamakirjandus seda ülesehitavat tööd, seda loomistungi, millest on haaratud suur sotsialismimaa? Võib julgesti ütelda, et iga nõukogude kirjandusteos teenib suurt rahutaotlust, sest ta ülistab inimest, kes kujundab maailma õigluse seaduste järgi.

Rahvademokraatia maades, kus on käimas suur sotsialistlik ümberkujundustöö, on kirjandus samuti muutunud vabaduse ja rahu relvaks. Rahva teenistuses olles ei saagi ta teenida eesmärke, mis oleksid seotud sõjaga.

Meie pilkude all on õitsele puhkenud rahvademokraatia maade kirjandus, ja see õitseng on tingitud rahva elujõudude vabanemisest. Vanema põlve kirjanikud, nagu rumeenlane Sadoveanu, bulgaarlane Ludmil Stojanov, poolakas Kruczkowski, tšehh Maria Majerová kirjutavad praegu niisama noorusvärskeid ja haaravaid teoseid kui andekas noor järelkasv, kes kõikjal on esile kerkinud. Ja see õitselepuhkenud kirjandus Poolas, Bulgaarias, Ungaris, Albaanias, Rumeenias ja Tšehhoslovakkias teenib ustavalt rahutaotlust. Nende maade kirjanikud, nii erinevad oma ealt ja loomisstiililt, on juba sellepärast rahu eest võitlejad, et nad on oma rahva õiged pojad.

Sedasama võib ütelda ka suure hiina rahva uuest kirjandusest, mis esmakordselt on saanud võimaluse vabalt areneda ja mille võimas, rahu teeniv hääl meile vastu kõlab hiina kirjanike, eriti hiina suurima kirjaniku ja teadlase Kuo Mo-Šo loomingust.

„Hiina rahvas," ütles Kuo Mo-Šo, „on sügavasti teadlik sellest, et rahu on hindamatu vara, mida iga rahvas peab kogu jõust taotlema ja kaitsma. Seepärast pühendab hiina rahvas täiesti teadlikult kõik oma jõud pühale rahuüritusele kogu maailmas."

Kõikjal, kus rahvas on end vabastanud imperialismi ikkest, on kunstilooming ja rahu kaitsmine lahutamatus seoses.

Eriti hoogne on kirjanduse arenemine Saksa Demokraatlikus Vabariigis, kus kirjanikud samuti aktiivselt osa võtavad võitlusest rahu eest. Heinrich Mann, keda ainult haigus ja surm takistasid Saksamaale tagasi pöördumast, Arnold Zweig, Bernhard Kellermann, Johannes R. Becher, Anna Seghers — neid nimesid tunneb iga sakslane ja kogu maailm, need on silmapaistvate rahuvõitlejate nimed. Ja nende vanema põlve kirjanike jälgedes sammuvad rahva seast tõusnud andekad noored kirjanikud.

Kuid ka seal, kus märatseb imperialistlik reaktsioon, kus Wall Street ja talle kuulekad valitsused püüavad lämmatada rahupooldajate liikumist, ka seal on eesrindlikemad ja parimad kirjanikud astunud võitlusse rahu eest. Rahu ja demokraatia leeri on kogunenud kõik, mis neis riikides on elujõulist, kuna imperialistliku reaktsiooni teenistuses on ainult manduva kodanliku kirjanduse laostunud väärtused.

2.

Terror, mille abil nii ameerika kui ka teised imperialistid püüavad lämmatada vabaduse ja tõe häält, on võimetu rahvahulkade liikumise vastu. Miljonid inimesed kogu maailmas kuulevad leegitsevaid üleskutseid, mis kostavad nendeni Ameerika vanglamüüride tagant, kuhu imperialistid heitsid Howard Fasti, kelle nad rahvahulkade nõudel olid sunnitud jälle vabastama, John H. Lawsoni ja Dalton Trumbo, ning Argentiina vanglast, kus veel hiljuti vaevles „Musta jõe" andekas looja Alfredo Varela. Rahu vaenlased ei suuda lämmatada ka türgi luuletaja Nazim Hikmeti häält, keda nad kaksteist aastat piinasid Ankara vanglas.

Miljonid lihtsad inimesed kogu maailmas vihkavad sõjaõhutajaid kogu südamest. Kapitalistlike maade eesrindlikud kirjanikud, kes tunnevad rahva elu ja mõtteid, teavad, et autunne ja südametunnistus käsivad neid aktiivselt osa võtta rahva rahukaitseliikumisest.

„Kirjanikud, lavakunstnikud, heliloojad ja teadlased," ütles Austraalia kirjanik Catherine Pritchard, „on koos ametiühingute ja demokraatlike organisatsioonide esindajatega andnud pühaliku tõotuse kasutada kogu oma mõju rahu säilitamiseks kogu maailmas."

Ja tõepoolest etendavad kirjanikud rahupooldajate liikumises aktiivset osa, mis omakorda viljastab nende loomingut, andes sellele uue ideelise sisu, tuues selle rahvale lähedale.

Kui tugevasti Ameerika Ühendriikide haritlased on haaratud rahu ja vabaduse loosungist, seda tunnistas eriti selgesti kultuuritegelaste ja teadlaste rahukaitse konverents New Yorgis. Juba ainuüksi see fakt, et selle konverentsi ettevalmistustes etendasid silmapaistvat osa niisugused ülemaailmselt tuntud kultuuritegelased, nagu Shapley, Einstein ja Thomas Mann, kõneleb selle konverentsi ebatavalisest tähtsusest.

Konverentsil peetud kõnes rõhutas tuntud ameerika draamakirjanik Clifford Odets, et iga ameerika kirjaniku kohuseks on võidelda rahu eest ja nende vastu, „kes kaubitsevad surmaga".

Trumani Ameerika püüab kirjanikke hirmutada provokatsiooniliste protsessidega ja vangistustega. Kuid kirjanikud ei lase end hirmutada, katsumused ainult tugevdavad neid nende võitluses rahu eest.

Ilmekaimaks näiteks sellest on Howard Fast. Tema ajaloolised romaanid „Viimne piir", „Vabaduse tee" jt. kasvatavad lugejat imperialismivastases vaimus. Need on tõsiseks relvaks võitluses õige demokraatia eest ja selle küünilise, ülbe pettuse vastu, mida ameerika imperialistid varjavad vabaduse ja võrdsuse loosungite taha.

Säärastes teostes, nagu romaan „Clarkton" ja parimad jutustused, näitab Howard Fast tänapäeva elu kujutades, kuidas tööliskonnas kasvab klassiteadvus ja kuidas Ameerika kommunistlik partei võidab järjest rohkem rahva usalduse.

Ameerika progressiivse kirjanduse silmapaistvaks saavutuseks on Alexander Saxtoni romaan „Suur Kesklääne raudtee". Autor kirjeldab Ameerika raudteetööliste elu pikal ajavahemikul — aastail 1912—1941. Romaani peategelaseks on kommunist-tööline Dave Spaas. Samuti nagu Fasti romaanis „Clarkton" käsitleb ka Saxton oma teoses Ameerikas väga tõsist ja aktuaalset probleemi — ebavõrdsuse kaotamist rasside vahel. Nende teoste paatos seisab selles, et need kujutavad kõigi töötajate huvide ühtsust. Õlg õla kõrval võitlevad siin neegrid koos valgetega imperialismi vastu.

Teoste hulgas, mis kirjeldavad, kuidas rahva hulgast tõusevad karastunud võitlejad ja organisaatorid, väärib tähelepanu Beth McHenry ja Frederick N. Myersi romaan „Meremees on kodus". Selles romaanis, milles käsitletakse ameerika meremeeste ja sadamatööliste rasket elu 30-ndate aastate kriisi ajal, näidatakse, kuidas elu ise nihutab ette üha uusi kartmatuid ja vankumatuid võitlejaid imperialistliku reaktsiooni vastu. Väheste, kuid ilmekate joontega kujutavad autorid ameerika töörahva sügavat poolehoidu Nõukogude Liidule. Kui raamatu peategelane Billy Farrel ja tema sõbrad rasketel aegadel julgust ja usku ei kaota, siis oleneb see suuresti ka sellest teadmisest, et nad pole üksi, et sotsialism on juba võitnud Nõukogude Liidus.

Ameerika militaristlike ringkondade poolehoidu saksa fašismile paljastab Norman Maileri romaan „Alasti ja surnud". Mailer näitab oma romaanis kedagi kindral Cummingsit, veendunud fašisti, kes kahetseb, et natsid ei saanud oma plaane teostada, ja kes igatseb, et Ameerika viiks ellu saksa fašistide „unistused". Kuigi tegevus areneb Teise Maailmasõja ajal, unistab Cummings juba täiesti avalikult kolmandast maailmasõjast — Ameerika sõjast Nõukogude Liidu vastu. Sääraseid lurjuseid häbiposti naelutades kergitab Mailer oma raamatus neid eesriideid, mille taha imperialistid varjavad oma veriseid spekulatsioone. Kahjuks pole aga Maileri teos vaba ameerika dekadentlike moevoolude jälgedest, mis nõrgendavad romaani mõju.

Ka inglise kirjaniku James Aldridge'i romaanis „Diplomaat" õpime tundma sõjaõhutajaid ja Nõukogude-vastaste provokatsioonide eriteadlasi. Harry Pollitti tabavate sõnade järgi on see raamat „Briti diplomaatia eesmärkide ja meetodite halastamatu paljastus". Autor kisub päevavalgele ühe imperialistliku diplomaadi alatud Nõukogude-vastased intriigid ja näitab sealjuures imperialistliku leeri silmakirjalikkust, valskust ja verejanu. Eriti rõõmustav on see, et niisugune raamat ilmus just Inglismaal, mille kirjandus seni suhteliselt vähe osa võttis võitlusest rahu eest. Tuntud hollandi poliitikategelane ja kirjanik Theun de Fries teeb Inglismaa elanikkonna suurele osale õigusega etteheiteid, et ta „neisse küsimustesse suhtub liiga muretult".

Aldridge'i raamat näitab, et olukord on muutumas ja et Inglismaa lihtsad inimesed tunnevad järjest rohkem oma vastutust rahutaotluse küsimuses.

3.

Prantsusmaal on võitlus rahu eest muutunud võimsaks rahvaliikumiseks. Siin on rahvahulgad teadlikud sellest, mida Prantsuse Akadeemia liige Etienne Gilson väljendas nappides, vihastes sõnades: „Meie verd tahetakse osta dollaritega."

Teatavasti asub esimesel rahupooldajate kongressil valitud alatine komitee Pariisis. Siin ilmub ka ajakiri „Rahupooldajad". Selle rahvaliikumise paljud silmapaistvad inimesed eesotsas alatise komitee esimehe, maailmakuulsa teadlase Frédéric Joliot-Curie'ga pärinevad prantsuse eesrindliku haritlaskonna ridadest.

Prantsuse valitsus, mis orjalikult Wall Streeti sõna kuuleb, alustas Joliot-Curie tagakiusamist ja saavutas seda, et see silmapaistev teadlane, kes töötab aatomienergia tööstusliku kasutamise probleemide juures, oma ametikohalt tagandati. See alatu tegu kutsus kogu Prantsusmaal esile ägeda protestitormi.

Prantsuse kirjanike osa võitluses rahu eest on silmapaistev. Võib ütelda, et kõik, mis tänapäeva prantsuse kirjanduses on elujõulisemat ja paremat, kuulub progressiivsesse leeri. Siin näeme nii maailmakuulsaid kirjanikke, nagu Louis Aragon ja Paul Eluard, kui ka arvukalt noori andekaid autoreid, kes on esile kerkinud Vastupanuliikumise aegadel ja viimastel aastatel.

Jean Laffite'i kaks raamatut — „Need, kes elavad" ja „Me tuleme siis, kui nartsissid õitsevad" — käsitlevad Vastupanuliikumise perioodi. Need teosed, mis kõnelevad rahva võitlustraditsioonidest ja näitavad lihtsaid inimesi mehiste, murdumatute kangelastena, kõlavad eriti aktuaalselt just nüüd, kus reaktsiooniline ajakirjandus püüab rahva pühi traditsioone mustata ja neid prantslaste mälust kustutada.

Mõlemad Laffitte'i raamatud pöörduvad otseselt Prantsusmaa miljonite lihtsate inimeste poole ja õhutavad neid võitlema rahu, vabaduse ning demokraatia eest. Need on lihtsalt ja veenvalt kirjutatud raamatud, mille häält ei suuda summutada Wall Streeti poolt ära ostetud prantsuse reaktsioonilise ajakirjanduse raevukisa.

Uldist tähelepanu on äratanud Aragoni uus romaan „Kommunistid". Autor on siin endale ülesandeks teinud kujutada prantsuse rahvast raskete katsumuste päevil. Ta näitab lugejale kaht sügava kuristikuga lahutatud Prantsusmaad: kurikuulsa „kahesaja perekonna" Prantsusmaad, kes end nüüd on müünud Wall Streetile, ja andeka, tööka, vabadustarmastava rahva Prantsusmaad.

Viha ja põlgusega kõneleb Aragon oma raamatus Prantsusmaa vaenlastest ja reetjatest, tollest rikutud ülemkihist, kes on valmis kõigeks, et aga oma võimu rahva üle säilitada. Autor naelutab häbiposti müüdavad literaadid, kes on endale võtnud räpase ülesande — oma „loominguga" rahva petmisele kaasa aidata. Aragon näitab prantsuse poliitikategelasi, seda põlastusväärset jõuku, kes kord juba kiskusid Prantsusmaa katastroofi, loovutades maa Hitlerile asumaaks, ja kes praegu jälle püüavad juhtida Prantsusmaa saatust. Need kibeda pilkega kirjutatud leheküljed Aragoni raamatus kõlavad eriti aktuaalselt. Kuid tema romaani raskuspunkt langeb siiski sellele osale, kus ta kujutab rahva elu ja rahva paremaid poegi — kommuniste. „Kommunistid" on ainulaadne raamat prantsuse kirjanduses, kantud sügavast armastusest rahva vastu ja vankumatust usust rahva suurtesse võimetesse.

Noor Laffitte ja üldtuntud (kuigi mitte eakas) Aragon — kaks oma ande iseloomult ja elukogemustelt täiesti erinevat kirjanikku — on niisiis üksteisele lähedased kõige tähtsamas: oma veendumuses rahva võimetesse ja jõusse. Mõlema teosed sisendavad prantsuse rahvale usku oma jõusse ja arusaamist rahvusvahelise imperialismivastase võitluse tähtsusest.

Niisugune kirjandus on võimas rahurelv. Parimate kirjanike saavutusi kokku võttes nimetas kriitik Gilbert Mury nende loomingut tabavalt „miljonite kirjanduseks". Õigusega mainib Mury selle uue kirjanduse rajajana Henri Barbusse'i. Mury vastandab kodanliku individualismi täielikule fiaskole uued viljakad suhted isiksuse ja ühiskonna vahel, mis kujunevad rahva võitluses vabaduse, demokraatia ja rahu eest. „Me ei usu enam sotsiaalse saatuse hambaidkiristavat koletist, kelle vastu ei saa võidelda ja keda ei saa võita. Me teame, et nüri hirm ja võimetus on ainult üksiku osa . . . ja et miljonite koostöö on meie sisemise vabaduse looja," ütleb Gilbert Mury.

Rahukaitseliikumise ridadesse kuulub Prantsusmaal kõige erinevamate poliitiliste ja usundlike veendumustega kirjanikke. Tähendusrikas on selles suhtes kommunistlike ja katoliiklike kirjanike koostöö. Inimesed, kes kõigis teistes küsimustes esindavad diametraalselt vastupidiseid seisukohti, nagu Aragon ja Eluard ühelt poolt ja Prantsusmaa tuntud katoliiklik kirjanik Pierre Debray teiselt poolt, leiavad ühise keele, kui tegemist on suure rahutaotluse ülesandega.

Prantsusmaa „ameerika erakond" ei põrka millegi eest tagasi, et killustada kirjanike rinnet, kes on ühinenud rahu ja vabaduse kaitseks. Imperialistliku reaktsiooni agendid, kelle hulka kuulub ka oma autunde ning südametunnistuse kaotanud François Mauriac, kasutavad räpaseimaid provokatsioone, et kirjanikke rahuleerist ära tõmmata. Vahetevahel läheb neil ka korda üht või teist inimest petta või osta. Kuid see tähendab ikkagi ainult mõne tühise renegaadi vajumist reaktsiooni rappa. Rahu ja vabaduse eest võitlev kirjandus aga tugevneb ja areneb, sest see on võitmatu.

Ühes oma artiklis rõhutas Pierre Debray, et „katoliiklane, kes võitleb vabaduse, sotsiaalse õigluse ja rahu eest", ei tohi eemale jääda rahva rahuliikumisest, kui küsimuses on tema kodumaa ja kogu inimkonna elu või surm.

„Mina isiklikult olen võtnud juba kindla seisukoha," kirjutas Debray. „Ma võtsin vastu käe, mille mulle ulatasid kommunistid. . . Ja ükski dekreet, ükski inkvisitsioon ei saa mind sundida loobuma tegevusest, mis minu arvates üksi on võimeline meie maad päästma. Kristuse nimel võib minult kõike nõuda, ainult mitte seda, et ma reedaksin Prantsusmaa."

Need sõnad kirjutas Debray siis, kui Vatikan oli juba alustanud oma sõjakäiku rahu eest võitlevate katoliiklaste vastu.

„Me peame sõja võimatuks tegema," ütles Pariisi rahupooldajate kongressil Louis Martin-Chauffier, kes hiljuti tagasi valiti Prantsusmaa kirjanike rahvuskomitee presidendiks. „Kirjanikud, poliitikud ja ajakirjanikud peavad paljastama kogu vale, millega püütakse lämmatada südametunnistuse häält; teadlased peavad samuti nagu töölised keelduma töötamast sõja jaoks . . ."

Võib liialdamata ütelda, et prantsuse kirjanduse parimad jõud on astunud võitlusse rahu ja vabaduse eest.

4.

Ainult rahvaliikumine suudab tõkestada sõjaõhutajate kõik piirid ületanud inimvihkajalikku propagandat, millega praegu karistamatult mürgitatakse Ameerika Ühendriikide elanikkonda.

Iga ausa ameerika haritlase kohuseks on paljastada ja häbiposti naelutada ameerika reaktsioonilise propaganda provokaatorlikku silmakirjalikkust. Kahjuks aga pole veel kõik ausad haritlased sellest aru saanud, et kõrvalehoidumine aktiivsest rahukaitsest tähendab kultuuri surma.

Seoses sellega tuleb eriti rõhutada Howard Fasti sisuka ja hiilgavalt kirjutatud brošüüri „Haritlased võitluses rahu eest" suurt tähtsust. Fast kõneleb oma brošüüris nendest haritlastest, kes on juba koondunud rahulipu alla ega lase end hirmutada reaktsiooni märatsuste läbi loodud „hirmuõhkkonnast". Kuid Fast pöördub oma brošüüris ka nende ameerika kirjanike, kunstnike ja teadlaste poole, kes täna veel vaikivad ega võta osa praegu arenevast võitlusest.

Ausate ameerika kirjanike koht on suure rahvaliikumise ridades, ütleb Fast. Selle väga tähtsa ja aktuaalse nõude kõrval rõhutab ta, et irdumine rahvast tähendab kirjanikule automaatselt „tema kui kunstniku surma". Tõeline kunstilooming areneb ainult elavas seoses rahvaga.

Howard Fast tsiteerib kirjanik Robert M. Coates'i sõnu: „Ma ei näe mingit põhjust, miks ma ei peaks kommunistidega koos töötama, kui nende eesmärgid on praegusel hetkel õiged ja vastavad minu omadele."

Neid Coates'i sõnu võtab Fast tõendina selle kohta, et ausad kirjanikud võivad ja peavad ka erinevate poliitiliste vaadete juures ühinema võitluseks rahu eest.

Hiljuti avaldas üks aktiivsemaid rahupooldajate liikumise poolehoidjaid — Johannes Steel artikli, milles ameerika kirjandusele ette heidetakse mahajäämust ajaloolistest ülesannetest, mis talle esitab rahukaitseliikumine.

Steel kirjeldab Ameerika reaktsiooni oheldamatut märatsemist ja ütleb: „Kõige kurvemat vaatepilti pakuvad aga tänapäeva Ameerikas vist küll need haritlased, kes jäävad kõrvale aktiivsest rahukaitse võitlusest. Sel kõrvalejäämisel on kaks põhjust: esiteks on paljud haritlased ära hirmutatud ja taanduvad argusest; teiseks on poliitilise reaktsiooni märatsemine kaasa toonud vaimse tühjuse, ja me elame praegu ameerika kultuuri steriilseimal perioodil."

Osavõtt võimsast rahvaliikumisest tiivustab kirjanikke ja rikastab nende loomingut. Täie õigusega rõhutavad rahu eest võitlevad kirjanikud, et meie ajal ei saa olla õiget, täisväärtuslikku loomingut väljaspool võitlust rahu eest, väljaspool suurt rahvaliikumist.

Selle küsimuse kohta võib tuua huvitavaid väljendusi seoses eelseisva rahvusvaheliste rahupreemiate määramisega. Lähtudes sellest, et „inimvaimu suurematud teosed on sündinud ainult kõikehaaravast vabadusetaotlusest", näeb kuuba kirjanik Juan Marinello „tänapäeva mõtleja üllaimat kohust" selles, et „veenvalt ja selgesti kõnelda sellest, mis suudab inimeste jõudusid ühendada ja organiseerida sõja ärahoidmisele". „Kunst ja teadus peavad ennekõike teenima elu, ja see tähendab, et nad ennekõike peavad teenima rahu."

See selge ja täpne programm näitab teed suurteks loomingulisteks saavutusteks.

Tuntud brasiilia kirjanik Jorge Amado tervitab rahupreemiate rajamist ja väljendab arvamist, et „haritlane peab rahu eest võitlema mitte ainult riigikodanikuna, vaid ta peab sellest võitlusest osa võtma ka kogu oma teadusliku ja kunstialase loominguga . . ."

„Ei ole midagi kahjulikumat," rõhutab Amado, „kui lõhestada inimene kodanikuks, kes oma kohust täites rahva võitlusest rahu eest osa võtab, ja kultuuriloojaks, kes end maailmast eraldatud elevandiluust torni suleb . . . Tuleb aru saada, et dekadentlik kunst kõigis oma avaldusvormides kunstnikku ja kirjanikku takistab rahvaga ühendust loomast. Imperialism kasutab seda dekadentset kunsti uue sõja ettevalmistamise vahendina. Siin on tegemist ideoloogilise võitlusega, sõjakäiguga rahu ja rahva vastu. Sellele sõjaprovokaatorite ideoloogilisele rünnakule, sellele pessimismi ja enesetapu kirjandusele, mille eesmärgiks on nõrgendada rahvahulkade võitlusjõudu, peame meie vastama kirjanduse ja kunstiga, mis on rahvale mõistetavad ja vaimustavad võitlusele imperialismi vastu."

Kirjanike selletaolisi väljendusi lugedes tajume inimeste rahulikku enesekindlust, kes teavad, et neil on õigus.

„Rasketel päevadel, mida inimkond praegu üle elab, täidab kirjanikke täiel määral rahu ja vabaduse eest peetava võitluse realiteet," ütleb prantslane Gilbert Mury. „Kunstniku surm on võitlusest kõrvalejäämise vältimatuks tulemuseks," kirjutab Howard Fast. See on rahu eest võitleva progressiivse kirjanduse esteetiline programm. Selle lähtepunktideks on realism ja tugev side rahvaga.

See programm, mis sisaldab Gorki, Barbusse'i, Roland'i ja Dreiseri pärimusi, pole mitte ainult kirjanduslike jõudude ühendamise programm, vaid ka kirjanduse päästmise programm täielikust dekadentsist, kuhu seda tõukab imperialism.

Nii on küsimus. Ja Howard Fast kõneleb kibeda sarkasmiga neist ameerika kirjanikest, kes praegu „nurka poevad", „jaanalinnuna oma pea liiva alla pistavad" või „endale objektivismi loori ette kõidavad".

5.

Rahva suures võitluses rahu eest ei saa olla kolmandat teed: olla rahupooldaja või siis reaktsiooni käsilane.

Rahu eest võitleva kirjanduse ridadesse kuulub kapitalistlikel maadel kuulsaid, rahvusvaheliselt tunnustatud nimesid. Taanlane Martin Andersen Nexö, keda kogu maailm tunneb nii tema kirjandusloomingu kui ka rahu- ja vabadusvõitluse järgi, on oma kõrgest east hoolimata progressiivse kirjanduse aktiivsemaid võitlejaid.

Silmapaistev tšiili poeet Pablo Neruda, kelle reaktsioon on sundinud siirduma maapakku, kuid kelle hääl sellest hoolimata kogu maailmale kuuldavalt paljastab imperialistide veriseid sepitsusi, seisab rahupooldajate liikumise esiridades.

Võiks tuua veel paljude kirjanike nimesid, kes on aktiivsed rahukaitsjad. Kõik ausad inimesed on teadlikud sellest, et rahu kaitsmine on praegu nende tähtsaim eluülesanne. Ei saa ilma sisemise liigutuseta lugeda hiljuti ajakirjas „Rahupooldajad" ilmunud märkust, et eakas saksa kirjanik Herbert Eulenberg oma kõrge vanuse tõttu rahutust avaldas, et ta ehk ei jõua enam oma allkirja anda aatomirelva ebaseaduslikuks tunnistamise nõudmisele.

Rahu ja vabaduse eest võitlevad kirjanikud on sügavasti teadlikud oma ajaloolisest vastutusest. Nad teavad, et tugevaim rahukants on Nõukogude Liit. Sügava liigutusega kõnelevad kapitalistlike maade eesrindlikud kirjanikud armastusest ja tunnustusest, mida kogu progressiivne inimkond tunneb parima rahukaitsja, kõigi töötajate sõbra ja õpetaja — seltsimees Stalini vastu.

Äsjasurnud vana elutark Bernard Shaw on need tunded kokku võtnud selgetesse väljendusrikastesse sõnadesse: „Stalin on suurim rahu kaitsja. Talle võlgneb Nõukogude Liit oma tugevuse ja ühtsuse. Nõukogude Liidu tugevus on kogu maailma rahu tagatis. Mina olen Stalini poolt."

Võib kindlasti ütelda, et elavate jõudude juurdevool rahu eest võitleva leeri kirjandusse suureneb sedamööda, kuidas kasvab kogu rahupooldajate liikumine. Kuid juba tänapäeval kuuluvad selle ridadese iga rahva parimad pojad.

Tarvitseb ainult mõelda nõukogude kirjandusele, mis nii võimsalt areneb Nõukogudemaa soodsates tingimustes, rahvademokraatia maade kirjandusele ja pidevalt kasvavale progressiivsele kirjandusele kapitalistlikes maades, et veenduda selles, kuivõrd kindlustatud on inimkonna kultuuri saatus ja kui suured on rahu ning demokraatia leeri jõud. Veel kunagi ajaloos pole olnud niisuguste vaimsete jõudude koondumist suure eesmärgi kindlustamiseks.

Võrreldes selle loomingu ja vaimse ilu maailmaga mõjub imperialistlik pseudokultuur elajaliku barbaarsuse väljendusena, mida imperialistid verise sõja abil tahavad levitada kogu maailmale.

Kuid rahu jõud purustavad inimkonna vaenlaste verised plaanid.

Rahvad võidavad suure lahingu elu ja vabaduse eest.

(I. Anissimovi järgi)

Uute saavutuste eest ideoloogilisel rindel

Kirjandus- ja kunstialal töötajate vabarliklik nõupidamine

13. novembril toimus „Estonia" kontserdisaalis kirjandus- ja kunstiala töötajate aktiivi vabariiklik nõupidamine, mille ülesandeks oli kokkuvõtete tegemine UK(b)P Keskkomitee ideoloogia-alaste otsuste täitmisest. Nõupidamise avas EN Kunstnike Liidu esimees sm. E. Einman. Tormiliste kiiduavalduste saatel valiti nõupidamise aupresiidiumi UK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo eesotsas nõukogude rahva suure juhi ja õpetaja seltsimees Staliniga.

Ettekandega UK(b)P Keskkomitee ideoloogiliste otsuste täitmisest Eesti NSV kunstiasutustes ja loovates liitudes esines Eesti NSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. M. Laosson.

Oma kõnes peatus ettekandja murrangul eesti kirjanduse ja kunsti alal. UK(b)P Keskkomitee ideoloogiliste otsuste mõjul on muutunud meie kirjandus ja kunst vahedaks võitlusrelvaks Lenini ja Stalini suurte ideede eest. Need otsused julgustasid ja õhutasid eesti kirjanikke-kunstnikke nende võitluses Andreseni-Semperi-Kruusi kliki vastu. UK(b)P Keskkomitee ideoloogilised otsused on seadnud meie kirjandus- ja kunstitööliste ette uue teravusega kunstilise meisterlikkuse saavutamise nõude. Sm. Laosson toob rea näiteid eesti kirjanduse ja kunsti saavutustest viimaste aastate jooksul, mis näitavad ideelisuse tõusu ja ka temaatika avardumist. Eesti sisult sotsialistliku, vormilt rahvusliku kultuuri võidukäiku tähistab 1950. a. rida poliitiliselt ja kultuuriliselt tähtsaid sündmusi, nagu eesti nõukogude kirjanduse dekaad Moskvas, Eesti NSV 1950. a. üldlaulupidu, RT „Estonia" külalisesinemised Moskvas, Riikliku Meeskoori ulatuslik ringreis vennasvabariikidesse ja lõpuks ka Riikliku Filharmoonia rahvatantsuansambli esinemine Moskva Suures Teatris Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäeval. Viimastel kuudel on nõukogude eesti kirjanduses ja kunstis veelgi süvenenud võitlev joon, kusjuures aina suuremat tähtsust omab rahuteema. Sellele ülitähtsale teemale on pühendatud ka A. Jakobsoni uus näidend „Öö ja päeva piiril".

Kõigi nende silmapaistvate saavutuste kõrval esineb aga meie kirjandus- ja kunstielus ikkagi veel tõsiseid puudusi, mis viitavad ÜK(b)P Keskkomitee ideoloogiliste otsuste ebarahuldavale täitmisele ja EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi otsuste ellurakendamise liigsele venitamisele. Sm. Laosson märgib, et EK(b)P Keskkomitee büroo poolt viimaste kuude jooksul vastuvõetud otsustes poliitilise kasvatustöö kohta Riiklikus Draamateatris, Nõukogude Eesti 1950. a. üldlaulupeo kohta, kirjandusdekaadi ja RT „Estonia" kohta osutatakse reale puudustele ka Kunstidevalitsuse ja tema allasutuste ning loovate liitude töös. Sm. Laosson toob näiteid Tartu Riikliku Kunstimuuseumi (direktor V. Erm), Tallinna Teatri- ja Muusikamuuseumi (direktor V. Soosõrv) tegevusest, mis tõendavad, et formalismi ja kosmopolitismi probleemid, võitluse vajadus kodanlike iganditega pole meil sugugi päevakorrast kadunud. Ka esineb veel mõningates asutustes liberaalitsemist formalismi suhtes. Nii pole Eesti NSV Raudteevalitsus, vaatamata töötajate õigustatud teravale kriitikale ajakirjanduse veergudel ikka veel kõrvaldanud formalismi pärle — seinamaale Balti jaamas.

Analüüsides teatrite repertuaari olukorda märgib sm. Laosson, et seni puudub meil ikka veel algupärane nõukogulik komöödia, laulumäng, ballett, operett. Tõhustamist vajab ka töö uute ooperite loomisel. Rohkem tuleks rõhku panna eesti klassikute teoste dramatiseerimisele. Puudutades helikunsti edasiarenemise küsimusi, märkis sm. Laosson heade saavutuste kõrval rea heliloojate (Bleive, Brauer, Ilves, Prohhorov, Ritsing, Velmet, Võrk, Stepanov) loomingulist passiivsust. Nõrgalt töötavad oma repertuaari täiendamisel meie laulusolistid. Suuri lünki esineb muusika populariseerimisel töötajate hulgas Riikliku Filharmoonia töös.

Peatudes kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise küsimusel näitas kõneleja, et sel alal pole kodanlike natsionalistide kahjustustöö jätnud kusagil selliseid jälgi kui just Kunstidevalitsuse süsteemis. Kunstidevalitsuse aparaat ise lülitati välja ideoloogilisest juhtivast tööst, ta täitis ainult kantseleilikke funktsioone. Andreseni-Semperi kaadripoliitika sihiks oli mitte võimaldada tööd kunstiasutustes vennasvabariikidest tulnud töötajaile, millega nad taotlesid ära hoida ideoloogilise rinde tugevnemist neis asutustes. Eesti NSV noori ei suunatud õppima Moskva ja Leningradi kõrgemaisse kunstiõppeasutustesse. Täiesti sööti jäeti poliitiline kasvatustöö ja erialane kvalifikatsiooni tõstmine kunstiasutuste töötajate ja loovate liitude liikmete hulgas. Selline kaadripoliitika asetas kunstiasutused eriti raske olukorra ette. EK(b)P Keskkomitee VIII pleenum, mis paljastas kodanlike natsionalistide kliki tegevuse, seadiski põhilise ülesandena Kunstidevalitsuse ette töö kaadriga, võitluse poliitiliste ja erialaste teadmiste tõstmise eest.

Pikemalt peatus sm. Laosson noorte talentide avastamise ja edutamise küsimusel. Tänavu sügisel alustas Moskva ja Leningradi kõrgemates kunstiõppeasutustes õpinguid ligi 30 vabariigi noort. Andekate noorte pidevast pealekasvust kõnelevad nii noorte kirjanike konverents, heliteoste võistluste tulemused kui ka nii mõnegi noore praktiline töö mitmes kunstiasutuses. Sm. Laosson juhtis teatrite tähelepanu sidemete tihendamise vajadusele isetegevuslike näiteringidega, millised on meie kutselise teatri suureks reserviks. Eesti NSV Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi isetegevuslaste poolt lavastatud Ivanovi näidend „Soomusrong 14-69" ei jää sugugi maha mõnest meie kutselise teatri lavastusest.

Järgnevalt rääkis sm. Laosson kunstitööliste poliitilise kasvatustöö küsimustest. Sel alal tõhustab Kunstidevalitsus oma kontrolli ja samuti korraldatakse rida üritusi, mille sihiks on marksistlik-leninliku esteetika põhimõtete süvendamine kunstitööliste loomingulises töös. Peale selle on ette nähtud loomingulisi komandeeringuid vennasvabariikidesse ning lektorite kutsumine Moskvast ja Leningradist.

Kõneldes kriitikast märkis sm. Laosson selle eriti ebarahuldavat olukorda teatri, muusika ja kujutava kunsti alal. Vaatamata vabanemisele formalistlik-kosmopoliitilistest vassingutest, ei ole meil veel neil aladel jõutud tõelise marksistliku kriitikani.

Sm. Laosson kritiseeris ajalehtede toimetuste väära tööstiili, kes liig vähe osutavad tähelepanu meie kunstielu igakülgsele valgustamisele. Täiesti lubamatu on olukord kunstialase tõlkekirjanduse osas. Välja arvatud üksikud Gorki ja Stanislavski tööd, pole Riiklik Kirjastus seni kirjastanud ühtki tõlketeost marksistliku esteetika, kunsti-, muusika-, teatri-, kirjandusteaduskriitika alalt.

Käsitledes organisatsioonilisi küsimusi rõhutas sm. Laosson vajadust võidelda tõelise bolševistliku tööstiili juurutamise eest kõigis kunstiasutustes, seda enam, et just siin püsivad veel visalt kodanliku aja igandid. Organisatsioonilist tööd on alahinnanud ka loovad liidud. Kui pärast EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi otsust on oma tööd parandanud Kirjanike, Heliloojate ja viimasel ajal ka Kunstnike Liit, siis on olukord sel alal veel õige halb Teatriühingus. Nagu tunnistas sm. Laosson, ei vasta nõuetele ka Kunstidevalitsuse praegune tööstiil. Rohkesti esineb asutuse töös kampaanialikkust. Suuremate ürituste puhul pööratakse peatähelepanu nendele ja jäetakse unarusse teised tähtsad küsimused. Kunstidevalitsusel on puudunud elav side alluvate asutustega (õppeasutuste osakond). Nõrgalt on teostatud otsuste täitmise kontrolli.

Sm. Laosson kutsus üles kõiki kunstitöötajaid tõhustama võitlust kriitika ja enesekriitika tugevdamise eest. Ideoloogilise töö taseme tõstmisel omab ametiühingukomiteede ja teiste ühiskondlike organisatsioonide töö aktiviseerimine tähtsat kohta. Kunstiasutustel tuleb tihendada sidet kohalike linna ja rajooni parteikomiteedega. Lõpuks märkis kõneleja, et töötajate aukohuseks on aktiivne osavõtt eelolevatest kohalike nõukogude valimiste ettevalmistustöödest.

Ettekandele järgnes rohkesti sõnavõtte koosolijate poolt.

Heliloomingualast olukorda analüüsis EN Heliloojate Liidu esimehe kt. H. Kõrvits. Meie viimaseaja heliloomingus on olnud edusamme, ütles kõneleja, ent samal ajal pole heliloojad siiski veeb igakülgselt kajastanud meie tänapäeva tegelikkust. Teatav osa heliloojaist on loominguliselt passiivsed. Vähe on loodud uusi koorilaule, sööti on jäänud kammermuusika, opereti ja laulumängu alal valitseb põud. Tihtilugu takerduvad heliloojad šablooni, rutiini ega suuda luua eredaid muusikateoseid. Heliloojad pole tänavu vajalikul määral kasutanud Muusikafondi käsutuses olevaid summasid konsultatsioonideks ja loomingulisteks komandeeringuteks. EN Heliloojate Liidu juhatuse esmajärguliseks ülesandeks on aktiviseerida kõigi heliloojate loomingulist tegevust ja võidelda nende ideelise taseme ja kunstilise meisterlikkuse tõstmise eest. Rida heliloojaid (Brauer, Zeiger, Goldšmidt jt.) ei tööta vajalikult oma ideelis-poliitilise taseme tõstmisel. Puudutades seniseid suuri lünki muusikaalase kirjanduse ja nootide kirjastamisel avaldas H. Kõrvits arvamust, et kirjastusalane töö tuleks koondada Muusikafondi. Kõneleja jättis aga märkimata, miks Muusikafond seni nii vähe hoolt on näidanud selle tähtsa küsimuse lahendamisel.

Helilooja L. Auster juhtis tähelepanu tõsiasjale, et suurem osa soliste-vokaliste on teinud vähe oma repertuaari täiendamiseks ja uuendamiseks. Pikemat aega pole iseseisvate kontsertidega esinenud ka sellised tunnustatud kunstnikud nagu T. Kuusik, O. Lund jt.

Teatavaist edusammudest muusikateaduse ja -kriitika alal kõneles muusikateadlane S. Milovski, märkides aga samas, et ajakirjandus pole muusikaelu küllalt kajastanud. Murrangust Tallinna Riikliku Konservatooriumi ja Muusikakooli õppetöös pärast ÜK(b)P Keskkomitee 10. veebruari 1948. a. aialoolise otsuse ilmumist kõneles B. Lukk. Suurt kahju noorte muusikute kasvatamisele tõi konservatooriumi endise direktori V. Alumäe väär kaadripoliitika, kuid vigu, nagu tunnistas B. Lukk, on tehtud sel alal ka kuni viimase ajani. B. Lukk tegi etteheiteid Kunstidevalitsusele, kes pole aidanud konservatooriumi ruumikitsikuse ja ühiselamu küsimuse lahendamisel.

Riikliku Akadeemilise Ooperi- ja Balletiteatri „Estonia" partei-algorganisatsiooni sekretär G. Ots tõi esile rea tõsiseid puudusi teatri töös. Teatri juhtkond (direktor N. Kraus) pole taganud uute lavastuste väljalaskmises plaanipärasust. Vajalikul määral pole rakendatud töösse kunstinõukogu. Balletilavastustes ei kasutata täie koormusega kõiki kvalifitseeritumaid balletisoliste (Leever, Vink). Parandamist vajab töö orkestri taseme tõstmiseks. Kõneleja juhtis tähelepanu ka sellele, et teatri direktsioon pole vajalikul määral järeldusi teinud EK(b)P KK VIII pleenumi otsustest. Teatri administratiivmajandusala koosseisu on jäetud inimesi, kes ei vääri usaldust (Uus, Aaspere). Lünki on ka teatritöötajate poliitilises kasvatustöös. Üksikud solistid (Neelus, Taleš) suhtuvad vääralt ühiskondlikesse ülesandeisse (ei võta aktiivselt osa šeflus- ja taastamistööst jne.). „Estonia" lavastaja E. Uuli tunnistas, et teater pole vajalikult kasvatanud uut kaadrit. Eriti halb on olukord uue lavastajatekaadri ettevalmistusega. Praegu pole muusikalavastuse alal ühtki noort meie vabariigist õppimas Moskvas või Leningradis. Et hõlbustada uute solistide kasvatamist, on „Estonia" teatril kavas avada lähemal ajal stuudio.

Riikliku Vene Draamateatri näitleja N. Gapanjuk kõneles puudustest, mis valitsevad lasteetenduste osas. Ka Vene Draamateater pole oma kaheaastase tegevuse jooksul andnud ühtki lastelavastust.

Ebarahuldavast olukorrast RT „Vanemuises" kõneles sama teatri näitleja V. Saral, tuues rea näiteid sellest, kuidas teatri juhtkonna (Ird, Kaidu) eemaldumine kollektiivist ja kriitikasallimatus on avaldanud mõju teatri kunstilise taseme langusele. Olukord pole paranenud ka pärast ajakirjanduses avaldatud kriitikat „Vanemuise" töö kohta. Kõneleja pidas vajalikuks, et Kunstidevalitsuse töötajad külastaksid tihedamini perifeeriateatreid ja abistaksid neid tõhusamalt uute lavastuste ettevalmistamisel.

Perifeeriateatrite olukorra kohta võttis pikemalt sõna „Endla" teatri peanäitejuht I. Tammur, kritiseerides õigesti teatrite liigset agarust uute lavastuste väljatoomisel, millega ületatakse küll plaane, kuid teisest küljest mõjub säärane ruttamine kahjustavalt teatritöö kunstilisele tasemele. Kõneleja juhtis tähelepanu ka nõrgale tööle lavakujundamise alal jne. I. Tammur kahjuks aga ilmselt üldistas olukorda. Kui käesoleval aastal autasustati „Ugala" kollektiivi Eesti NSV preemiaga V. Sobko näidendi „Teise rinde taga" lavastuse eest, siis pole õigustatud üldistus perifeeriateatrite madalast tasemest. I. Tammur ei rääkinud samal ajal midagi konkreetset „Endla" teatri töökogemustest.

Ametiühingute Nõukogu esindaja H. Tiits kritiseeris oma sõnavõtus Kunstidevalitsust ja rida kunstitöölisi, kes ei pööra vajalikku tähelepanu kunstilise isetegevuse avardamisele töötajate seas. Kunstidevalitsus pole isegi täitnud oma kohustusi seoses praegu toimuva ametiühingulise kunstilise isetegevuse üleliidulise ülevaatusega.

Tallinna Riikliku Tarbekunstiinstituudi õppeala juhataja I. Leesment, sama õppeasutuse õppejõud V. Haas ja Tartu Kunstiinstituudi direktor E. Einman rõhutasid oma sõnavõttudes, et võrsuva kunstnike kaadri edukaks ettevalmistamiseks on vaja asutada kunstikeskkoolid.

EN Kunstnike Liidu tööst kõneldes märkis E. Einman tähtsaima ülesandena kunstnike meisterlikkuse tõstmise vajadust, juhtis tähelepanu puudustele poliitilises kasvatustöös rea kunstnike seas, kes ei suhtu sellesse vajaliku tõsidusega (P. Reeveer, R. Sagrits, H. Vitsur, E. Kits jt.). EN Kunstnike Liit on otsustanud avada lähemal ajal stuudio, et aidata noori kunstnikke, kusjuures erilist rõhku asetatakse joonistamisoskuse tõstmisele.

Tallinna Riikliku Kunstimuuseumi teaduslik töötaja Z. Lukina arvustas teravalt EN Kunstnike Liidu kriitikutesektsiooni tööd, kus valitseb plaanipäratus ning puudub kaastöö kunstnikega. Tallinna Kunstimuuseumi direktor I. Keedro tõi rea näiteid sellest, millist kahju on toonud kodanlike natsionalistide tegevus muuseumis. Kõneleja võttis omaks, et muuseumi kaadripoliitikas on tal puudunud printsipiaalsus. I. Keedro heitis „Loomingule" ette, et seal pole avaldatud kunstialaseid artikleid, unustades samas enesekriitika, kuna ta ise kuulub ajakirja kolleegiumi koosseisu. Õigustatult kritiseeris I. Keerdo PKRV Müügikeskuse tegevust, kes pole ikka veel lahendanud kunstialaste reproduktsioonide-postkaartide levitamise küsimust.

Vene ja nõukogude kunsti propaganda nõrkusest vabariigis kõneles Kunstidevalitsuse vanem-inspektor kujutava kunsti alal O. Eensalu, kes toonitas niigi väheste kriitikute lubamatut passiivsust EN Kunstnike Liidu kriitikutesektsiooni töös. Kriitikud ei osuta mingit abi kunstnikele loomingulises protsessis. Teravalt ning täiesti põhjendatult arvustas O. Eensalu kunstnike passiivsust käesoleval nõupidamisel. Üheltki kunstnikult ei kuuldud, kuidas ta töötab oma meisterlikkuse tõstmiseks, kuidas ta täidab ÜK(b)P Keskkomitee otsuseid ideoloogilisel alal.

Sõnavõttudega esinesid veel EN Kirjanike Liidu esimehe asetäitja E. Männik, Tallinna Riikliku Konservatooriumi partei-algorganisatsiooni sekretär A. Arder, Tartu Muusikakooli direktor Eomõis jt.

Nõupidamisel võeti vastu resolutsioon esiletoodud puuduste kõrvaldamiseks ja ÜK(b)P Keskkomitee ideoloogia-alaste otsuste ja EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi otsuse täitmiseks.

Resolutsioon sisaldab rea konkreetseid nõudeid kirjandus- ja kunstitööliste poliitharidusliku töö tõhustamiseks ja erialase kvalifikatsiooni tõstmiseks. Heliloomingu alal tuleb keskendada peamine loominguline ja organisatsiooniline töö muusikadekaadi läbiviimisele Moskvas 1951. aasta märtsis. Tuleb avardada nõukogude teema käsitlemist kõigis žanrides, võidelda heliloojate loomingulise aktiivsuse eest. Kirjanduse alal tuleb koondada tähelepanu algupäraste näidendite ja muusikateoste libretode, samuti ka laulutekstide ja estraadialase kirjanduse loomisele. Kujutavad kunstnikud peavad erilist rõhku panema joonistamisoskuse tunduvale süvendamisele. EN Kunstnike Liidu üheks peaülesandeks on 1951. aastal Moskvas toimuva üleliidulise põllumajandusnäituse Eesti NSV paviljoni kõrgetasemeline kunstiline kujundamine. Teatritel tuleb pöörata suurt tähelepanu sügavalt ideeliste algupäraste lavateoste loomisele kaasaegsel teemal. Väga tähtis on koostöö autoritega. Erilist rõhku tuleb asetada mahajäänud alade (komöödia, laulumäng, operett) elustamisele, tunduvalt rohkem peab andma lasteetendusi. Kõigil kunstitöötajatel tuleb luua tihe loominguline side kunstilise isetegevuse alal töötajatega, osutades neile igakülgset metoodilist abi. Nõupidamine nõuab eesti kunstiõppeasutustelt, muuseumidelt ja loovatelt liitudelt teadusliku töö süvendamist, eriti meie kultuuripärandi ümberhindamisel.

Mis puutub nõupidamise läbiviimisesse, siis oli võõrastav osa kunstitöötajate distsiplineerimatus — miks polnud, peale väheste erandite, nõupidamisel Riikliku Draamateatri juhtivaid näitlejaid? Nõupidamisest teatati Kunstidevalitsuse poolt asjaosalistele vaid paar päeva enne nõupidamist Loomulikult andis see asjaolu end tunda sõnavõttude üldiselt madalas tasemes. Kui sm. Laossoni ettekanne oli sisukas ja tõstatas rea aktuaalseid kunstialaseid küsimusi, siis ei saa seda ütelda paljude teiste sõnavõttude kohta, mis olid pealiskaudsed ja üldsõnalised, ega analüüsinud põhjalikult praegust olukorda eesti nõukogude kunsti ja kirjanduse alal.

Suur vene näitleja

P. Motšalovi 150. sünniaastapäev

15. novembril möödus 150 aastat suure vene näitleja Pavel Stepanovitš Motšalovi sünnist.

Motšalovi nimi on leidnud endale püsiva auväärse koha vene teatri ajaloos. Luues vene laval ületamatuid traagilisi kujusid, Motšalov esimesena kogu teatri ajaloos tõi tragöödiasse „kirgede tõe ja elamuste tõepärasuse . . ." Suur näitleja-novaator vabastas vene lava ülespuhutud pseudoklassitsistlikust deklameerimisest ja võitles oma loominguga tõeliselt realistliku kõrge lavakunsti eest.

Motšalov sündis Moskvas tuntud näitleja pojana ja tema kunstnikuprofiil kujunes isa otsese mõju all. Ta debüteeris 17-aastasena, esinedes Ozerovi tragöödias „Oidipus Ateenas". Kuni oma surmani 1848. a. töötas Motšalov Väikeses Teatris, kus ta oma erakordse andega avaldas hiigelsuurt mõju tolleaegse vene ühiskonna eesrindlike inimeste mõistusele ja südamele. Belinski pühendas Motšalovi kunstile oma kõige kirglikumad ja vaimustatumad read, Herzen nägi tema võimsas kunstnikuandes vene inimeses peituva jõu ja võimaluste tõendit, mis kinnitas tema usku Venemaa paremasse tulevikku. Sest Motšalov oli näitleja-tribuun, näitleja, kes pani aluse vene teatri tähelepanuväärsele, väärtuslikule omadusele, — tema aktiivsele kasvatuslikule tegevusele laiade vaatajate masside suhtes, oma aja eesrindlike ideede kirglikule propagandale, sügavale ja tõelisele demokratismile.

Oma kõige tähelepanuväärsemad kunstilised võidud saavutas Motšalov Shakespeare'i tragöödiates, eriti Hamleti ja Othello osas, mis on jäänud seni ületamatuiks. Ta ei haaranud vaatajaid mitte ainult oma hääle ilu ja väljendusrikkusega, tulise temperamendi ja tundmuste jõuga, vaid andis nendele maailma lavarepertuaari suurtele kujudele ka uue ja sügava tõlgenduse. Tema Hamlet ei olnud mingi nõrk skeptik, vaid loomult tugev ja kirglik inimene, kes läheb võitlusse kogu oma vaimse jõuga ja hukkub oma kõrgete, progressiivsete ideaalide nimel ebavõrdses kahevõitluses vale, reeturlikkuse ja silmakirjalikkuse vastu. See oli uus lahendus, milleni võis jõuda ainult kunstnik, kes oli hingestatud eesrindlikest ühiskondlikest ideedest, kes jagas oma ajastu eesrindlike inimeste vabadustarmastavaid taotlusi. Motšalov oli Shakespeare'i loomingu eesrindlike ideede võimsaks propageerijaks vene laval ja see leidis elavat vastukaja kõigi paremate inimeste hulgas.

Suure eduga esines Motšalov ka Schilleri tragöödiates — don Carlose osas, Ferdinandina ja Millerina „Salakavaluses ja armastuses", Karl Moorina „Röövlites" jne.

Sel ajal, kui Motšalov esines Moskva laval, parimad vene algupärased tragöödiad, nagu Puškini „Boris Godunov" ja Lermontovi „Maskeraad" olid Nikolai I režiimi poolt pandud keelu alla. Kogu oma elu kannatas Motšalov selle tõttu, et ta ei saanud rakendada oma talenti vene tragöödias; tema lootus, et näidendid tema elu jooksul siiski keelu alt vabastatakse, ei täitunud. Seda tähelepanuväärsem on aga Motšalovi esinemine Tšatski osas Gribojedovi komöödias „Häda mõistuse pärast". Ta mõistis hästi autori mõtteid ning kavatsusi ja suutis suurepäraselt edasi anda selle raske osa kõiki varjundeid.

Ka meie näitlejatel on palju õppida geniaalselt vene näitlejalt Motšalovilt, kes oskas haarava ja tõelise kirega vallutada vaatajate hinge, kes omas võrdlematut vaimustust oma lavaloomingus, kes oli truu rahvale ja oma ajastu progressiivsetele püüdlustele.

Vennasvabariigi ansambli esinemine Tallinnas

12. novembril esines „Estonia" kontserdisaalis järjekordselt leedu vennasrahva silmapaistev kunstiline kollektiiv — Leedu NSV Riiklik Laulu- ja Tantsuansambl, kelle kunstiliseks juhiks ja peadirigendiks on Leedu NSV teeneline kunstitegelane, Stalini preemia laureaat J. Švedas.

Külalised esitasid leedu rahvalaule, -tantse ja -pillilugusid, samuti ka vene, läti, ukraina, gruusia, gutsuuli ja eesti rahvalaule ja -tantse. Ansambli esinemised võeti kontserdikülastajate poolt soojalt vastu.

Kahtlematult väärinuks aga kontsert suurearvulisemat külastamist. Meie rahvatantsijail ja -pillimeestel oleks nii mõndagi õppida meie vennasrahva külaliskollektiivilt. Riiklik Filharmoonia peaks selliseid väärtuslikke kontserte hoopis hoolikamalt ette valmistama. Puudulik oli reklaami osa ja ka eestikeelne teadustamine kontserdil.

Teatritöötajate vabariiklikult nõupidamiselt

14. novembril toimus „Estonia" kontserdisaalis vabariikliku kunstitöötajate nõupidamise jätkuna teatritöötajate nõupidamine, mille eesmärgiks oli selgitada seni veel esinevaid puudusi teatrite kunstilises ja majanduslikus juhtimises, teatritöötajate ideelis-poliitilises ja kunstilises enesetäiendamises ja sidemete loomise alal laiade töötajate hulkadega.

Pikema ettekandega esines nõupidamisel NSV Liidu Kunstide Komitee töötaja sm. Marienkov. Kõneleja rõhutas bolševike partei järjekindla suunava osa erakordset tähtsust nõukogude kunsti arengule. See pidev abi võitluses kõrgeideelise, realistliku kunsti eest, hoopide andmine mitmesugustele antirealistlikele vooludele ja kallakutele on olnud eelduseks nendele erakordsetele edusammudele, mis nõukogude kunst eriti viimastel aastatel on saavutanud. Oma ajaloolistes otsustes ajakirjadest „Zvezda" ja „Leningrad", draamateatrite repertuaarist, filmist „Suur elu" ja ooperist „Suur sõprus" on partei juhtinud kunsti tähelepanu tema peaülesandele — uue inimese kujutamisele. Need otsused on avaldanud suurt viljastavat mõju kõigile kunstialadele, ka näitekirjandusele ja teatrile. On loodud õige palju suurepäraseid lavateoseid uutest inimestest, lihtsatest nõukogude inimestest, kes võitlevad kommunismi eest, näidatud nendes inimestes kommunistliku ideoloogia kasvu ja tugevnemist, isikliku ja ühiskondliku ühendamist, ülesaamist vanadest iganditest. Tähelepandavat edu on saavutatud ka Nõukogude Eesti näitekirjanduses, eriti August Jakobsoni lavateoste näol, mis on võitnud üldise tunnustuse mitte ainult vabariigis, vaid üleliidulises ulatuses. Silmapaistvad on saavutused ka ooperi alal. Erilist väljatõstmist väärib E. Kapi uus, tänapäevateemaline ooper „Vabaduse laulik". Kõigi nende edusammude aluseks nõukogude kunstiloomingus on sotsialistliku realismi meetod, mis annab kunstnikule võime näha inimestes uut, tõusvat, arenevat, näidata neis seda, mis viib meie ühiskonda edasi teel kommunismile.

Edasi analüüsis kõneleja neid lavastusi, mis tal oli võimalik näha Eesti NSV teatreis. TR Draamateatri lavastuste „Kaluri poeg" ja „Pankrot" puhul tõstatas sm. Martenkov mineviku kujutamise küsimuse meie laval. Eriti esimeses lavastuses puudub vajalik ajalooline konkreetsus, olustikuline külg on saanud objektivistliku valgustuse, mille tõttu on leevendatud teravaid sotsiaalseid vastuolusid. Sellepärast andekate näitlejate Nuude, Eskola, Talvi, Ratassepa jt. mäng ei saavuta maksimaalset mõju. Ka „Pankrotis" ei ole suudetud anda veel küllaldast teravust, siingi tundub objektivismi sugemeid, kuigi etendusel ei puudu oma sügav tunnetuslik väärtus kodanluse mandumise paljastamisel. Osatäitjaist tuleb eriti esile tõsta Eesti NSV teenelist kunstnikku A. Suurorgu, kes on loonud väga ereda Köögertali kuju, samuti L. Lindaud, V. Ratasseppa ja noort näitlejat L. Rummot. Silmapaistva õnnestumisena tõstis kõneleja esile „Ehitajate" lavastust. TR Draamateatril on andekas ja arenemisvõimeline kollektiiv, terav on siin aga küllaldasel ideelis-kunstilisel tasemel seisva näitejuhtimise küsimus. Uldise puudusena Eesti NSV teatreis märkis kõneleja ka lubamatult madalat lavakujunduse kvaliteeti, millises osas tuleb tuua otsustav murrang. Avaldades oma rahulolu „Estonias" nähtud „Traviataga" tõstis kõneleja esile noore solisti Klaudia Tiiduse õnnestunud debüüti ning rõhutas noorte julge edutamise tähtsust iga teatri arengus.

RT „Vanemuise" etenduste kohta tähendas sm. Marienkov, et kollektiivi madal ideelis-poliitiline tase avaldab tunduvalt negatiivset mõju etenduste tasemele. Nii ei saanud lavastuses „Teid kutsub Taimõr" põhiteema vajalikku kõlavust, samuti on terve rida olulisi puudusi „Ameerika hääles". Ebaõnnestunud on ka „Vabaduse lauliku" lavastus, kuigi siin on rida häid osatäitmisi; massistseenid jäävad inertseteks, Rajust on tehtud mingi romantiline kangelane jne. Kõik need puudused näitavad, et näitejuhtimine teatris pole vajalikul tasemel.

Lisaks märkis kõneleja, et eesti klassikale tuleks pöörata suuremat tähelepanu, eriti just dramatiseerimise kaudu, kuid seejuures on vaja suurt vastutustunnet ja poliitilist nõudlikkust. Samuti on seni Eesti NSV teatreis olnud lubamatult nõrk vene klassikute, eelkõige Ostrovski, Tšehhovi ja Gorki osa; nende loomingu paremiku tutvustamise peaks eriti oma südameasjaks tegema Vene Draamateater.

Ettekandega Eesti NSV teatrite töö saavutustest ja säilinud puudustest esines Kunstidevalitsuse juhataja asetäitja J. Porvatov.

UK(b)P Keskkomitee on korduvalt rõhutanud teatri suurt tähtsust rahva kasvatamisel kommunismi vaimus. Nõukogude näitekirjanikud, režissöörid, näitlejad, kunstnikud on kutsutud aktiivselt osa võtma nõukogude inimeste kasvatamisest, vastama rahva üha kasvavaile kultuurilistele nõuetele, kasvatama nõukogude noorsugu reipaks, elurõõmsaks, kodumaale ustavaks, meie taotluse võidusse uskuvaks ja kõiki raskusi ületavaks. Nõukogude teater on kutsutud aktiivselt propageerima Nõukogude riigi poliitikat, mis on nõukogude korra eluliseks aluseks.

Nõukogude teater võttis üle maailma ja esimeses järjekorras vene teatri parimad traditsioonid, rahva teenimise ja eesrindlike ideede edasiviimise ülesanded.

Nõukogude teatri iseloomustavaks jooneks on kõrge ideelisus, rahvalikkus, sügav patriotismitunne, tõeline humanism. Meie teater teenib rahvast, ta ammutab oma loomingulist inspiratsiooni rahvalt. Nõukogude teatri ees seisvad kõrged ülesanded panevad teatritöötajaile suure vastutuse. UK(b)P Keskkomitee ajaloolised ideoloogilised otsused on saanud nõukogude teatri tegevusprogrammiks. Nad näitavad konkreetselt teatrile ta arenemistee, soodustavad nõukogude kunsti kiiret ja viljakat arenemist.

Aastail pärast UK(b)P Keskkomitee ideoloogiliste otsuste avaldamist on Eesti NSV teatrid teinud tunduvaid edusamme. Võideldes mineviku iganditega on meie teatrid otsustavalt asunud realistliku kunsti teele. Nõukogude kaasaegne näidend on omandanud juhtiva koha eesti teatrite repertuaaris: 1950. aastal lavastatud 76-st näidendist kuulub 57 nõukogude näitekirjanike loomingusse. Viimaste, sõjajärgsete aastate jooksul on kirjutatud rida silmapaistvaid eesti draamateoseid, mis on leidnud avalikkuse laialdase tunnustuse mitte üksnes meil, vaid ka väljaspool Eesti NSV piire. Eesti teatrid on loonud mitmeid häid lavastusi, mis on tõendanud loominguliste kollektiivide kõrget kunstilist taset ja kujude sügavalt realistlikku lahendamist. Seda näitavad eriti käesoleval aastal Nõukogude Eesti preemiaga autasustatud lavastused.

Ka muusikalise lavastuse alal on rida tõsiseid saavutusi. Akadeemilises Ooperi- ja Balletiteatris „Estonia" on sõjajärgsete aastate jooksul leidnud põhilise lahenduse eesti rahvusliku ooperi loomine. Erilist väljatõstmist väärib Eesti NSV 10. aastapäevaks lavastatud E. Kapi ooper „Vabaduse laulik", mis on esimeseks katseks kehastada eesti ooperilaval tänapäeva nõukogulikku teemat. Edukalt on „Estonias" lahendatud ka klassikalise ooperi lavastamise ülesannet. Teatri esinemine käesoleva aasta suvel Moskvas tõendas „Estonia" kollektiivi kõrget kunstilist meisterlikkust.

Positiivsetele momentidele vaatamata esineb eesti teatrite töös veel rida tõsiseid suuri puudusi. Üheks põhiliseks puuduseks on terav põud kaasaegsetest algupärastest näidenditest. Eesti rahvuslikul näitekirjandusel on veel liig piiratud osa teatrite repertuaaris. Peamiseks põhjuseks selles on teatrite nõrk töö draamakirjanikega. On vajalik, et iga teater seaks oma ülesandeks ette valmistada koos draamakirjanikega aastas vähemalt 1—2 uut algupärast tänapäevateemalist näidendit. On vajalik laiemalt ja otsustavamalt juurde tõmmata näitekirjandusse noori kirjanikke, tuleb dramatiseerida eesti kaasaja kirjanike ja klassikute parimaid proosateoseid. Eesti NSV 10. aastapäevaks Kunstidevalitsuse poolt läbiviidud uute näidendite võistlus näitas, et meil on palju andekaid noori autoreid, nagu V. Orm, H. Mits, M. Talvest jt., kes on võimelised kasvama silmapaistvaiks näitekirjanikeks. Nende näidendid pole aga veel küllalt täiuslikud, sest autoreil puuduvad vajalik vilumus töös ja teatri spetsiifika tundmine. Seda suuremat tähtsust omab teatrite ja noorte näitekirjanike koostöö.

Tõsiseks puuduseks meie teatrite töös on repertuaari ebarahuldav planeerimine. Repertuaariplaane koostatakse juhuslikult, läbimõtlematult, neid ei arutata kollektiivides. Esineb juhtumeid, kus teatrite direktorid ja peanäitejuhid valivad lavastamiseks näidendeid oma maitse järgi, arvestamata kollektiivi seisukohta ja vaatajaskonna nõudeid. Seetõttu esinevad näidendite valikul vead, ilmneb repertuaaris teemade üksluisust. Nii lavastab RT „Vanemuine" 1950. aasta teisel poolel kolm näidendit: Lavrenjovi „Ameerika hääl", Mihhalkovi „Ma tahan koju" ja Mdivani „Hea tahtega inimesed", mis omavad vaieldamatut ideelis-kunstilist väärtust, kuid kõik nad valgustavad küsimusi rahvusvahelise elu alalt. Seega läks RT „Vanemuine" samal ajal mööda nõukogude tegelikkust kajastavaist näidendeist ja repertuaar muutus ühekülgseks.

Repertuaariplaan tuleb teatrite poolt igakülgselt läbi arutada. Põhilist ja juhtivat kohta repertuaaris peab oma nõukogude temaatika. Samal ajal ei tule aga mööda minna klassikaliste näidendite lavastamisest. Jooksva repertuaari planeerimisel on olnud rida juhtumeid, kus paremaid, ideelis-kunstiliselt sügavamaid näidendeid etendatakse harvemini kui nõrgemaid, ent lavastuslikust seisukohast sobivamaid näidendeid. „Ugalas" on 1950. a. 9 kuu jooksul etendatud Arbuzovi nõrgavõitu näidendit „Kuus armastatut" 59 korda, samal ajal kui Sobko näidendit „Teise rinde taga" esitati 13 korda ning Jakobsoni „Meie elu" ainult kaks korda. Selline väär lähenemine jooksva repertuaari planeerimisel tuleb otsustavalt likvideerida.

Sagedasti on meie teatrite lavastuste tase veel lubamatult madal. Mõned lavastajad teevad vigu näidendite tõlgendamisel. Näidendid tuuakse kiirustades lavale, materjali sügavamalt läbi töötamata. Teose ja üksikute kujude sotsiaalset ja poliitilist olemust ei mõtestata lahti küllaldasel määral. Parteilise lähenemise asemel teose lahendamisel näeme sündmuste objektivistlikku registreerimist. Nii puudub A. Särevi poolt TR Draamateatris lavastatud Lacise „Kaluri pojas" ja Tammsaare „Pankrotis" raevukalt piitsutav suhtumine kapitalistlikku tegelikkusse. Lavastaja pole kõiki võimalusi ära kasutanud kodanliku ühiskonna pahede näitamiseks.

Paljud lavastustes esinevad vead tulenevad teatritööliste madalast ideelis-poliitilisest tasemest. Samuti pole enamik meie teatritest suutnud luua küllalt tugevat sidet laiade töötajate hulkadega, mis avaldub selles, et teatreid külastatakse vähe.

Draamateatrites on ikka veel ebarahuldav enamike lavastuste kunstiline kujundamine. Kunstnikud ei ava kujunduses teose ideelist sisu, dekoratsioonid on sageli primitiivsed, lohakalt tehtud ja jätavad halva mulje. Eriti halb on ringreisietendustel lavakujundamine, mille puhul teater ei saa kasutada statsionaarseid dekoratsioone.

*

Läbirääkimiste osas võttis sõna ligi 20 teatritöötajat. Enamuses sõnavõttudest arendati asjalikku kriitikat ja enesekriitikat, toodi esile terve rida teatrite töös seni esinenud puudusi ja esitati õigustatud pretensioone juhtivatele organitele.

Uhe olulisema puudusena märkisid Lõuna-Eesti Teatri näitleja H. Haravee, RT „Vanemuise" näitleja B. Mikkal jt., et noortele näitlejatele ja lavastajatele ei anta vajalikku abi ja toetust nende edasiseks kasvuks. Eriti rohkesti drastilisi väärnähtusi toodi esile Lõuna-Eesti Teatri puhul. Lubatud kunstiline ja majanduslik abi ongi jäänud vaid lubaduseks, teatri koosseisu pole täiendatud vajaliku hulga näitlejate ja abijõududega, samuti esineb palju puudusi olustikulistes tingimustes. Noored näitlejad, kes juba Teatriinstituudis on saanud lubamatult nõrga ettevalmistuse, on jäänud oma arengus seisma. Kohale saadetud näitejuhid (Põlla, Rebane, Lülle) on suhtunud oma ülesandeisse formaalselt. Kahjuks puudus H. Haravee sõnavõtus igasugune enesekriitika, lisaks kaldus kõneleja liigsesse pessimismi, võttes süüdistava hoiaku ja lubas endale mitmesuguseid ebaprintsipiaalseid väljendusi, millele hiljem õigustatult tähelepanu juhiti.

Ideelis-poliitilise ja kunstilise enesetäiendamise nõrkusele kui teatrite töös esinevate paljude väärnähtuste ühele põhjusele juhtisid tähelepanu Kuressaare teatri direktor H. Tiidus, TR Draamateatri direktor Murre jt. Poliitiline õppetöö on kujunenud kahjuks sageli formaalseks. Tuleb panna erilist rõhku selle sisulise külje parandamisele. Ei piisa ainult teoreetilistest teadmistest, kui ei osata neid rakendada igapäevase teatritöö praktikasse. Vähe on teatrites korraldatud loenguid ja arutlusi marksistliku esteetika küsimuste üle, samuti pole osutatud tähelepanu vanemate näitlejate suurte loominguliste kogemuste edasiandmisele. Väga oluline on vene keele omandamise küsimus, ilma selleta puudub võimalus tutvuda vastava kunstialase kirjanduse ja ajakirjandusega.

Paljud sõnavõtjad juhtisid õigusega tähelepanu meie teatrikriitika erakordsele nõrkusele, printsipiaalse, abistava, bolševistliku kriitika puudumisele. TR Draamateatri näitleja I. Taarna märkis, et arvustajad peavad oma ülesandeks vaid kirjutamist ajalehes, kuid ei võta osa arutluskoosolekuist ega tunne kohustust koostööks teatriga esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Noortest näitlejatest, eriti kui need esinevad kõrvalosades, minnakse enamasti mööda mittemidagiütlevate fraasidega. Vene Teatri näitleja Rudin märkis, et Eesti NSV teatrielu tutvustamine keskajakirjanduses puudub täiesti, mille tõttu eesti teatrit tuntakse üleliiduliselt vähe. Samades sõnavõttudes juhiti tähelepanu ka teatrialase kirjanduse puudumisele ja raskele kättesaadavusele; täiesti on soikunud teatrialase kirjanduse väljaandmine eesti keeles.

Seoses eelmiste küsimustega kriipsutati alla ENSV Teatriühingu täielikku passiivsust teatritöötajate ideelis-kunstilise kasvatustöö suunajana ja juhtijana. Samuti ei ole Teatriühing midagi teinud näitlejate olustikuliste tingimuste parandamiseks. Nõupidamisel ei võtnud sõna ükski ühingu juhtivatest seltsimeestest, mis näitab veel kord, et organisatsioon on vaibunud varjusurma ja vajab reorganiseerimist.

Nõupidamine näitas ka, et kohalikud nõukogude võimu organid, partei- jt. ühiskondlikud organisatsioonid ei osuta perifeeriateatreile küllaldast tähelepanu ja abi. Rakvere Teatri peanäitejuht M. Merjanskaja jt. märkisid, et kontrolletendused ei saavuta oma eesmärki, komisjoni liikmed suhtuvad asjasse formaalselt ega suuda anda juhendeid töö parandamiseks. Kunstidevalitsuse esindajad perifeeriateatreid aga peaaegu üldse ei külasta.

Nõupidamisel räägiti ka sellest, et teatri kontakt külastajatega on veel lubamatult nõrk. Selle ja paljude lavastuste ideelis-kunstiliste puudujääkide tõttu on külastatavus väike. Et täita finantsplaani, suurendatakse etenduste arvu, mille tulemuseks on näitlejate tööga ülekoormamine, mis omakorda veelgi kahjustab etenduste taset. Ainuõige väljapääs tekkinud raskustest on ideelis-kunstilise taseme pidev tõstmine ja lähenemine laiadele töötava rahva hulkadele, etenduste parem organiseerimine ja ettevalmistamine.

Sõnavõttudes käsitleti veel noorsoo teenindamise küsimust, ametiühinguorganisatsioonide ülesandeid näitlejate töötingimuste parandamisel, samuti administratiiv- ja finantsküsimusi.

Nõupidamise läbiviimisel ilmnes mõningaid puudusi, mille tõttu see ei saavutanud maksimaalseid tulemusi. Nõupidamisest võttis osa liig vähe teatritöötajaid, eriti „Estoniast", samuti polnud kohal kõik teatrite juhtivad töötajad. Täiesti olid kõrvale jäänud teatrikriitikud. Ka ei olnud nõupidamise ettevalmistus Kunstidevalitsuse poolt küllaldane. Õigusega juhiti sõnavõttudes tähelepanu sellele, et kogu Nõukogudemaa teatriringkondade huvi keskpunktis on „Sovetskoje Iskusstvo" diskussioon Stanislavski pärandi üle, ja vastavat ettekannet oodati ka nõupidamisel. Kuid sellest hoolimata andis nõupidamine meie teatritöötajatele palju väärtuslikku, tõstatas uusi kasulikke mõtteid ja tõi esile rea puudusi, luues eelduse nende likvideerimiseks ning eesti nõukoguliku teatrikunsti pidevaks edasiarendamiseks.

Osavõtjaid teatritöötajate vabariiklikust nõupidamisest. Vasakult: Lõuna-Eesti Teatri direktor A. Juhkum, noor näitekirjanik E. Rannet, kunstnik V. Pant, TR Draamateatri näitlejad L. Purre ja P. Raudkivi ning Lõuna-Eesti Teatri näitleja I. Urmi.

Noore solisti edukas esinemine

4. ja 11. novembril esines Riiklikus Akadeemilises Ooperi- ja Balletiteatris „Estonia" esmakordselt noor lauljatar Klaudia Tiidus, kes möödunud aasta sügisel lõpetas Tallinna Riikliku Konservatooriumi. Täites Verdi ooperis „Traviata" Violetta nõudlikku osa näitas K. Tiidus end kõige paremast küljest. Suur musikaalsus, ilusakõlalise hääle oskuslik käsitamine koos sügava osatõlgitsusega aitasid noorel kunstnikul luua usutava ja paeluva lavalise kuju. Debütandi edukas esinemine võeti teatrikülastajate poolt soojalt vastu.

Pildil: K. Tiidus Violetta osas.

Teatrikollektiivi ja noorsoo vaheline arutelu

14. novembril toimus Riiklikus Akadeemilises Ooperi- ja Balletiteatris „Estonia" Stalini preemia laureaadi Eugen Kapi ooperi „Vabaduse laulik" õpilasetendus.

Etendusele järgnes kohtamine teatritöötajatega, kus tehti ooperi edasiseks parandamiseks mitmesuguseid märkusi ja ettepanekuid ning arenes võrdlemisi sisukas arutelu. Nii märgiti massistseenide kahvatuksjäämist sellistes olulistes piltides, nagu ülestõus (I pilt) ja Tallinna taasvabastamine (VI pilt) jne. Samuti avaldati soovi, et peategelasele — vabaduse laulikule — leitaks meeldejäävaid aariaid, mis annaks ooperile veel palju juurde.

Arutelust võttis osa ka libretist Paul Rummo, kes andis lühikese ülevaate ooperi sünniloost koostöös heliloojaga.

Taolisi arutelusid tuleks teatrikollektiivil üha enam korraldada, kuna nende kaudu saab otseselt teada vaataja arvamust etenduse ja lavastuse kohta. Oluline on ka see, et noortel avaneb siin võimalus otseses kontaktis teatritöötajatega lähemalt tutvuda ooperikunsti küsimustega.

Teatrikülastajate sooviks aga oleks, et sellised aruteludega lõppevad etendused algaksid varem, kuna vastasel korral jääb liig vähe aega aruteluks.

A. Kollin

Unustamatud päevad Moskvas

Traditsiooni kohaselt külastavad Moskvat oktoobripühadel vennasrahvaste parimad kunstilised kollektiivid. Erutatult ootasid Riikliku Filharmoonia rahvatantsijad oma esinemist neil tähtsail päevil meie kodumaa pealinnas. Eesti rahvatantsuansambl on alles hiljuti loodud, kuid juba tuntud paljudele Moskva töötajatele, kes nägid ansambli esinemisi eesti kirjanduse dekaadi ajal. Seekord tuli meie kollektiivil esineda Suures Teatris Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäeva pidulikul kontserdil koos Moskva, Leningradi, Kiievi, Minski, Tbilisi ja Sverdlovski parimate kollektiivide ja solistidega. Igaüks neist tutvustas oma rahvakunsti rikkusi. Kogu kontserdi kava kütkestas oma värskuse ja siira elurõõmuga. Ettekantud palad moodustasid terviku, kõneldes nõukogude rahva tohutust loomisrõõmust, kindlast edasiminekust kommunismi teel. Unustamatu mulje jättis massiline tants, mis kujutas karnevali Punasel väljakul. Kremli müüride taustal, prožektorite kiirgavate värvide valguses tantsivad hoogsalt venelased, ukrainlased, valgevenelased, grusiinlased, eestlased ja teised meie paljurahvuselise maa esindajad, igaüks oma rahvusriietes. Kremli siluett asendub Stalini hiiglasliku portreega. Kontserdi lõpunumbrina kanti ette Blanteri „Laul Stalinist".

Meie anasmbli liikmeile jäid sügavad muljed Moskva külastamisest. Õppisime sellel külaskäigul palju. Seda suurema innuga asub kogu ansambl nõukogude eesti sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku kunsti edasiarendamisele.

V. Vekšin,
Riikliku Filharmoonia direktor

Riiklik Avalik Raamatukogu tähistab L. N. Tolstoi 40. surma-aastapäeva

20. novembril 1950. aastal täitub nelikümmend aastat geniaalse vene kirjaniku Leo Tolstoi surmast. Riiklik Avalik Raamatukogu tähistab seda päeva L. Tolstoi teoste väljapanekuga. Väljapandud on L. Tolstoi tuntuimad teosed „Sõda ja rahu", „Ülestõusmine", „Anna Karenina", „Kasakad" ja „Sevastoopoli jutustused" eesti ja vene keeles. Esitatud on ka L. Tolstoi teoste eestikeelsed tõlked, mis on ilmunud enne 1917. aastat, nagu „Elav surnukeha", „Isa Sergius" ja teised.

Samuti on näitusel venekeelset kirjandust L. Tolstoi kohta. Siin näeme V. I. Lenini artikleid Tolstoist, Rodionovi „Moskva L. N. Tolstoi elus ja loomingus", Nadinski „L. N. Tolstoi Krimmis", artiklitekogumikku „L. N. Tolstoi vene kriitikas" jt.

Üliõpilastööde näitus Kunstihoones

Tartu Riiklikul Kunstiinstituudil on tulnud visalt võidelda kodanliku aja pärandi, formalismi väljajuurimise eest õppetööst. Instituudi tegevuse esimestel aastatel kestis õppetöös edasi peaaegu sama formalistlik suund, mis valitses kodanlikuaegses „Pallase" kunstikoolis. Meie kunstielus juhtivatele kohtadele pugenud kodanlikud natsionalistid soodustasid kõigiti sellise olukorra säilimist, takistades realismi meetodi juurutamist meie kujutavas kunstis. Viimaste aastate jooksul toimus siin aga otsustav murrang, millele aitasid suuresti kaasa ÜK(b)P Keskkomitee ajaloolised otsused ideoloogia küsimustes. Nende tähtsate otsuste suunaval mõjul võttis meie progressiivne kunstnikkond terava kriitika alla oma senise kunstialase tegevuse ning asus kodanlike natsionalistide rahvavaenuliku tegevuse paljastamisele kunstielus. Suurt tähtsust omasid seejuures EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi otsused, mis lõplikult paljastasid kodanlikud natsionalistid kui nõukoguliku, sotsialistliku kultuuri vaenlased. Meie kõrgemaist kunstiõppeasutustest kõrvaldati rida õppejõude, kelle formalistlik kunstisuund seni takistas instituutide edukat tööd.

Tartu Riiklik Kunstiinstituut rakendas uute õppejõududena tööle Leningradi I. Repini nimelise Kunstiinstituudi lõpetajaid ja Tartu Riikliku Kunstiinstituudi andekamaid lõpetajaid, mis aitas tervendada instituudi õppetegevust.

Suurt abi instituudi töö suunamisel sotsialistliku realismi teele osutasid NSV Liidu Kunstide Akadeemia sessioonide otsused, mis käsitlesid olukorda kunstipedagoogilisel rindel, ja Moskva ning Leningradi kunstiinstituutide suurte kogemustega pedagoogide isiklikud nõuanded instituudi pedagoogidele, samuti üliõpilaste ekskursioonid Moskvasse, Leningradi jm.

Ei saa jätta märkimata, et üheks oluliseks takistuseks instituudi õppetöös on olnud kunstikeskkooli puudumine Eesti NSV-s. Sellest tingituna oli instituut sunnitud eelnevail aastail vastu võtma üliõpilasi, kellel puudus vajalik kunstiline ettevalmistus, kuna vanemate vennasvabariikide kunstiinstituutidesse võetakse vastu üliõpilasi, kes on juba lõpetanud mõne spetsiaalse kunstikeskkooli. Olukorda parandas mõningal määral see, et viimastel aastatel võeti instituuti vastu hea kunstilise ettevalmistusega üliõpilasi vennasvabariikidest, kellega koos töötades ka täiesti algajad kunstiüliõpilased arenesid juba märksa kiiremini. Kuid see on ainult osaliselt olukorda parandanud.

Vaatamata varem esinenud puudustele võib instituudi senises töös siiski märkida praegu juba olulist edu. Vaidlematult on tõusnud õppetöö tase nii ideelis-poliitiliselt kui ka meisterlikkuse osas ja see on toimunud just paari viimase aasta jooksul. Selles võime veenduda Tallinna Kunstihoones avatud Tartu Riikliku Kunstiinstituudi üliõpilastööde valiknäituse väljapanekuid vaadeldes. Näitusel on esitatud peamiselt kahe viimase aasta tööd, alates esimesest kursusest kuni diplomitöödeni. Neis töödes näeme, et meil on võrsumas terve rida noori andeid, kellest meie kujutava kunsti senisele kaadrile kasvab tulevikus väärikas lisa.

Erilise lootuse võib panna noorematele kursustele, kus üliõpilased oma oskusi arendavad juba kindlalt realismi vaimus; neile on võõrad formalismi igandid, mis veel ilmnevad mõnede vanemate kursuste üliõpilaste töödes.

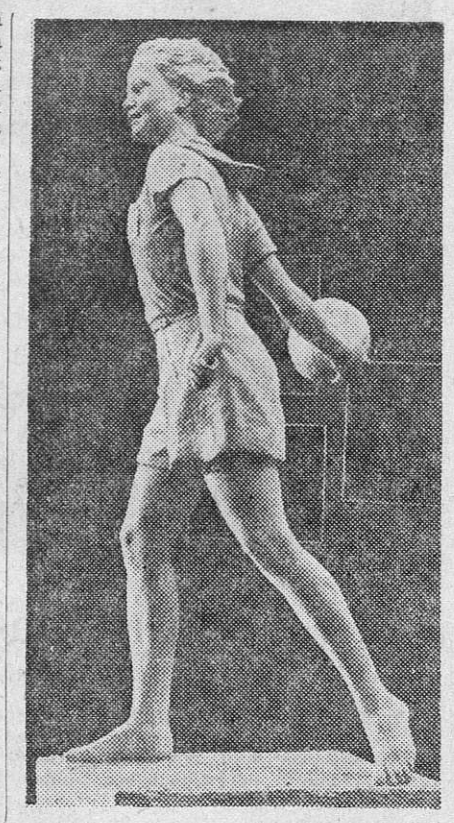

L. ISRAEL „Pioneer palli mängimas" (kips)

Näitusel esitatud töödest on näha, et õppeprotsessis on hakatud pühendama tõsist tähelepanu põhjalikule joonistusoskuse omandamisele. Kindlasti on siin vaja veel palju tööd teha; eeskätt tuleb õppejõududel endil tõsiselt süvendada joonistuse meisterlikkust, ilma milleta ka üliõpilaste juhtimine ei saa olla külaldane.

Mitmed näitusele väljapandud diplomitööd annavad autoritele hea tunnustuse nende kunstnikuvõimete kohta. Parim saavutus kuulub skulptuurile. Kahju, et tehniliste tööde lõpetamatuse tõttu (valamise osas) ei saadud esitada näitusele noore skulptori O. Männi diplomitööd „Polotski vürst Vjatško ja vanem Meelis Tartu kaitsel 1224. a.", mis on üks parimaid saavutusi meie skulptuuri loomingus. Kuid ka näitusel esitatud skulptuuride seas on hästiõnnestunud teoseid. Soe ja südamlik, täis värsket noorusrõõmu on noore skulptori L. Israeli diplomitöö „Pioneer palli mängimas". Siin on autoril hästi õnnestunud edasi anda nõukogude noorusele omaseid suurepäraseid jooni. Selle töö vastu peaksid meie asutused kindlasti huvi tundma. Paljundatuna sobiks see elurõõmsalt kujutatud tütarlapse figuur väga hästi meie noorteparkide kaunistamiseks.

Häid tulemusi on saavutanud noored kujurid Kirss ja Ehelaid. Kirsil on diplomitööna valminud sportlase figuur ja Ehelaiul Hans Heidemanni elusuurune figuraalne portree. Kui viimane diplomitöö on veel jäänud teataval määral puiseks, viimistlematuks, siis Kirsi sportlase figuur on õnnestunud hästi. Siin näeme täiesti väljaarenenud meistrikätt tundliku, elava modelleerimise võimega.

Päris häid saavutusi realismi suunas näitab ka maalija Puderselli diplomitöö „Peipsi kalurid võrke parandamas". Noorel maalijal tuleb aga tulevikus palju rohkem tähelepanu osutada oma järgnevate teoste sisulisele küljele, nende teoste ideelisele selgusele ja küpsusele. Käesolev töö ei anna edasi vajaliku selgusega meie nõukoguliku tänapäeva tööprotsessi. Nii nagu selle töö autoril, nii ka teistel noortel kunstnikel tuleb oma loomingus osutada palju tõsisemat tähelepanu nõukoguliku elu õigele peegeldusele

Graafika osas lõpetas päris hästi 1948. a. Leopold Ennossaar, kelle diplomitööst „Tartu vaadete sari" osa oli hästi õnnestunud ja sai hea hinnangu osaliseks. Kuid möödunud on kaks aastat ja L. Ennossaar ei ole peale lõpetamist suutnud enam midagi esitada.

Hoopis teist teed sammub instituudi esimene lõpetaja Ilmar Linnat, kes on kasvanud tunnustatud graafikuks, näidates suurt loomingulist viljakust ja tööindu.

Viimastel kunstinäitustel on Linnat esinenud silmapaistva eduga ning on oma kunstis näidanud pidevat arengut sotsialistliku realismi teel. Linnat on üks neid noori kunstnikke, kes on suutnud vabaneda instituudi algaastate formalismi mõjutustest, jõudnud arusaamisele, et progressiivne kunst saab kulgeda ainult sotsialistliku realismi meetodi alusel.

Üldkokkuvõttes väljendab näitus seda siirast tahet, millega meie noored kunstiüliõpilased ikka kindlamalt asuvad sotsialistliku realismi teele. Võita on veel palju raskusi, on vaja veel palju õppida, et väljendada oma töödes suuremat ideelist selgust, veel elavamalt kujutada nõukogude inimeste sangarlikku, väsimatut tööd kommunismi ehitamisel, peegeldada uut, kasvavat, arenevat, mis on tüüpiline sotsialistliku ühiskonna rikkalikes eluavaldustes. Ideede selgeks väljendamiseks on aga tarvis suurt meisterlikkust. Üliõpilastel tuleb tõsiselt töötada sotsialistliku realismi meetodi sügavaks, põhjalikuks omandamiseks. Siin on eriti suur ja peamine vastutus instituudi õppejõududel. Kindlasti muutuks olukord soodsamaks kui lähemal ajal avataks kunstikeskkool, mis annaks meie kõrgemale kunstiõppeasutusele vajalikult ettevalmistatud üliõpilasi.

On olemas ka terve rida noori, kes mitteküllaldase eelhariduse või mõnel muul põhjusel ei ole saanud lõpetada kunstiinstituuti. Nende hulgas on andekaid inimesi, kellest hoolika abistamisega võib kasvatada veel häid kunstnikke. EN Kunstnike Liit seab endale tõsiseks ülesandeks töö nende noortega. Selleks on loomisel EN Kunstnike Liidu juures noortesektor ja lähemal ajal alustab tööd kindla õppeprogrammiga noortestuudio.

Tartu Riikliku Kunstiinstituudi üliõpilastööde näitus peaks huvi äratama eriti meie kunstihuvilise noorsoo hulgas. Siin esitatud tööd peaksid innustama kunstiandelisi noori, andma neile hoogu õpingutele asumiseks kujutava kunsti alal.

Ed. Einman

Võitlev kunst

Juba mõnda aega on Tallinna Kunstihoones avatud Nõukogude Eesti satiirilise plakati ja poliitilise karikatuuri tähelepanuvääriv näitus „Võitlus rahu eest".

Möödunud kolmapäeval, 15. skp., toimus näituse avalik arutelu. Ettekandega karikatuuri- ja satiirialasest loomingust Eesti NSV-s esines karikaturist J. Jensen, kes märkis, et käesolev näitus on karikaturistide loominguliseks aruandeks viimaste aastate tööst. Näitusel on välja pandud ainult see osa karikaturistide tööst, mis käsitleb võitlust rahu eest ja sõjaõhutajate paljastamist. Üle saja esitatud eksponaadi kõneleb sellest, et nõukogude kunstnike ridades võtab ka eesti nõukogude kunstnikkond aktiivselt osa sellest ajaloolisest võitlusest rahu ja demokraatia eest kogu maailmas, mille eesotsas on võimas Nõukogude Liit.

See võitlus rahu eest on seda tähtsam, et inglise-ameerika imperialistid, sepitsedes maailma vallutamise plaane, on läinud külmalt sõjalt üle agressioonipoliitikale, mis ilmneb Korea veretöödes, Hiina territooriumi pommitamistes jm. Wall Streeti imperialistid jätkavad vabadustarmastavate rahvaste anastamise poliitikat „abi" kaudu Marshalli plaani alusel, Atlandi pakti varjus, „hääletusmasina" kasutamisega Ühinenud Rahvaste organisatsioonis, sõjapsühhoosi õhutamisega, progressiivsete inimeste vangistamisega, rahu eest võitlejate tagakiusamisega jms. Kuid miljonite rahutahteliste inimeste allkirjad Stokholmi üleskutsel kõnelevad sellest, et rahuleer tugevneb ja on kujunenud võimsaks reaalseks jõuks sõjaroimarite oheldamisel.

Rahu kaitsel, sõjaõhutajate paljastamisel on oluline osa kujutaval kunstil, eriti satiiril ja karikatuuril, mis on nõukogude kunstnike võimsaks, löövaks ja paljastavaks relvaks võitluses rahu eest. Nõukogude karikatuur on ideeline, kasvatav, realistlik ja rahvalik, ta avab tõe, ja sellepärast on ta nõukogude inimeste, kogu maailma progressiivsete inimeste poolt armastatud, kuid ajab marru sõjaõhutajad, kellele tõde tähendab nende halastamatut paljastamist

Bolševike partei ja Nõukogude valitsus on kõrgelt hinnanud karikatuurialast tööd. Paljud karikaturistid on teenelised kunstitegelased, reale karikaturistidele on antud Stalini preemiad. ÜK(b)P Keskkomitee otsused ajakirja „Krokodill" töö kohta kõnelevad sellest hoolest ja abist, mida osutab partei satiirile ja karikatuurile

Tunnustatava töö karikatuuri alal on teinud ka eesti kunstnikud. Moskvas toimunud poliitilise karikatuuri ja satiiri näitusel „Võitlus rahu eest" oli esitatud kaheksa karikatuuri Eesti NSV-st, neist seitse L. Samoilovilt ja üks J. Jensenilt, mis näitab, et osa meie karikaturiste on juba saavutanud kõrge ideelis-kunstilise ja meisterlikkuse taseme. L. Samoilovi plakat „Keegi ei suuda peatada demokraatia jõude!" on avaldatud ajakirjas „Iskusstvo" käesoleva aasta parimate plakatite hulgas.

Andes omapoolse hinnangu rea näitusel esitatud karikatuuride kohta märkis J. Jensen päris õigesti ka mitmeid puudusi karikatuurialases töös Eesti NSV-s, mis vajavad kiiret parandamist.

Temaatika on näitusel ühekülgne, peamiselt esineb sõjaõhutajate paljastamise teema, kuna väga vähe on teoseid, mis näitavad rahvaste võitlust sõjaõhutajate vastu. Vajaliku selgusega ei tooda esile progressiivseid jõude, vähe on näidatud NSV Liidu eesrindlikku osa võitluses rahu üürituse eest.

Ebaveenev oli aga J. Jenseni põhjendus selle olukorra kohta, nagu oleks positiivset teemat raskem käsitleda, paljastavat satiiri aga kergem. Näituse materjalid seda ei tõenda. L. Samoilovi karikatuur, mis kujutab sõjaõhutajate võimetust takistada Paul Robesoni laulmast kogu maailmale, kes esineb selles teoses võimsa positiivse kujuna, ja plakat „Keegi ei suuda peatada demokraatia jõude!" on leidnud üleliidulise tunnustuse, jättes varju nii mõnedki „kergemal" teemal loodud teosed. Raskused tekivad kunstnikel eeskätt Nõukogude poliitika, nõukogude elu, rahvusvahelise olukorra vähese tundmise tõttu, oskamatusest konkreetselt näha uut ja edasiviivat, nõukogude rahva ja kogu progressiivse ühiskonna reaalset võitlust rahu ja demokraatia eest kogu maailmas.

Järgnenud elavad sõnavõtud laiendasid ja täiendasid peaettekannet. Arutelu käigus ilmnes, et ekspositsiooni näilik rikkus ja teoste aktuaalsus kui ka keskmine kõrge teostuse tase ei varja siiski olulisi, suuri puudusi eesti kunstnike karikatuurialases loomingus.

Ligi pool näitusel esitatud teostest (58) on L. Samoilovilt, arvuliselt järgmisena on esindatud J. Jensen, teistelt, eriti aga noortelt, on seevastu hoopis vähe töid, üksikuil vaid üks karikatuur (Randel, Ignatjev). Siin tuleb kahtlemata osutada suurt tunnustust L. Samoilovile, kelle hinnatavale produktiivsusele kaasneb ka teostuse kõrge ideelis-poliitiline ja kunstimeisterlikkuse tase. Kuid samal ajal on näitus tõsiseks signaaliks reale karikaturistidele, kes on võitluses rahu eest näidanud üles passiivsust või sellest peaaegu hoopis eemale jäänud. Vääralt põhjendasid noored autorid Valter ja Paluvere oma tööde vähesust näitusel sellega, et neile olevat liiga hilja näitusest teatatud. Võitlus rahu eest peab olema karikaturisti igapäevase loomingulise tegevuse kandvamaks teemaks. Mitme aasta kohta anda vaid üks-kaks rahuteemalist teost on täiesti ebapiisav.

Arutelu tõi esile suuri lünki senises karikatuuri ala juhtimises ja noore kaadri kasvatamises. Tegelikult pole noort karikaturistide kaadrit kasvatanud ei EN Kunstnike Liit ega ajalehtede toimetused. „Õhtulehe" tänuväärne algatus karikatuuride võistluse korraldamisel ei andnud ka vajalikke tulemusi — võistlus tõi esile küll rea noori talente, kuid paljud neist on hiljem välja langenud tegelikust karikatuurialasest tööst.

Noorte tegevust on vaja kindlasti aktiviseerida, tõsta karikaturistide üldist ideelis-poliitilist ja meisterlikkuse taset ning tõmmata karikatuurialasele tööle kaasa nii noori kui ka neid liidu liikmeid, kellel on vastavaid eeldusi ja kalduvusi.

Arutelust osavõtjad võtsid suure rahuldustundega vastu EN Kunstnike Liidu juhatuse teate sellest, et karikatuurisektori loomine on juba otsustatud. Ette on nähtud rida üritusi plaanikohaseks tööks kunstnikega konsultatsiooni alal, meisterlikkuse tõstmiseks sellekohaste stuudiote kaudu jne. Erilist tähelepanu pööratakse tööle noorte kunstnikega.

KOHALIKE NÕUKOGUDE VALIMISTE EEL

Vana meremehe jutustus

Laastuke tõsielust

See on täna juba viies valimiseelne rahvakoosolek, aga ikka on vana lumivalge habemega taat esimesena kohal. Kui tuleb, kobistab tükk aega eeskojas, raputades presentmantlilt vihma. On kuulda, kuidas läkiläki — selline vanamoeline, pruunikas, tublisti kulunud, pikkade kõrvadega ja kummagi kõrva otsas pika musta paelaga — käib paar korda mõnusa hooga vastu uksepiita. Teadagi, vesi võtab pikapeale naha märjaks.

Taat siseneb. Ta kortsulised paled õhetavad nagu noorikul. Jändrik kadakane kepp teeb põrandal toks-toks

Kõne või loengu ajal istub taat esimeses reas akna all. Kepile toetatud käed on suured ja tugevad. Selgesti paistavad silma jämedad sinised sooned ja könksus sõrmed. Ei ole kahtlust, need käed on pikki aastaid teinud rasket tööd!

Taat istub alati vaikselt. Kunagi ei küsi midagi, kunagi ei võta sõna.

Aga eelmisel koosolekul, kui seati üles saadikukandidaate jaoskonnakomisjonidesse, tõstis ka taat käe märgiks, et soovib sõna.

Imestasime kõik, sest taadist poleks kõnemeest teadnud oodata.

Taadi jutt oli lühike. „Täitku nad ausasti oma kohust kodumaa ja töötava rahva ees," ütles ta lihtsalt ja juba istuski. Kõik plaksutasid kaua ja tormiliselt.

Vaatasin taadile. Tema hallides sõbralikes silmades oli erutav sära: sõnad olid tulnud südamest.

See oli eelmine kord. Täna aga, otsustan endamisi, otsin taadi pärast koosolekut üles. Ajame juttu.

Aga tuleb välja, et ta on väga tagasihoidlik ja vähese jutuga mees. Kuidas sa alustad?

Pakun „Belomori".

Suitsetame.

„Jah, talv on ikka ukse ees," noogutab.

Suitsetame.

„Hea, et ruum on soe," lisab viivu pärast.

Pikkamööda nagu sassiläinud lõngakera hargneb meie jutt.

Taat on vana meremees. „Ligi kaks aastakümmet madruseleival oldud, laevapoisi päevased peale selle," muheleb. Praegu elab ta niisama jõude, peab vennapoja juures vanaduspäevi. Vennapoeg on mootoritehases brigadir, naine linavabrikus kangur. Lapsed käivad koolis. On hea, kui mõni vanem inimene kodus neil silma peal hoiab, juhatab ja õpetab. Noored, teadagi, ikkagi ju noored!

„Ah, et miks ma alati koosolekutel käin?" peab taat jälle muhelema. „See, seltsimees, on pikem jutt."

Istume agitatsioonipunktis mugavatele nahaga polsterdatud toolidele. Raadiost kostab tuttavaid viise. On saade nõukogude helifilmimuusikast.

Taat kuulatab, siis alustab.

Ta on sündinud ja kasvanud Orajõel. Isa oli kalur, ema käis päeviti Majaka ja Mõisa küla suurtaludes tööl. Kaheksa-aastasena algas karjasepõli. Kolm talve sai läbi häda Kablis koolis käia. Neljateistkümneselt sai sulaseks. Orjas viis aastat kulakuid, siis ei kannatanud enam. Põgenes. Heinastes poetas end laevale. Ega's laevapoisileibki endisest magusam olnud, aga nagu vabam oli olla.

1917. aasta veebruaris — tal oli siis aastaid 38 — pidasid madrused laeval paar koosolekut, nõudsid tööaja kindlaksmäaramist, palgakõrgendust. Sellest ajast hakkas kapten — too oli laevaseltsi peaosaniku väimees — ärksamatele madrustele viha kandma. Jõuti New Yorgi sadamasse. Seal äkki kapten enneolematult lahke: pakub küsimata linnamineku luba. Läksidki neljakesi. Õhtul jõuti linnast tagasi. Laeva aga ei olnud enam. Läinud. „Tark" kapten oli mässumeelsemad nimelt linna saatnud ja maha jätnud. Kes sellest küsis, et kontraht oli kolme aasta peale mahameldimise õigusega ainult kodusadamas. Konsulaadis vaid irvitati ja kehitati õlgu: paras mässajatele!

Pootsman Dubkovskiga, poolakaga, asuti siis uut töökohta otsima. See ei olnud lihtne. Kolm ja pool kuud kulus otsimisele. Siis Dubkovskil „vedas": sai nõudepesijaks mingisugusesse räpasesse urkasse sadamarajoonis. Tema hulkus veel kuud poolteist. Nälgis. Riided olid lagunenud. Pane või nöör kaela. Lõpuks ometi sai linnalähedasse farmi sulaseks. Orjas jälle kulakut. Vahe seisis vaid selles, et nüüd kärkis ja kamandas omamaalasest hallparuni asemel ameeriklasest isand. Aga tuli leppida ja läbi ajada. Kuhu sa hing lähed?

Aastad möödusid.

Oli raudteel laadimistööliseks. Kanadas metsameheks ja Mississippil parvepoisiks. Rohkem tuli aga ikka tööd „otsida", kui töötada. Alatisest nälgimisest ja virelemisest oli tervis vilets, jõud väike. Kes sellist kaua tahtis pidada.

„Minutaolisi oli Ameerikas lugematu hulk," noogutab taat.

Kord luges ta lehest, et Sundersi tubakafirma vajab raadios esinemiseks solisti. Imelik, oli ta õlgu kehitanud, milleks tubakafirmal solist? Aga jumal nendega, pidagu või tervet koori, oli löönud käega. Kui vajavad, las vajavad, mine võta kinni, milleks! Kuid tühi kõht viis mõtted ikka ja jälle loetule. Kui õige prooviks? Kodus öeldi ikka, et tal olevat hea hääl, ja mis seal siis on. Eks häda aja härja kaevu! Otsiski Sundersi firma luksuskaubamaja üles. Kaheksa tundi seisis järjekorras, nii palju oli kogunenud solistikoha kandidaate. Kahes vahetuses võeti vastu. Lõpuks pääses sisse.

Ta kehva välimust vaatasid laua taga istuvad komisjoni liikmed, kõik kõhukad, kahe- ja kolmekordsete lõugadega härrad, ilmse põlastusega. Kuid olgu lahke, lubati siiski proovida. Laulis meremeeste laulu. Öeldi, et minevat kuidagi, jääb kandidaatide nimekirja.

„Kui suur on tasu?" usaldas küsida. Kaks päeva polnud juba midagi söönud.

„Mis?!" oldi tema häbematuse üle imestunud. Keegi näitas uksele.

„Järgmine!"

Eesruumis olev ametnik seletas lähemalt.

Sundersi firma kavatses üheksandale avenüüle avada moodsa tubaka- ja paberossikaupluse. Palgatav solist pidi raadios igal päeval kaks korda, varahommikul ja enne kella viie teed laulma kiitust Sundersi suitsudele. Vajati niiöelda reklaamlaulikut. Tasu olenes sellest, kuidas laulud vilja kandsid, s. o. kui suur oli läbimüük. Puhaskasust tuli üks protsent jagamisele laulude teksti autori, viisistaja ja esitaja vahel.

„Näete, milleni Ameerikas on mindud," läidab taat uue suitsu.

Reklaamlauljat temast siiski ei saanud. Mingi staadioni koristaja oli haigestunud. Sai ajutiselt asemele.

Siis aga jälle otsi tööd ja leiba.

Küll kippus laevadele, et saaks ometi ära sellelt neetud maalt, kus ainult dollar oli tõde ja õigus ja kõikvõimas valitseja. Kuid kes hulgust võttis! Pass ja teised dokumendid olid varastatud. Uute saamiseks puudusid dollarid. Iga vaba koha järele oli tormijooksjaid aga küllalt.

Nii möödusid aastad.

„Nende aastate jooksul õppisin põhjalikult tundma Ameerika „demokraatia" tõelist palet," tõsineb taat veelgi.

Ta oli jälle tööta. Oma rännakuil oli ta jõudnud ühte lõunaosariiki. Peatus väikeses linnakeses. Sealset koorekihti oli tabanud nagu mingi paanika. Igasuguseid härrakesi ja prouakesi tõttas pooljoostes linna staadioni suunas. Püüdis kedagi peatada, küsida. Keegi ei teinud temast väljagi. Ta tõugati rentslisse, kandus rahvavooluga kaasa, suruti vastu planku. Keegi kapitalistide poolt äraostetud päevavaras karjus kõrgemalt trepilt kähiseva häälega:

„Tähelepanu! Tähelepanu! Kohe toimub linna staadionil neeger John Landsoni poomine. Võlla ehitas firma Bensing, nöör on tehtud Knox ja Ko. köievabrikus. Pärast poomist võib publik saada jäätist ja poomisnööri tükikesi. Jäätis firmalt Bensing ja pojad! Nöör Knox ja Ko., nöör Knox ja Ko! Õhtul samas tsirkus!"

Vana meremees peatub hetkeks. Ohkab. Piihib sinisetriibulise taskurätikuga otsmikult higi.

„Ja arvake, mispärast John Landson poodi?" küsib ta. Vastust ootamata lisab: „Sellepärast, et ta arvas enda olevat inimese. Et ta julges arvata, et tal on õigus osa võtta valimistest. Teda taheti hääletusruumist kõrvaldada. Ta ei läinud. Ta julges šerifile vastu hakata. Küllap talle leiti muudki süüd. Ta poodi kohtuotsuseta nagu koer."

Jutustaja lõug hakkab imelikult värisema. Ta ei saa teisiti, kui peab veel ühe „Belomori" süütama, seejuures käeseljaga vargsi silmanurka äiates.

„Lõpuks pääsesin laevale. Pugesin lihtsalt söepunkrisse," meenutab ta. „Neljakümnenda aasta sügisel tulin tagasi kodumaale. Siin oli nüüd kõik hoopis teisiti. Töötav rahvas oli iseenda peremees."

Siis jutustab taat, kuidas vennapoegadest noorem — Julius — võitles Isamaasõjas, kuidas langes kangelasena Sõrve lahingutes.

„Nüüd ma tunnen, et endine elu, see polnud kellegi elu. See oli lõputu virelemine," ütleb taat. „Sellepärast ma tahangi nii väga elada, kõigest veel osa võtta. Kas te mõistate nüüd, miks ma kodus ei läbe istuda?"

Noogutan.

Arvan, et ei ole juhus, et meie mõlemate pilgud pöörduvad samal hetkel seinale kinnitatud loosungile, millel on väljavõte Stalinlikust Konstitutsioonist.

Aeg on nagu lennanud. Raadiost kostavad Kremli kellad.

Vana meremees tõuseb. Suure pahkliku käega osutab ta plakatile „Kõik hääled kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt!" ja sõnab:

„Ka mina olen üks neist paljudest miljonitest, kes seda sügava veendumusega teeb."

Kalev Raave

MEESTELAULUGA läbi kümne vabariigi

Vennalikus Armeenias

Nõukogude Armeenia pealinnas Jerevanis viibisime ainult kaks päeva ja seetõttu ei jõudnud me kuigi põhjalikult tutvuda selle huvitava ja kauni linna vaatamisväärsustega. Kohe saabumisel Jerevani tundsime, et armeenia muusikaavalikkus suhtub meisse siira sõbralikkusega. Jaamas olid meil vastas kohalik segakoor ja rida silmapaistvaid muusikategelasi, Jerevani konservatooriumi direktor prof. Saradžev jt. esinesid tervituskõnega. Õhtul leidsime kontserdil rohkearvulise, äärmiselt tundliku ja tähelepaneliku kuulajaskonna. Kontakt loodi algusest peale ja see süvenes iga lauluga. Kuulajaskonna soe suhtumine esinemisse tiivustas koori veelgi. Koorijuhina, olgu öeldud, et Jerevani kontsertidel oli koor haruldaselt kuulekas, kõlav ja uljusega nakatav. Hinnatav oli Jerevani kontsertidel sõprussidemete tihendamine kohapealsete muusikategelastega, kes viibisid kõigil meie esinemistel. Väga liigutav oli armeenia vanima, 94-aastase helilooja N. Tigranjani suhtumine, kes vaatamata oma vanadusele (pealegi on ta kõige varasemas nooruses pimedaks jäänud), pärast kontserti koori juurde tuli oma tänu ja poolehoidu avaldama. Sel kontserdil tundsime eriti, et pole suuremat tänu kunstnikele, kui rahvahulkade poolehoid ja hindamine.

Vabal ajal korraldati meile loeng armeenia muusikaelust. Lektoriks oli noor muusikateadlane M. Arutjunjan. Külastasime konservatooriumi, kus meile korraldati eri õpilaskontsert, mille kava suures osas täitis armeenia helilooming. Külastasime ka suurepärast Jerevani ooperihoonet. Pärast raadios esinemist toimus teine ning viimane kontsert, mis samuti möödus armeenia vennasrahva soojade sõprustunnete avaldamise tähe all.

*

Jerevani muusikaelu on elav ja mitmekülgne. Armeenia NSV Riikliku Filharmoonia juures tegutseb rida silmapaistvaid kollektiive: rahvalaulu- ja -tantsuansambl, gussaanide (rahvalaulikute) ansambl, sümfooniaorkester, Riiklik Kapell (70-liikmeline segakoor), estraadiorkester, rahvapilliorkester ja kaks keelpillikvartetti.

Muusikaala kaadrit valmistab ette Jerevani Komitase-nimeline riiklik konservatoorium ja seal juures töötav 10-aastane muusikakeskkool. Pealeselle on vabariigis veel 14 muusikakooli.

*

Armeenia muusikakultuuri juured ulatuvad kaugesse minevikku. Igivanast ajast on armeenia rahvast ta rõõmus ja muredes, ta töös ja võitluses saatnud laul. Ka oma ajaloo raskeimail päevil on armeenia rahvas loonud kunsti ja kirjanduse haruldasi väärtusi, mis on läinud maailma kultuuri varasalve.

Oma lauludes on armeenia rahvas väljendanud tungi vabadusele, usku paremasse tulevikku, kehastanud kõrgeid humanistlikke ideid. Rikkaliku rahvaloomingulise pärandi on jätnud rahvalaulikute gussaanide (ašuugide) kultuur, mis areneb edasi ka meie päevil. Nende laulud on väga lihtsad, kuid kaugeltki mitte primitiivsed. Gussaanide laulud on improvisatsioonilist laadi, vahelduva rütmi ja rikkaliku muusikalise ornamendiga (koloratuur-võtted jne.). Tähtsat osa armeenia rahvaloomingulises pärandis etendavad instrumentaalpalad rahvaviisi ainetel, nn. „mugamid".

Armeenia professionaalne muusikakultuur hakkas arenema möödunud sajandi lõpul. Juba V sajandil oli armeenlastel oma eri muusika üleskirjutamise viis, mida nimetati „laulvaiks tähtedeks". Kõige varajasemad notatsiooni fragmendid on säilinud IX sajandist neumide kujul. Neid märke on aga väga raske dešifreerida. XVIII sajandi algul Livon Džan koostas uue armeenia noodikirja süsteemi, mida kasutati nii vaimuliku kui ka ilmaliku muusika üleskirjutamiseks. Üldtarvitatavale euroopalikule noodikirjale mindi üle alles XIX sajandi teisel poolel.

Esimeseks armeenia professionaalseks heliloojaks on Komitas (Sogomon Sogomonjan) (1869—1935). Selle nime all esines juba VII sajandil üks komponistidest, kes oli tuntud rahva huvide eest väljaastujana. On säilinud mõned tema muusikapalad. Selle nime võttis omaks, või teise versiooni järgi andis rahvas Sogomon Sogomonjanile. Komitas omab tohutut tähtsust armeenia muusika edasiarendamisel etnograafi, muusikateadlase, koorijuhi ja heliloojana. Ta on üles kirjutanud üle 4000 rahvalaulu. Komitaselt on säilinud 40 soolo- ja 70 koorilaulu, fragmendid ooperist „Anuš" (Ovanes Tumanjani luule ainel). Kogu oma loomingus on ta baseerunud armeenia rahvalaululistel traditsioonidel. Komitas järgnes Glinkale, öeldes „Rahvas — see on kõige suurem looja, minge ja õppige temalt." Suuri teeneid omab Komitas armeenia noodikirjutamissüsteemide uurimisel.

Teiseks tähtsaks armeenia klassikuks on A. Spendiarov (1871—1928), kes oli Rimski-Korsakovi õpilane. Suurt tähtsust omab ta sümfoonilise muusika arendamisel. Tema oopereist nimetagem rahvaeepose monumentaalset draamat „Almasti", mida on ette kantud ka Moskvas, Tbilisis ja mujal. Klassikuist nimetagem veel R. Melikjani (1883—1935), kes oli peamiselt vokaalala meister. Suuri teeneid omab armeenia vanim helilooja N. Tigranjan (sünd. 1856) instrumentaalse rahvamuusika vormi mugamide töötlemisel. A. Tigranjan (1879—1950) loodud ooper „Anuš" (samuti Ovanes Tumanjani aineil) on esimesi armeenia rahva lüürilisi oopereid.

Määratu kasv armeenia muusikas algas aga 1920. aastal, millal armeenia rahvas võitles end vabaks ja kuulutas Armeenia Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks. Alles nõukogude korra tingimustes pääsesid valla kogu armeenia rahva loomingulised jõud. Tormiliselt arenevale majanduselule kaasneb armeenia kultuuri, sealhulgas muusikakultuuri tohutu tõus. Luuakse laialdane muusikaõppeasutuste võrk, Jerevanis asutatakse Armeenia Riiklik Ooperi- ja Balletiteater. Kerkivad esile andekad armeenia heliloojad ja interpreedid.

Aktiivselt lülitusid nõukogude armeenia muusikakultuuri edasiarendamisse vanema põlve heliloojad A. Spendiarov, R. ja S. Melikjan, N. ja A. Tigranjan, A. Ter-Gevondjan jt.

30-ndatel aastatel luuakse rida silmapaistvaid armeenia oopereid, nagu A. Stepanjani „Vapper Nazar", „Sassuni David" ja „Koidikul", A. Aivazjani „Tapranikos", K. Zakarjani „Mardžan" Ballette loovad A. Ter-Gevondjan („Anzit"), A. Hatšaturjan („Õnn"), S. Barhudarjan („Narine") jt. Samal ajal rikastuvad kammermuusika ja massilise muusika žanrid.

Armeenia sümfoonilise muusika jõudsas arengus omab suurt tähtsust A. Hatšaturjani looming, kes on võitnud üleliidulise tunnustuse. Tema teoseid on ka meil Tallinnas rohkesti ette kantud.

Suureks stiimuliks armeenia muusika õitsenguks oli 1939. a. Moskvas toimunud armeenia kunsti dekaad, kus esitamisele tulid ka Spendiarovi ooper „Almast", Stepanjani ooper „Koidikul", A. Tigranjani ooper „Anuš" jt. Dekaadil esinesid Jerevani Ooperi- ja Balletiteater, rahvalaulu- ja tantsuansambl, Armeenia Riiklik Koor, Komitasi-nim. keelpillikvartett, gussaanid ja solistid.

Silmapaistvaid saavutusi muusikakultuuri alal on armeenia muusikategelased näidanud ka 1943. a. Moskvas toimunud armeenia heliloomingu ülevaatusel ning 1944. a. Tbilisis — Taga-Kaukaasia vabariikide nõukogude muusika dekaadil.

Seltsimees Stalini 70. sünnipäeva auks korraldati Jerevanis muusikadekaad, mille kontsertide sarjas esitati rohkesti armeenia heliloojate teoseid, mis on pühendatud nõukogude rahva suurele juhile ja õpetajale. Jerevani Spendiarovi-nimelises Ooperi- ja Balletiteatris etendati A. Ter-Gevondjani uut lasteooperit „Päikese kiirtes". Armeenia rahva muusikakunsti õitsengu suurepäraseks tõendiks oli 1949. a. detsembris Jerevanis korraldatud armeenia rahvaloomingu ja kunstilise isetegevuse olümpiaad, mis oli pühendatud seltsimees Stalini 70. sünnipäevale ja millest üle vabariigi võttis osa 35 tuhat inimest. Neist parimad esinesid Jerevanis olümpiaadi lõppvoorus.

Armeenia heliloojate looming, eriti pärast UK(b)P Keskkomitee ajalioolist otsust ooperist „Suur sõprus" sammub kindlalt sotsialistliku realismi teed. Eriti rõõmustav on rea noorte silmapaistvate heliloojate esilekerkimine, nagu A. Arutjunjan (Stalini preemiaga autasustatud kantaadi „Kodumaa" jt. teoste autor). A. Babadžanjan, E. Mirzojan, G. Tsebatarjan jt.

Armeenia rikkaliku helikunstiga tutvudes võib rõõmu tunda armeenia vennasrahva suurte võitude üle kõrgeideeliste ja kunstiliselt täisväärtuslike teoste loomisel, mis etendavad silmapaistvat osa nõukogude kunsti üldises arengus.

G. Ernesaks

Uus eesti klassika lavastus

TR DRAAMATEATRIS

Eesti väljapaistva kriitilise realisti A. H. Tammsaare suurromaani „Tõde ja õigus" IV osa järgi tehtud dramatiseeringu „Pankrot" töi hiljuti lavale Tallinna Riiklik Draamateater.

„Pankrot" näitab satiirilistes värvides eesti tõusikkodanluse sisemist laostumist, moraalset ja ideelist pankrotti kodanluse diktatuuri päevil 1930. aastate algul. Saagitsemine, korruptsioon ja moraalne lõtvus, põlgus igasuguse tõsise töö vastu, lõmitamine kõige välismaise ees, välise peenutsemise taha varjatud kiskjalikkus, harimatus ja labasus — kõike seda on teoses teravalt paljastatud. Ja kuigi me ei näe laval proletariaadi olukorda, teame ometi, et kogu see „pidutsemine katku ajal" toimub eesti töötavate hulkade vere ja pisarate arvel.

„Pankroti" on dramatiseerinud ja lavastanud Eesti NSV teeneline kunstnik A. Särev. Lavakujundus on noorelt kunstnikult Guido Pandilt, riietus Leida Klausilt. Peaosades esinevad V. Ratassepp (Indrek), L. Lindau (Karin), A. Mägi (Vesiroos), Eesti NSV teeneline kunstnik A. Suurorg (pankrottmeister Köögertal), NSV Liidu rahvakunstnik A. Lauter (advokaat Paralepp) jt.

P i l d i l: „Pankroti" lõpustseen. „Siis läheb see maailm hukka!" ütleb Indrek, lahkudes sellest moraalse laostumise, elutühjuse ja mandumise õhkkonnast, milleni on jõudnud eesti kodanlus oma võimutsemise päevil.

PAUL RUMMO

Gähme küllusele vastu

Vastuseks Stalini preemia laureaadi Meta Kodaniporgi üleskutsele täiendada valimiste eel kontserdibrigaadides esinejate repertuaari, valmis luuletaja Paul Rummol kolhoosielu-teemaline laulutekst.

Ei me mehed ole memmed,
ega naised nigelad:
oma karja kuulsaks teeme
kaugemal ja ligemal.

Refrään:
Hei, hei tulge võistlema —
eks me näe, kes vastu saab!

Kaunitar on meie Kirjak, —
kogu küla imestab;
mine tea, ehk kiituskirja
varsti näitusel ta saab?!

Refrään:

Ületanud piimanormid
meie vissid toredad.
Tulvil toitu silotornid,
küünid sööta koredat.

Refrään:

Lauta meil elekter toodi,
heksli-, lüpsimasinad...
Nüüd siin lausa lossi moodi, —
lüpsjad kärmed, kasinad.

Refrään:

Kui meist aga ette kipub
mõni teine karjafarm, —
ei siis meie tuju riku
kuri kaduseparm.

Refrään:

Mingu küllusele vastu
iga meie maa kolhoos —
nõnda kommunismi astub
meie rahvas üheskoos!

Refrään:

ÕIGEL TEEL

Eesti NSV Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi näiteringi etendus „Soomusrong 14-69"

Uks Tallinna parimaid isetegevuslikke kollektiive — Eesti NSV Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi näitering tähistas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäeva V. Ivanovi näidendi „Soomusrong 14-69" lavastusega TR Draamateatris. Sellest etendusest tuleks kõnelda mitte ainult sellepärast, et see näitas isetegevuslaste arvuka kollektiivi küllaltki kõrget kunstilist taset, mitte ainult sellepärast, et õnnestunult on valitud ka näidend, mis tänapäeval kõlab väga aktuaalselt, kuigi meid kolm aastakümmet lahutab näidendis kajastatavaist sündmustest. Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi etendusest tuleb kõnelda ka sellepärast, et see on paljus väga õpetlik ja mitte ainult isetegevuslastele. Nii selles lavastuses kui ka kollektiivi töös üldse on nii mõndagi, mida võiksid edukalt üle võtta isegi meie kutselised teatrid.

Etenduse puhul väljaantud kavalehel üteldakse:

„Käesolev massilavastus Kultuuribaasi ühendatud isetegevuslike kollektiivide poolt ei suuda arusaadavalt vaatajaile pakkuda lavakunstilist meisterlikkust, vaid käesolev näidend on lavastamisele võetud sihiga mobiliseerida ühiseks poliitõppetööks võimalikult arvukalt Kultuuribaasi kõikide isetegevuskollektiivide liikmeskonnad nii nende endi kui kogu Tööndusskooperatsiooni süsteemi töötajaskonna massilise poliitkasvatusliku õppetöö raames."

Need sõnad kõnelevad näiteringi liikmete ja juhtide tagasihoidlikkusest oma töö tagajärgede hindamisel, kuid kõige hinnatavam neis on viide tollele põhiorientatsioonile, milles toimub kogu näiteringi töö ja mida võiks formuleerida järgmiselt: ise õppides lavakunsti abil kaasa aidata töötajate kasvatamisele kommunismi kõrgete ideede vaimus.

Loomulikult saab teiste ideelisele kasvatamisele edukalt kaasa aidata ainult see, kes on ise küllaldasel määral relvastatud marksistliku maailmavaate ja vajalike teadmistega. On selge ka see, et kunst saavutab kasvatamiseks vajaliku emotsionaalse mõju vaatajaile ainult siis, kui ta jõuab vaatajat panna uskuma kujutatava tõelikkuses, s. t., kui ta on kunstiliselt küllaldaselt küps.

Kultuuribaasi näiteringi liikmed ja juhid on sellest teadlikud. Ja seepärast rajab näitering oma töö stuudiotöö ühendamisele näidendi juurde kuuluva materjali uurimisega. Järjekindlalt töötades oma poliitilise taseme tõstmisel kuulavad näiteringist osavõtjad loenguid ja korraldavad vestlusi, mis aitavad aru saada antud näidendis üleistõstetud ja lahendatud küsimustest, näidendis kajastatud ajastu ajaloolisest olustikust. Sellega seoses on arusaadav, et näiteringi tööst näidendi juures võtab aktiivselt osa ringi liikmete poliitilist õppetööd juhtiv propagandist.

Sellise stuudiotöö meetodi viljakuse veenvaimaks tõendiks on Leo Talimaa mäng, kes näidendis „Soomusrong 14-69" esineb lipnik Obabi osas. Me mäletame L. Talimaad töö järgi kutselises teatris ja peame rõõmustama selle muutuse üle, mis ilmneb tema mängus töö tulemusena näiteringis. Tal õnnestus õigesti avada kuju olemust, tõepäraselt näidata oma klassist irdunud, tsaristlikus kasarmus rumaldatud ohvitseri-tõusikut, kes on muutunud valitsevate klasside ketipeniks. Eriti stseenis soomusrongi vagunis saavutas L. Talimaa tolle lavalise käitumise tõe, milleni jõutakse ainult sügavalt analüüsides antud tegelase sotsiaalset olemust, selgesti mõistes ajaloolist olustikku ja üle saades lavalise provintsialismi halbadest tavadest, mis näitlejat varem segasid.

Samasugust kujutatavate tegelaste olemuse ja nende tegude põhjenduste mõistmist on tunda ka mitmete teiste osatäitjate mängus, kuigi nad igakord ei oska veel küllalt ilmekalt seda arusaamist sõnas ja tegevuses kehastada. Ei tohi unustada, et näitering astub alles esimesi samme, et mitmed osatäitjad töötavad ringis alles üksainus aasta ja isegi vähem, et mitmed neist esinesid laval esimest või teist korda elus. Näitleja meisterlikkus aga saavutatakse aastaid kestva visa tööga.

Ereduse puudumine rea osatäitjate mängus, nende liigne tagasihoidlikkus mõnedes stseenides, kus oleks oodanud suuremat tunnetepalangut, suuremat emotsionaalsust sõna ja žesti värvingus, kõnelevad siiski mitte ainult ebapiisavast näitleja meisterlikkusest. See kõneleb sellest, et ringiliikmetele on sisendatud õiget kartust kõige võltsi vastu, välise forsseerimise, tühja ja külma teesklemise vastu.

Ja meile tundub, et õigesti teeb Ott Valgma, kes väga napilt kasutab lavalisi väljendusvahendeid Veršinini osa mängides. Väljumata neist piiridest, mida ta näitleja meisterlikkuse omandamise antud etapil suutis anda tõetruult ja siiralt, lõi Ott Valgma kuigi mitte ereda, siis ometi usutava ja küllaltki veenva rahvajuhi kuju.

Sama võib ütelda ka reast teistest osatäitjatest: Konstantin Nelikust (Vaska Okorok), Raimu Kaljumäest (Sin Bin-U) jt. Me ei kahtle, et see nähtus on ajutise iseloomuga. Edasise tööga ringis saavutavad ka need seltsimehed vabama lavalise käitumise, suurema oskuse juhtida oma psühho-füüsilist aparaati. Seda tagab vanemate ringiliikmete — Richard Perametsa (kapten Nezelassovi), Ruth Perametsa (Nastasja Veršinina), Karin Polleri (Maša Peklevanova) ja mitmete teiste edukas osatäitmine.

Eriti tuleks esile tõsta andekat Ruth Perametsa, kes lõi Nastasja episoodilises osas meeldejääva, tõeliselt suurt tunnet õhkuva kuju.

Lavastuslikust küljest oli etendus hea. Eriti hinnatav oli massistseenide üksikasjalik läbitöötus, seda hinnatavam, et neist stseenidest võtab osa suur esinejate arv (üldse on etenduses tegev üle 90 inimese), kellest enamik tavaliselt ei võta osa näiteringi tööst. Need on Kultuuribaasi koori-, orkestri- ja rahvatantsukollektiivi liikmed.

Lavastaja Enn Toona on massistseene välja töötades suutnud igale osavõtjale anda täpsed ülesanded, määratledes massistseenides esinevate tegelaste sotsiaalse karakteristika ja leides antud olukorras iga antud lavakuju sotsiaalsest iseloomust tuleneva tegevuse.

Tõsi küll, kõik massistseenid polnud ühevõrra õnnestunud. Raudteesillal toimuvas stseenis näiteks ei saavutatud vajalikku dramaatilist pinget. Uks dramaatiliselt teravamaid momente — stseen Vaska Okorokiga — on lahjendatud olustikulise komöödialikkuse elementidega. Kuid need on üksikasjad, mis ei suuda segada etenduse üldist õiget kõlavust.

„Soomusrongi 14-69" lavastus on, nagu kavalehel märgitakse, järjekordseks lüliks etenduste tsüklis, mis on mõeldud näitliku vahendina ja täiendusmaterjalina UK(b)P ajaloo õppimise juurde. Algus sellele hinnatavale algatusele tehti juba möödunud aastal B. Lavrenjovi näidendi „Murrang" lavastusega. Nii on näitering vaatajaile andnud juba kaks etendust selles tsüklis, millest üks kajastab Oktoobripäevi, teine — kodusõja sündmusi. Edaspidi on kollektiivil kavatsus lavastada näidendeid, mis kajastavad järgnevaid etappe Lenini-Stalini partei poolt juhitavas nõukogude rahva võitluses sotsialismi ülesehitamise eest.

Ja on täiesti loomulik, et, kavandades oma tööd mitte niivõrd näiteringi saavutuste näitamisena kuivõrd õppevahendina UK(b)P ajalugu õppivaile vaatajaile, on näitering etendusse toonud veel ühe tegelase, keda autor näidendis pole ette näinud. See tegelane on propagandist.

Esinedes piltide vaheaegadel, meenutas propagandist T. Taal vaatajaile näidendis käsitletavaid ajaloolisi sündmusi, viis vaatajad näidendi sündmuste ringi, tõmbas võrdlusjooni nende sündmuste ja tänapäeva sündmuste vahel, kus maailma reaktsioon jälle teostab relvastatud interventsiooni, et lämmatada rahva vabadusliikumist Koreas ja Hiinas, Vietnamis ja Malaias. Propagandisti sissetoomise idee väärib mitte ainult heakskiitu, vaid see väärib ka järeletegemist.

Meie teatrid sõidavad sageli külalisetendustele kolhoosidesse ja töölisasulaisse näidenditega, mille õige mõistmine nõuab vaatajailt teatavaid eelteadmisi. Me mõtleme niisuguseid klassikalisi teoseid, mille mõistmine nõuab vaatajailt kauge ajastu ja ajalooliste tingimuste tundmist, mis on sünnitanud näidendis kujutatud inimesed ja nende vahel tekkinud konfliktid. Teatreil, kes sääraste lavastustega sõidavad külalisetendustele, oleks vajalik kaaluda võimalusi ja vorme, kuidas etendustesse lülitada vestlejat, kes aitaks vaatajaid näidendi õigel mõistmisel.

Tõsist tähelepanu väärib ka Kultuuribaasi algatus laval kajastada Nõukogudemaa ajaloo etappe. Meie teatrite laval me niisuguseid näidendeid peaaegu ei näe. Meie teatrites pole üldse olnud etendusi, mis oleksid pühendatud võitlusele sotsiaaldemokraatliku töölispartei loomise eest Venemaal, revolutsioonilisele liikumisele tsaari-Venemaal, võitlusele maa sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise eest. Väga vähe on lavastatud Oktoobrisündmusi ja kodusõja sündmusi kajastavaid näidendeid. Kuid just niisuguseid etendusi ootavad inimesed, kes nende sündmustega tutvuvad UK(b)P ajaloo lühikursuse kaudu. Niisuguseid etendusi ootavad õppivad noored, töölis- ja kolhoosinoorsugu.

N. G. Tšernõševski defineeris kunsti kui „elu kooli". Rõõmustav on see, et Eesti NSV Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi näiteringi liikmed ja juhid saavad oma ülesannetest aru just selles mõttes. Näiteringide ülesandeid ei tohi võtta kitsalt, ainult talentide leidmise ja edutamisena rahva hulgast. Oluline on eelkõige see, et iga ringiliige omandaks ringis töötades uusi teadmisi, sügavama arusaamise elunähtustest ja nende seaduspärasusest, et igaüks neist pidevalt kasvaks ideeliselt ja et nad kõik koos oma kunsti abil aitaksid järjest edukamalt kaasa töötajate ideelisele ja kultuurilisele kasvule.

Ja selles suhtes on meie vabariigi teiste näiteringide liikmeil ning juhtidel Eesti NSV Tööndusskooperatsiooni Kultuuribaasi näiteringilt nii mõndagi õppida.

V. Insel

KINO

Film eesti rahva õnneteest

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäevaks tegid Eesti NSV kinematograafiatöötajad meie rahvale ilusa kingituse — valmis ja lasti linale uus värviline dokumentaalfilm „Nõukogude Eesti". Film annab elurõõmsa, meeldejääva ülevaate eesti rahva õnneteest kümne aasta jooksul Nõukogude rahvaste võrdõiguslikus peres, näitab neid suuri saavutusi, milleni oleme jõudnud juba selle lühikese aja jooksul.

Eesti rahvas teab väga hästi, kellele ta võlgneb tänu oma rõõmukküllase tänapäeva ja kindlustatud helge homse eest. Ainult nõukogude kord andis talle piiritud võimalused kõigi oma loovate jõudude arendamiseks, peremeheõiguse oma maa ja töö üle. Eesti rahvas ei tunne kallimat sõpra kui seltsimees Stalin, kelle juhtimisel kogu Nõukogudemaa sammub kindlalt kommunismi poole. Filmi algus viibki meid tagasi suurtele peopäevadele käesoleval suvel, Eesti NSV 10. aastapäeva pidustustele, millal meie töötajate ühisel soovil püstitati Tallinnas monument rahvaste suurele juhile seltsimees Stalinile. Näeme momente monumendi pidulikust avamisest. Balti jaama esine väljak on tihedalt täidetud peorõivais, elevil rahvahulgast, kes rõõmsa vaimustusega kiidab heaks oma esindajate tõotussõnad töötada edaspidi veelgi paremate tagajärgedega, anda kõik oma võimed kommunismi võidu teenistusse.

Üheks murrangulisemaks sündmuseks eesti rahva elus viimaste aastate jooksul oli meie küla asumine sotsialistliku põllumajanduse teele. Pilt pildi järel möödub filmis meie silmade eest tänapäeva eesti külast ja selle uutest inimestest. Maria Vaheoja küürutas kogu oma nooruse kulakute põldudel, õppis läbinisti tundma kurnamissüsteemi ülekohut kodanliku Eesti päevil. Nõukogude kord tõi täieliku pöörde ka tema saatusesse. Maria Vaheojast sai Esimese Mai kolhoosi esimees ja NSV Liidu Ülemnõukogu saadik. Oma viiekümne viiendal sünnipäeval, kuhu on kogunenud kogu tema arvukas, elurõõmus pere, ütleb Maria Vaheoja: „Lapsed. Ärge arvake, et olen juba vana. Minu elu alles algas. Ja olen kindel, et elan kommunismi täieliku võiduni!" Nii mõtlevad ja tunnevad praegu tuhanded ja tuhanded inimesed meie maal, kes kodanlikul ajal olid tagasitõrjutud ja orjastatud.

Esimesena Eesti NSV-s sai sotsialistliku töö kangelaseks Karl Isak, kes oma brigaadiga saavutas esimesena rekordilise, kodanlikul ajal mõeldamatu viljasaagi, kolmkümmend tsentnerit hektaarilt. Film näitab teda põllul hoolitseva peremehena.

Esmakordselt ajaloos on meie põllud varustatud kõige eesrindlikuma tehnikaga, mis kergendab määratult inimeste tööd ja rajab tee üha paremate saakide saamiseks. Film tutvustab meile võimsa kombaini tööd Bolševiku kolhoosi avaral põllul, mida enesekindlalt juhib esimene eesti naiskombainer Elmine Otsman.

Eesti NSV põllumajanduse üks tähtsaimaid harusid on karjakasvatus, missugusel alal meie kolhoosnikud ja sovhooside töötajad on samuti saavutanud tähelepanuväärivaid töövõite. Paljud rajoonid täidavad juba tänavu ennetähtaegselt ühiskondliku loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani. Mitmekordselt on tõusnud ka kolhoosi- ja sovhoosikarja produktiivsus võrreldes endiste üksiktalude karjadega. Filmis tutvume meie vabariigi esrindlike loomakasvatajatega, sotsialistliku töö kangelaste Hilda Kruusalu, Ivan ja Lembi Paukkuga.

Meie vabariigi juhtivaks tööstusharuks on muutunud põlevkivi tootmine ja töötlemine. Film viib meid „Eesti Donbassi" — põlevkivibasseini, kus sõjajärgsel stalinlikul viisaastakul on tehtud väga suuri edusamme. Lähemalt tutvume Kukruse kaevanduse eesrindlase Georg Odariga, kes esimesena kaevanduses hakkas rakendama stahhaanovlikke meetodeid ja sai põlevkivibasseini stahhaanovliku liikumise algatajaks. Vennaliku perena töötavad põlevkivibasseinis kõrvuti nii eesti kui ka paljud teistest nõukogude rahvustest töötajad. Donbassist sõitis kohale soonimismasina juht Nikolai Dolgih, kelle sõbralikul juhtimisel õpivad meistreiks noored eesti töötajad.

Huvitavad on pildid Tootsi turbatööstusest, kus nii sisemised kui ka välistööd on peaaegu täielikult mehhaniseeritud. Kogu Nõukogude Liidust sõidavad siia teiste turbatöötlemisettevõtete esindajad, et tutvuda siinsete masinate ja seadeldistega, mille on konstrueerinud ja täiendanud Tootsi töötajad — Stalini preemia laureaadid.

Pilt pildi järel möödub vaataja silmade eest praegusest Nõukogude Eestist, ja kõik see on uus, on kodanliku Eesti ajaga võrreldes niivõrd erinev nagu päev ööst. Aednik-mitšuurinlane Jaan Raeda tutvus juba kolmkümmend aastat tagasi Mitšurini õpetusega, kuid seekord ei tahtnud tema katsetest keegi midagi kuulda. Nüüd on tema töö saanud õige hinnangu ja toetuse osaliseks, õnnelikult töötab vana aednik ise ja võtab rõõmuga vastu teda tihti külastavaid pioneere, kellele ta annab edasi oma oskusi ja tähelepanekuid. Kodanlikul ajal nõudsid peremehed tööliselt ainult tingimusteta käsutäitmist, katsusid neilt võimalikult rohkem välja pigistada enda rikastamiseks. Minait armastust oma ala vastu ei saanudki töömalline neil tingimustel tunda. Praegu näeme kõikjal inimesi, kes tunnevad oma peremeheõigust ja vastutust kogu tehase või vabriku üle, mõtlevad mitte ainult oma, vaid kogu kollektiivi töö tagajärgede tõstmisele. Tuntud stahhaanovlane Robert Piilberg Tallinna Masinaehitustehasest on täitnud juba nelja viisaastaku normi. Sm. Piilberg õpib pidevalt edasi, tõstab aastast aastasse oma erialast kvalifikatsiooni ja meisterlikkust. Kreenholmi Manufaktuuri stahhaanovlane Maria Tahtarova annab suure hoolega oma töömeetodeid edasi noortele poolijatele. Kreenholmi meister Leonid Kujavski töötas alles mõni aeg tagasi vanal kudumisteljel. Nüüd juhib ta juba automaattelgi. Kuid ka see suur edasiminek ei rahulda teda. Koos meister Kampusega töötavad nad uue, veel täiuslikuma masina, süstikuta kangastelje leiutamisel.

Suured võimalused on nõukogude kord avanud ka Eesti NSV teaduse ja kultuuri arenemisele. Filmis tutvume lähemalt Jõgeva Riikliku selektsioonijaama tööga, kus teadlased, mõeldes meie põllumajanduse vajadustele, on aretanud uusi väärtuslikke nisu- ja kartulisorte. Hea tunnustuse osaliseks said meie kirjanikud kevadel toimunud eesti nõukogude kirjanduse dekaadil Moskvas, millest näeme ka selles filmis mitmeid pilte. Meie noortele on antud kõik võimalused hariduse omandamiseks. Tartu Riiklikus Ülikoolis õppis möödunud aastal kolm tuhat kakssada üliõpilast, kellest suur enamik on tööliste ja kolhoosnikute lapsed.

Filmi lõpustseenid viivad meid jälle tagasi läinud suvel tähistatud vabariigi 10. aastapäeva pidustuste meeldejäädvaisse päevadesse. Kümnete tuhandete lauljate suust kostab vaba eesti rahva laul meie sünnimaale saabunud õnneajast, meie töörõõmsast tänapäevast ja helgest tulevikust, meie töötajate tänust kõige selle eest suurele Stalinile.

Võrdlemisi lühikeses filmis on selle loojatel õnnestunud jäädvustada tähtsamad momendid eesti töötajate saavutustest kümne aasta jooksul. Seejuures ei ole unustatud ka vennasrahvaste abi meie uue elu ehitamisel eesrindliku tehnika näol põllumajanduses, tööstuses, Eesti NSV looduse ümberkujundamise suureioonelise plaani teostamisel. Maastikupildid meie sünnimaalt on valitud samuti õnnestunult, aidates vennasvabariikide vaatajail tutvuda meie looduse silmapaistvaimate iseärasustega. Filmi režissööideks on Stalini preemia laureaat V. Tomberg ja I. Gindin, operaatoreiks Stalini preemia laureaat S. Školnikov ja V Parvel, stsenaariumi autoriks Stalini preemia laureaat S. Batšelis. Muusika lõi filmile V Reiman.

L. Pender

Hea saavutus

Uus värviline dokumentaalfilm „Nõukogude Eesti" on meie vabariigi areneva filmikunsti järjekordseks edusammuks. Hea ülevaatlikkusega on filmis esitatud olulisim materjal meie suurte sammudega arenevast sotsialistlikust ülesehitusööst maal ja linnas. Näeme, kuidas tugevneb kolhoosikord Nõukogude Eesti külas, kuidas väikesed kolhoosid ühendavad oma nurmed üheks suureks ja hoopis arenemisvõimelisemaks kolhoosiks, näeme, kuidas Nõukogude riik on rakendanud võimsa tehnika võitlusesse eesti talurahva põlisvaenlasega — sooga, mille alistamiseks ei jätkunud jõudu kunagisel üksiktalupojal. Film jutustab, millise panuse annab Eesti NSV teadus ja tehnika kõigi Nõukogude rahvaste ülesehitustöö arengusse: näeme uute väärtuslike viljasortide arendamist Jõgeva riiklikus selektsioonijaamas, Tootsi turbatööstuse täielikku mehhaniseerimist, mis on eeskujuks meie vennasvabariikide sellealasele tööstusele, tööd meie juhtivamas tööstusharus — põlevkivitööstuses, mitšuurinliku teaduse edasiarendamist meie aedades. Filmi paljud stseenid kõnelevad ilmekalt Nõukogude rahvaste vennalikust sõprusest ja stalinlikust rahupoliitikast. Hästi on filmis tabatud iseloomustavamaid hetki meie vabariigi eesrindlikemate inimeste elust ja tegevusest.

Filmi hästiõnnestunud võtted näitavad meie võrsuvat stalinlikku noorust kooliklassides ja kõrgemate õppeasutuste auditooriumides. Jõudsalt areneb meie kultuurielu. Näeme töötajaid raamatukogudes, teatrites ja 1950. a. üldlaulupeol, kus võimsamalt kui kunagi varem kõlas vaba rahva laul. Meie kirjandus on astunud üle kitsaste keelepiiride, meie kirjanike parimad saavutused on nüüd kogu nõukogude rahva omanduseks, nagu seda näitas tänavu toimunud Eesti NSV kirjanduse dekaad Moskvas. Filmi loojail on õnnestunud jäädvustada meie loova intelligentsi paremikku eesti nõukogude kunsti rikastamisel uute teostega. Kahju ainult, et film ei kajasta konkreetsemalt kunstilise isetegevuse hoogsat viljelemist meie tööliste ja kolhoosnikute poolt, seda, kuidas tehakse kultuuritööd meie külas ja rajoonikeskustes.

Üldiselt õnnestunud saatemuusika on kirjutanud filmile Villem Reiman. Helilooja on õigesti toiminud, ehitades oma muusikalise keele eesti rahvamuusika intonatsioonidele ja seetõttu paljud väärtuslikud filmi osad on saanud üldmuljet tugevdava emotsionaalse värvingu. Ainult kohati (näiteks sookuivatamise pildi juures) oleks tahtnud muusikalist saadet, mis oleks rohkem vastanud tegevustikku edasiviivale ideele ja sisaldanud vähem puhtillustratiivset elementi.

See sisukas film õpetab meid veelgi rohkem hindama meie suurt ja kaunist stalinlikku aega ja innustab veelgi tihendama ridu ülemaailmsel rahuvalvel, et kaitsta meie seniseid saavutusi ja tagada meie ühiskonna takistamatut edasisammumist teel kommunismile.

Leo Normet

Poeem ekraanil

Uut värvilist dokumentaalfilmi „Nõukogude Eesti" vaadates haarab meid sügav rõõmutunne. Tahaksin seda eesti nõukogude kinematograafia suurepärast teost võrrelda kauni poeemiga, mis ekraani kaudu ülistab imetaolist tõde tänapäevasest õnnelikust elust meie sotsialistlikus vabariigis.

Filmi „Nõukogude Eesti" iga ülesvõte on suurepärane värviküllane maaling, mis ilmekalt demonstreerib meie saavutusi linnas ja külas, maal ja merel. Stsenarist I. Batšelise, režissööride V. Tombergi ja I. Gindini, operaatorite S. Školnikovi ja V. Parveli suur teene seisabki just selles, et nad on suutnud meie tänapäeva rikkalikus, mitmepalgelises elus leida ja jäädvustada kõige tüüpilisemat, kõige iseloomulikumat, milles mõjuvalt avaneb Eesti NSV kogu kaunis tänapäev.

Meie silme eest möödub ekraanil Esimese Mai kolhoosi õnne- ja töökülane elu. Me näeme suurt töökat nõukogude perekonda Marie Vaheojaga eesotsas. Endine õigusteta taluteenija on nüüd suure kollektiivmajandi arukas esimees ja riigitegelane, maailma esimese, võimsa sotsialistliku riigi rahvasaadik.

Veenvalt ja haaravalt näidatakse filmis ka kõike seda, mis Nõukogude Eestis on saavutatud tööstuse, teaduse, tervishoiu, spordi, kirjanduse, teatri, kujutava kunsti jne. alal.

See on elurõõmus film. Vaatad seda ja soovid, et see kestaks veel kaua, kaua. Kuid juba läheneb filmi lõpp. Ekraanil libisevad ülesvõtted, mis jutustavad sellest, kuidas Eesti saadab oma poegi ja tütreid Tallinna vabariigi 10. aastapäeva puhul toimuvaile pidustustele. Vilksatavad mööda raudteetammidele valgetest kivikestest armastusega laotud sõnad:

„Au suurele Stalinile!"

Meie silme ees laiub Lauluväljak, millel näeme kümneid ja kümneid tuhandeid kuulajaid. 35 tuhat lauljat ja rahvatantsijat! Koos eestlaste ja venelastega aplodeerivad ettekannetele usbekid, kirgiisid, lätlased, kasahhid... Liigutav ja sümboolne pilt NSV Liidu rahvaste vendlusest. Selles suures vennalikus peres on Eesti võitmatu!

Meeldejääv film. Iga üksik ülesvõte on hoop kodanlike natsionalistide pihta ja uus telliskivi kogu maailma rahuhoone alusmüüri, sest see film ülistab nõukogude inimese loovat tööd ja kasvatab inimestes kõigi nende vihkamist, kes püüavad meie rahulikku ülesehitustööd takistada ja uut sõda vallandada.

Ilja Amurski

MEILE KIRJUTATAKSE

Rohkem palasid puhkpilliorkestreile

Tänavu suvel Eesti NSV 10. aastapäeval toimunud juubelilaulupidu näitas, et meie puhkpillimuusika on nõukogude korra viljastavais tingimustes teinud märgatavaid edusamme. On kasvanud puhkpilliorkestrite arv ning nende mängutase.

Võru kultuurimaja puhkpilliorkester jätkas pärast laulupidu intensiivselt tööd. Kuid praeguses töös on suureks takistuseks jõukohase repertuaari nappus, eriti kaasaegsete nõukogude helimeistrite teoste osas. Viimasel ajal pole eesti heliloojailt ilmunud uusi puhkpilliorkestripalasid. See lünk tuleb meie heliloojail kiiresti kõrvaldada Kui möödunud laulupeoks said puhkpilliorkestrid mitu väärtuslikku muusikapala (H. Elleri „Avamäng", E. Kapi süit balletist „Kalevipoeg", „Põimik Nõukogude lauludest"), siis peaksid heliloojad ka edaspidi pühendama sellele tähtsale muusikažanrile vajalikku tähelepanu. Samuti tuleks mitmesugustes muudes muusikavormides heliloomingut seada puhkpilliorkestreile. Tahame mängida katkendeid E. Kapi oopereist „Tasuleegid" ja „Vabaduse laulik", G. Ernesaksa ooperist „Tormide rand", A. Kapi sümfooniaist jne. Nende muusikapalade seadmine puhkpilliorkestri tavalisele koosseisule peaks muutuma üheks esmajärguliseks ülesandeks. Selles peab aga EN Heliloojate Liit olema organisaatoriks ja juhtijaks.

V. Tammiste,
Võru rajooni kultuurimaja puhkpilliorkestri juht

Bernard Shaw

2. novembril suri tuntud inglise näitekirjanik Bernard Shaw. Ta suri oma 94-ndal eluaastal, pärast seitsetkümmend aastat viljakat kirjanduslikku tegevust, jättes pärandina ligi viiskümmend näidendit, mitukümmend pamfletti ja romaani, sadu artikleid ja ajaleheintervjuusid.

Shaw oli suurimaid kriitilise realismi esindajaid läänes. Kogu tema looming oli pühendatud kodanliku ühiskonna arvustamisele ja selle pahede paljastamisele. Möödunud sajandi algusest kuni meie päevadeni piitsutas Shaw kapitalistlikku ekspluatatsiooni, inglise kodanluse silmakirjalikkust ja julmust, paljastas imperialistlikku vallutuspoliitikat ja võltsi kodanlikku „demokraatiat".

Jätkates inglise realismi parimaid traditsioone ja õppides vene realistliku kunsti suurimatelt meistritelt — L. Tolstoilt ja A. Tšehhovilt, rebis Shaw julgelt maskid inglise niinimetatud „lugupeetavalt" seltskonnalt. Juba oma esimeses näidenditekogus, mille Shaw nimetas „ebameeldivateks näidenditeks", oli tema eesmärgiks lugejale tutvustada „ühiskondliku korralduse jõledaid, vastikuid külgi".

Selle kogu ühes näidendis — „Urkad", mida praegu edukalt mängitakse Moskva Satiiriteatri laval, näitab Shaw, nagu ta ise ütleb, „kuidas lugupeetav keskklass ja oma tundeõilsusega edvistav aristokraatlik noorsugu toituvad ja rasvuvad nagu kärbsed sõnnikul urgastes kiratsevate vaeste arvel".

Shaw näitab oma teostes suure satiirilise jõuga, kuidas inglise kodanlus varjab oma vallutuslikku, imperialistlikku poliitikat silmakirjalike sõnade taha „tsivilisatsioonist". Inglise kodanlane arvab, et „tema moraalseks ja religioosseks kohustuseks on endale allutada neid, kes omavad tema poolt ihaldatavat objekti... Ja alati ning kõige puhul on tal käepärast kõlbla inimese efektne poos. Suure võitlejana vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest vallutab ta ja liidab oma maaga pool maailma ja nimetab seda kolonisatsiooniks. Kui ta näiteks vajab uut turgu Manchesteri seismajäänud kaupadele, saadab ta kohe misjonäri pärismaalastele jutlustama rahu evangeeliumi. Pärismaalased tapavad misjonäri; siis haarab ta relvad kristluse kaitseks; sõdib kristluse eest; vallutab kristluse nimel ja taeva tasuna haarab ühtlasi turu."

Eriti jõuliselt kõlavad meie päevil need Shaw' teosed, mis paljastavad imperialistlikke sõjaõhutajaid. Näidendis „Major Barbara" on Shaw loonud tüüpilise relvakaupmehe, surmavabrikandi kuju. Selle kahurikuninga alatut filosoofiat väljendab oivaliselt tema hüüdsõna „Ilma häbenemata!" Häbitult seletab ta, et tema töö seisab „relvade müümises igaühele, kes pakub selle eest head hinda, vaatamata tema isikule ja veendumustele: aadlikule ja vabariiklasele, nihilistile ja keisrile, kapitalistile ja sotsialistile, protestandile ja katoliiklasele, rüüstajale ja politseinikule, mustale, valgele ja kollasele, iga liiki ja iga jõukusega, igast rahvusest, iga usku, igast sektist inimestele, õige ürituse ja roimade jaoks".

Nagu näitab Shaw, on niisugused inimesed kapitalistlike maade poliitika juhid. Kui üks näidendi tegelasi püüab kõnelda Inglise valitsusest ja parlamendist, katkestab teda relvakuningas: „Sinu maa valitsus! Mina olen sinu maa valitsus!.. Kas sa tõesti arvad, et kümmekond sinutaolist asjaarmastajat selles lollis jututoas võivad valitseda Undershafti ja Leysersit? Ei, mu sõber, teie teete seda, mis on kasulik meile. Teie kuulutate sõja, kui see on meile kasulik, ja säilitate rahu, kui see meile sobib. Teie leiate, et tööstus nõuab mingisuguseid abinõusid just siis, kui meie otsustame need abinõud teostada. Kui mul on vaja dividende tõsta, siis leiate teie, et see on riiklik vajadus. Kui teised tahavad minu dividende vähendada, teie kutsute appi politsei ja sõjaväe. Ja kõige selle eest saate toetust ning heakskiitu minu ajalehtedelt, ja omate naudingut endast kujutada suuri riigitegelasi."

Kui täpne hinnang on see tänapäeva Inglismaa valitsejatele, kõigile neile attleedele, bevinitele, morrisonidele! Ja ega need sõnad ei käi üksnes Inglismaa kohta! On ju liigagi hästi teada, et härrad trumanid, achesonid ja marshallid on samasugused surmavabrikantide käsualused, nagu nende inglise kolleegid.

Shaw' poliitiline ettenägelikkus ilmneb ka selles, et ta juba kahekümne aasta eest näitas oma „Õunakärus" Inglise valitsevate ringkondade täielikku sõltuvust Ameerika monopolistlikust kapitalist. Uks näidendi tegelasi — Ameerika saadik Vanhattan ütleb küünilise avameelsusega: „Inglased on valmis ameeriklasele järgnema, sest ta maksab selle eest..." Juba siis võis Shaw konstateerida Ameerika oheldamatut ekspansiooni, mis haaras oma mõjupiirkonda ka Inglismaa. Eespoolnimetatud tegelane ütleb: „Lõppude lõpuks oleme ju Inglismaal nagu kodus... Me leiame Inglismaalt kõike, millega oleme harjunud Ameerikas. Meie valmiskaubad, meie raamatud, meie näidendid, meie mängud, meie kirikud ja kristlik teadus, meie šarlatanid-arstid, meie kino ja meie helifilm, lühidalt — meie kaubad ja meie ideed."

Raske on leida õigemat iseloomustust tänapäeva Inglismaa kodanlikule ühiskonnale. Teatavasti jätkas noor progressiivne kirjanik Aldridge Shaw' ideed oma näidendis „49. osariik", kus näidatakse, milleks on muutunud kaasaegne Inglismaa.

Näidendis „Õunakäru" andis Shaw ka suurepärase satiirilise kuju inglise parempoolsest „sotsialistist". Ametiühinglase-bürokraadi, leiborist Bonargessi tüüp on Attlee, Bevini ja teiste nendetaoliste monopolistliku kapitali teenrite reeturliku rolli ere, satiiriline üldistus. Kirjanik paljastab julgelt seda demagoogiat, mille abil need töörahva tigedaimad vaenlased püüavad rahvahulki petta: „Ma kõnelen trade-unioni liikmeile — meestele ja naistele — demokraatiast. Ma kõnelen neile, et neil on hääleõigus ja et neile kuuluvad nii maailm kui ka võim ja kuulsus... Ma kutsun neid üles: „Kasutage mõistlikult oma hääleõigust — hääletage minu poolt!" Ja nad hääletavad. See on demokraatia; see on suurepärane asi selleks, et asetada vajalikud inimesed vajalikule kohale." Bonargess saavutab oma tahte: temast saab minister. Ja see „töölisminister" ajab sedasama poliitikat kui konservatiividki.

Shaw' looming on suure paljastusjõuga kunstiline dokument, mis kajastab Briti imperialismi kriisi ja langust. Nagu näitab kirjanik sellistes näidendites, nagu „Südamemurdumise maja" ja „Kibe, kuid tõsi", on vana Inglismaa saatus otsustatud. Ta võrdleb oma maad laevaga, mis on karile joosnud ja on vajumas.

Olles teadlik kapitalismi hukkumisest pole aga Shaw sellest teinud revolutsioonilisi järeldusi. Kõigi tema positiivsete järelduste üle lasub väikekodanliku, fabiaanliku „sotsialismi" ideoloogia. Seepärast ei suutnud Shaw lõplikult üle saada väikekodanlikust piiratusest, kui kerkis küsimus ühiskonna ümberkujundamisest, kuigi ta kapitalistlikku ühiskonda julgelt ja halastamatult arvustas.

Kuid see piiratus ei takistanud Shaw'd hindamast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tähtsust. Nõukogude võimu esimestest päevadest alates oli ta NSV Liidu sõber. Interventsiooni aastail nõudis Shaw Entente'i sõjakäigu lõpetamist Nõukogude Venemaa vastu.

1931. aastal külastas Shaw Nõukogude Liitu ja võeti vastu seltsimees Stalini poolt. Inglismaale tagasi jõudes võitles ta vale ja laimu vastu, mida kollane ajakirjandus levitas NSV Liidu aadressil. Ta ütles: „NSV Liit on suur positiivne tegur... Nõukogude valitsus on ainus valitsus, mis töötab ideaali nimel ja on valitud rahva poolt rahva jaoks." Varjamatu vaimustusega kõneles Shaw nõukogude rahva juhist: „Stalin on väga meeldiv inimene ja tõeliselt suur töölisklassi juht." Seltsimees Stalini 70. sünnipäeval saatis Shaw rahvaste suurele juhile sooja tervituse.

Shaw sai aru, et nõukogude demokraatia on võrratult kõrgem võltsist kodanlikust „demokraatiast". „Demokraatia küsimuse vene lahendus näitab, et Nõukogude Venemaa on kapitalistlikust maailmast vähemasti saja aasta võrra ette jõudnud," kirjutas Shaw 1931. aastal. Ja 1944. aastal kirjutas ta: „Venemaal on tsivilisatsioon nii kaugele edasi arenenud, et hämmeldunud Euroopa on kaugele maha jäänud."

Kodanliku kultuuri ja kunsti üldises mandumisolukorras oli Shaw realismi parimate traditsioonide jätkaja. Juba oma kirjanduslikku tegevuse algul, möödunud sajandi 80-ndail aastail kuulutas ta enda „puhta kunsti" vastaseks. „Ainult „kunsti" pärast ei kirjutaks ma ridagi," ütles ta oma näidendi „Inimene ja üliinimene" eessõnas. Shaw pidas publitsistliku elemendi sissetoomist näidendisse mitte ainult õigustatuks, vaid täiesti vajalikuks. Kuid kodanlikud näitekirjanikud ei läinud sellele teele. Priestley ja temataolised nõutava näitekirjandusega kaubitsejad teevad kõik, et muuta inglise teatrit reaktsiooni pesaks.

Nõukogude teatrid on andnud Shaw' näidenditest suurepäraseid lavastusi. „Pygmalion", „Urkad", „Kuradi õpilane" ja rida teisi lavastusi demonstreerisid nõukogude teatrikunsti kõrget taset, tuues kogu jõuga vaatajani Shaw' teoste parimad jooned, nende realismi, sotsiaalse teravuse ja julge paradoksaalsuse.

Shaw' looming oma parimate külgedega kuulub rahvale. Imperialistliku kodanluse julge paljastaja kirjanduslik pärand aitab kaasa võitluses rahu eest ja imperialistliku reaktsiooni vastu, mida peavad kõigi maade töötajad ka praegu.

A. Anikst

(„Sovetskoje Iskusstvo")

LUHIFILM „MOTOVÕISTLUSED"

Praegu linastub Tallinna kinoteatreis Tallinna Kinokroonika Stuudio eriväljaanne „Motovõistlused".

Lühifilmis on jäädvustatud käesoleva aasta suvel Pirita ringrajal peetud NSV Liidu individuaal-esivõistlused mootorispordis. Ekraanil edasiantud haaravat sportlikul võistlusel näeme avadefileeks rivistunud teenelisi meistersportlasi, mulluseid NSV Liidu tšempione ja teisi võistlejaid, starti ja momente kaks päeva kestnud pinevast heitlusest ringrajal. Film lõpeb uute tšempionide auringiga.

Eesti Riikliku Kirjastuse väljaandel ilmunud

uusi raamatuid

Poliitiline kirjandus

A. Tšutkih. MEIE KOGEMUSI VÕITLUSES KVALITEEDI EEST.

1949. a. algul kohustus Krasnõi Holmi Kammvillakombinaadi meistriabi A. Tšutkihi brigaad andma ainult eeskujuliku kvaliteediga toodangut ja tegi ettepaneku alustada tsehhis sotsialistlikku võistlust eeskujuliku kvaliteedi brigaadi nimetusele, kus iga tööline laseb välja ainult esimese sordi toodangut. Sellest uuest, suure riikliku tähtsusega patriootlikust algatusest haarasid kinni mitte üksnes Krasnõi Holmi kombinaadi kollektiiv, vaid miljonid töölised teistelt tootmisaladelt. Kõne all olevas brošüüris jutustabki A. Tšutkih, kes lihtsa reatöölisena saavutas suure au — Stalini preemia laureaadi nimetuse, oma brigaadi kogemustest ja töömeetoditest võitluses kvaliteedi eest.

Raamat sarjast „Tootmistöö eesrindlaste töökogemusi". Tõlkinud H. Klement. Kaanejoonise valmistanud K. Vanaveski. Trükitud 1500 eks. 28 lk. Hind 60 kop.

UK(b)P rajooni- ja linnakomiteede juures asuvate propagandistide seminaride ja UK(b)P linnakomiteede juures asuvate konsultantide seminaride õppekavad 1950/51. õppeaastaks. Eesti ja vene keeles. Tiraaž kokku 2500 eks. Hind 30 kop.

MATERJALE ESIMESE TEEMA KOHTA: NSV Liit — esimene tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik maailmas. I ja II.

Komosmoli algastme poliitringi kuulajate abistamiseks mõeldud brošüüri esimene vihik sisaldab materjale sissejuhatavaks õppuseks „Meie suur Nõukogude kodumaa" ning materjale kaheks järgnevaks õppuseks teemadel „Kuidas elasid töölised ja talupojad tsaari-Venemaal ja kuidas nad võitlesid oma vabastamise eest" ja „Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon".

Teine vihik annab materjale kolmeks järgnevaks õppuseks: Nõukogude võim on töörahva võim; Kuidas valitsetakse meie maad; Nõukogude rahvaste ühine pere. Kokku 104 lk. Üldtiraaž 10 000 eks. Brošüüride hind 1.30 rbl.

Põllumajanduslik kirjandus

J. Välimaa. KUUGIVILJADE HAPENDAMINE JA VÄRSKELT SÄILITAMINE.

Brošüür sarjast „Abiks kolhoosidele" nr. 25. Kaanejoonise valmistanud E. Annus. Trükitud 3000 eks. 30 lk.

V. Laarmann. SÕNNIKU- JA VIRTSAHOIDLATE EHITAMINE.

Brošüür sarjast „Abiks kolhoosidele" nr. 21. Kaanejoonis E. Annuselt. Trükitud 2500 eks.

Ilukirjandus

I. Vassilenko. MINU SÕBRAD. Jutustused.

Donbassist pärineva kirjaniku Ivan Vassilenko teosed on saanud nõukogude lugejaskonna armastatumaks lugemisvaraks, eriti noorsoo hulgas. Kirjaniku jutustus „Täheke" autasustati 1950. a. Stalini preemiaga. I. Vassilenko „Minu sõbrad" on valimik jutustusi poistest ja noorukitest, keda kõiki seob sisemine sugulus ja kellele on ühine võitlus õnne pärast. See ühine joon muudab kogu raamatu nagu ainsaks pikemaks jutustuseks. Raamatu tegelastest unistab igaüks õnnest omamoodi — üks unistab lavast, publiku ovatsioonidest, teine haigusest tervenemisest ja tegevusrohkest elust, kuid kõigile neile on ühine ka see joon, et nad ei kujutle õnne ainult enda jaoks üksi. Jutustuses „Artjomka tsirkuses" on Artjomkal vähe sellest, et ta pääseks lavale, ta tahab, et esineda saaks ka sõber, neeger Peps. Saur ja Vanja („Jutustus rohelisest kastist") riskeerivad eluga, et päästa oma sõpra Bairami, muidu ei suudaks nad olla õnnelikud. Eriti tugevalt väljendub see joon — taotleda õnne kõigi jaoks — neis jutustustes, mille tegevus toimub Suure Isamaasõja ajal („Elukava" jt.). Küid ka neile noortele kangelastele, kes revolutsioonieelsel süngel Venemaal saavad ümbruselt üksnes jalahoope, annab nende võitlus õnne eest erilise võlu. Noored kangelased jutustustes „Imelaegas", „Artjomka tsirkuses" ja „Pisuke" on juba teadlikud võitlejad parema elu eest.

Jutustused on tõlkinud R. Käsper, illustreerinud H. Mitt. Trükitud 4000 eks. 518 lk. Hind köites 14.25 rbl.

SÕBRALIKUD VENNAD.

Nõukogude Liidu rahvaste muinasjutte III.

Noorte seas suure populaarsuse omandanud muinasjutukogude järjekordne, arvult kolmas kõide, sisaldab ligi nelikümmend Nõukogude Liidu rahvaste muinasjuttu. Kogumikus on esitatud eesti, vene, vepsa, läti, leedu, ukraina, gruusia, armeenia, adõgee, osseedi, aserbaidžani ja baškiiri rahva muinasjutte.

Jutustused on illustreeritud Alo Hoidre, Viktor Karruse, Avo Keerendi ja Siima Škopi poolt. Trükitud 5000 eks. 460 lk. Hind köites 18.30 rbl.

August Jakobson. EHITAJAD. Dramaatiline jutustus.

A. Jakobsoni uus näidend kõneleb, nagu viitab sellele juba pealkirigi, meie uue elu ehitajaist — juhtivatest nõukogude töötajatest. Näidendi tegevustik toimub ühes Nõukogude Eesti sadamalinnas sõjajärgseil aastail. Autor seab oma teoses vastamisi kaks tööstiili sadama taastamistöödel: kapten Kuuse tööstiil, kes õige suhtumisega kaadrisse suudab kogu kollektiivi kaasa tõmmata, äratada inimestes töövaimustust ja teadlikku valmisolekut raskuste võitmiseks, ning kapten Malmi vildak tööstiil — kärkimine, käsutamine ja ainuvalitsejat mängimine, mis viib teda lõpuks täielikule ebaedule töös.

Teose kaane ja tiitli on kujundanud P. Luhtein. Trükitud 1500 eks. 130 lk. Hind köites 5.40 rbl.

L. Vahtramäe. MEIE KORRASTAME.

Mitmevärvitrükis pildiraamat eelkoolealistele lastele. Värsid piltide juures jutustavad väikese Miku, Malle ja Maia ühisest hoogast tööst kevadises aias, selle korrastamisest esimeseks maiks. Autori illustratsioonidega. Trükitud 20 000 eks. Hind 3.75 rbl.

Rakendustehniline kirjandus

SÕJAVÄELISE ETTEVALMISTUSE KURSUS. II

Käsiraamat nõukogude relvade materjalosa tundmaõppimiseks. Raamatus antakse üldine ülevaade kõigist tulirelvadest, kirjeldatakse üksikasjaliselt relva osi, osade koostööd ja võimalikke takistusi seoses relva põhiliste töökäikudega. Armee Abistamise Vabatahtliku Ühingu väljaanne. Kaanejoonise valmistanud V. Toots. 490 lk. Hind köites 12.80 rbl.

Õpikud

D. Andrussevitš. TOOSTUS- KAUPADE KAUBATUNDMINE.

Õpik on esimene osa üldisest tööstus- ja toidukaupade kaubatundmise kursusest plaanimise ja raamatupidamise erialadele. Tõlkinud A. Kask. Trükitud 1500 eks. 324 lk. Hind 21.20 rbl.

S. I. Novosjolov. ALGEBRA ÕPETAJATE INSTITUUTIDELE.

Tõlkinud V. Arak. Trükitud 1000 eks. 312 lk. Hind köites 9 rbl

Seitsmeklassiliste koolide ja keskkoolide programmid 1950/51. õppeaastal keemias, vene keeles ja võõrkeeltes. Eesti NSV Haridusministeeriumi väljaanne. Õppekavade hind 45 kop., 2.50 rbl. ja 90 kop.

Ajakirjad

„STALINLIK NOORUS" nr. 10.

Oktoobrinumbri ilukirjanduslikus osas on Rein Vellendi jutustus Nõukogude Eesti kalurite elust „Õige suund", Sergei Antonovi jutustus „Delta iks" ning Madis Taavi olukirjeldus „Paremate tulemuste eest" elektrimootoritehase „Volta" kommunistliku noore Aleksei Vassiljevi brigaadi tööst, kelle uudse algatuse — lühikeste tootmisnõupidamiste nn. „stahhaanovlike viisminutite" korraldamise pärast töö lõppu — on omaks võtnud enamik pealinna tööstusettevõtteid Hiljutise noorte autorite vabariikliku konverentsi puhul on toodud kirjutusi meie noorte luuletajate ja prosaistide loomingust, samuti värsse noortelt autoritelt M. Kesamaalt, K. Korsenilt, Mai-Liis Alamaalt, A. Rammolt, A. Kollinilt jt. Ajakirja kaasaandes „Isetegevusnäitelava" järgnevalt teine vaatus L. Šeinini näidendist „Saatuslik pärandus". Hind 3 rbl.

„PILT JA SÕNA" nr. 10.

Sisus on katkend „Inimesed hakkavad mõistma" Hans Leberechti uuest kolhoosiküla elu kujutavast jutustusest „Teel", jutustus „Rikša" Howard Fasti viimasest raamatust „Departure" ja värsse osseedi luuletajalt Tšermen Bugulovilt ning Uno Lahelt ja A. Rammolt Pealeselle on huvipakkuv kirjutus kõrgeima sidetehnika — kaugenägemise suurtest edusammudest Nõukogude Liidus. 24 lk. Hind 3 rbl.

„Jumalate nõukogu"

Uus saksa kunstiline film

Vabariigi kinoekraanile tuleb lähemail päevil uus saksa kunstiline film „Jumalate nõukogu", mis on üles ehitatud Nürnbergi protsessi dokumentaalseile materjalidele. Stsenaariumi autoreiks on W. Wolf ja F. Hecht, lavastajaks K. Metzig.

Filmi kollektiiv on endale ülesandeks teinud paljastada üht neist saladustest, mis põhjustasid Teise Maailmasõja.

Filmis esinevad tegelased kannavad väljamõeldud nimesid, kuid vaataja aimab salanõunik Mauch'is, tööstur Tilgneris ja teistes tegelastes, kes moodustavad „jumalate nõukogu", kurikuulsa saksa kontserni „IG Farbenindustrie" peremehi. Filmi sisuks on saksa kapitalistide võimsaima ühingu kuritegude tõetruu lugu.

Film algab selle traagilise momendiga saksa rahva saatuses, millal Hitleri roimarlik klikk haaras riigivõimu enda kätte, ja lõpeb tänapäevaga

Dokumentaalne materjal on filmis realistliku kunsti vahenditega ümber sulatatud kunstilisteks kujudeks. Juba filmi algusepisood annab kujutluse lavastajate loomingulise töö põhimõtetest.

„Jumalate nõukogu" — teiste sõnadega „IG Farbenindustrie" nõukogu — koosolekule ilmub Hitler. Ta taotleb võimuhaaramist ja palub kõikvõimsailt kapitalistidelt toetust. Kui filmis näidatud koosolekut võrrelda selle tõeliste sündmuste kirjeldusega, mille pärast hitlerliku Saksamaa purustamist ülekuulamisel andis üks „IG Farbenindustrie" ninamehi — Georg von Schnitzler, siis ilmneb, kui täpselt filmi autorid on püüdnud taastada ajaloolist tegelikkust.

Töösturite salajasel nõupidamisel viibiv Reichswehri esindaja Schierwind (hilisem hitlerliku lennuväe kindral) ütleb pärast Hitleri lahkumist tähendusrikka naeratusega: „Mulle tundub, et see isand polegi nii tugev, nagu ta näidata püüab." Sellele vastab üks „jumalaist": „Ta on just nii tugev, härra oberst, kui tugevaks meie ta teeme."

Tol momendil — see episood kuulub 1933. aastasse — oli natside partei tõepoolest kokkuvarisemise lävel. Goebbels kirjutas sellest avameelselt oma 1935. aastal avaldatud päevikus: „Kõik lootused olid nagu kadunud, füürer kõnnib tundide kaupa oma hotellitoas edasitagasi ... Äkki ta peatus ja ütles: „Kui partei laguneb, lasen ma enda kohe maha"".

Kas olid need sõnad poos või tõeline meeleheide? Muide, see polegi tähtis. Kuid dokumendid kinnitavad: fašistlik partei oleks vältimatult lagunenud, kui teda sel hetkel poleks toetanud „IG Farbenindustrie" poolt juhitav suurkapital.

Episoodist episoodi näitab film fašistliku riigi sündi ja tema edasist saatust, näitab fašismi agressiivse imperialistliku poliitika arenemist, mis viis Teise Maailmasõjani.

Vaataja ees paljastuvad tugevad rahvusvahelised sidemed, mis ühendavad kapitalistlike maade kontserne.

Nüüd teavad kõik, et „IG Farbenindustrie" sõlmis juba 30-ndail aastail kartellilepingu Ameerika suurima õlikontserniga „Standard Oil of New Jersey" ja selle kaudu inglise kontserniga „Royal Dutch Shell".

Ainult nende kokkulepete alusel võis fašistlik Saksamaa oma majandust Teiseks Maailmasõjaks ette valmistada. „IG Farbenindustrie" omandas valitsuse tellimusel „Standard Oili" kaudu kahekümne miljoni dollari eest lennukibensiini ja teisi õlisaadusi, luues seega suure põletusaine tagavara. Selle tagavarata poleks hitlerlik klikk saanud alustada oma sõjaavantüüri. Kuid see pole ainus abi, mida natsistlikule agressorile osutasid anglo-ameerika õlimagnaadid. Kartellilepingu iseloom oli säärane, et isegi sõja kestel ei katkenud salajased sidemed fašistliku Saksamaa ja USA ning Inglismaa monopolide vahel.

Uskumatu paradoksina tundub filmi autorite jutustus sellest, kuidas „IG Farbenindustrie" üldse ei kannatanud Inglise ja Ameerika lennuväe rünnakute läbi, vaid isegi teenis igalt vaenlase õhurünnakult. Tegelikult hoidusid inglise ja ameerika lendurid tõepoolest aupaklikult kaugemale igast selle kontserni ettevõttest, kontsern sai aga kokkuleppe tõttu „Standard Oiliga" teatavaid kasuprotsente Inglise ja Ameerika lennuväe poolt kulutatud bensiinilt.

Üks süngeimaid kujusid filmis näidatud imperialismi panoptikumis on „Standard Oili" esindaja mister Lawson.

Me näeme filmis, kuidas Teise Maailmasõja ajal ameeriklane Lawson „erapooletu" Šveitsi pinnal kohtab „Farbenindustrie" esindaja, saksa töösturi Tilgneriga. Nende omavahelisest kõnelusest selgub, et juba siis sõlmisid need suurkapitali esindajad liitu Nõukogude Liidu vastu.

Nüüd on üldiselt teada, et Ameerika pangaringkondade esindaja, marureaktsionäär Allan Dulles (kurikuulsa John Foster Dullesi vend) kohtas 1943. aasta veebruaris Šveitsis Hitleri saadikut vürst Hohenlohet. Nad arutasid separaatse tegutsemise plaani Nõukogude Liidu vastu, Teise Maailmasõja muutmise plaani ühtse imperialistliku rinde sõjaks NSV Liidu vastu.

Lawson ei katkesta sidemeid Saksa kontserniga ka pärast sõda, kui võitnud rahvad, eesotsas nõukogude rahvaga, panid Saksa keemiakontserni juhid sõjaroimaritena süüdalustepinki.

Üks filmi peategelasi, keemiateadlane Scholz, kes pikka aega uskus end töötavat teaduse hüveks, kuid hiljem veendub oma pimeduses, paljastab kohtuprotsessil kontserni kuritegelikkust. Ta jutustab eriti sellest, kuidas kontserni laboratooriumes tehti „katseid" elavate inimeste juures. Kontserni diplomeeritud mõrvarite žargoonis nimetatakse neid ohvreid „katsetusobjektideks".

Tundub, et sajandikust neist paljastustest piisaks süüdlaste karmiks karistamiseks. Kuid kartellilepingul on mõju. Sama Lawsoni abil muudetakse kohtupidamine häbiväärseks palaganiks, kus mustatakse nende mõlestust, kes andsid oma elu võiduks saksa fašismi üle.

Vihase sarkasmiga ning tõelevastavalt näitavad filmi autorid nende roimarite „vangielu": mugavaiks eluruumideks muudetud vanglakongid, siidist hommikukuubedes jalutavad „vangid", kaunid naiskülalised, valitud road.

Kohtukomöödia kestel ei katkesta Lawson oma „tööd". Ta taotleb saksa kontserni taastamist. Ja filmi lõpul me näemegi, kuidas „IG Farbenindustrie" jälle alustab oma roimarlikku tegevust Lääne-Saksamaal, abistades ameerika imperialiste, kes muudavad Bonni-Saksamaad uue maailmasõja arsenaliks.

Võitlusele vaenlaste sepitsuste vastu õhutavad filmi lõppsõnad doktor Scholzilt: „Tankid on võimetud rahuarmastavate rahvahulkade vastu."

Film „Jumalate nõukogu" avaldab sügavat mõju mitte ainult oma sisuga, vaid ka näitlejate suurepärase mänguga ja kõrge operaatorimeisterlikkusega. Eriti silmapaistvalt mängivad näitlejad Fritz Tielmann (doktor Scholz), Paul Bildt (salanõunik Mauch), Willi A. Kleinau (Lawson), Hanns Georg Rudolph (Tilgner) ja Ivonne (Mauchi tütar).

„Jumalate nõukogu" on Saksamaa kinoekraanidel joosnud suure eduga. Saksa rahukaitsekomitee esitas selle filmi rahvusvahelisele rahupreemiale.

KUNSTINÄITUSI PIKENDATI

Tallinna Kunstihoones, Võidu väljak 8, avatud poliitilise karikatuuri ja satiirilise plakati näitus „Võitlus rahu eest" ja Tartu Riikliku Kunstiinstituudi üliõpilastööde näitus on pikendatud kuni 22. novembrini k. a. Kunstinäitused on avatud iga päev kella 11—19, kaasa arvatud esmaspäev.

Kunstiinstituudi näituse avalik arutelu toimub Kunstihoones esmaspäeval, 20. novembril kell 18.

Kolleegium: L. Auster, A. Juhkum, P. Kuusberg, B Lukats, E Männik ja P. Põldroos
Vastutava toimetaja asetäitja L. Tigane

„SIRP JA VASAR"

Toimetus: Tallinn, Pikk t 58, postkast 388, toimetuse tel 432-46

Väljaandja: ENSV Ministrite Nõukogu juures asuv Polügraafiatööstuse Kirjastuste ja Raamatukaubanduse Valitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus, Tallinn, Rataskaevu 2, postk. 107, tel. 426-33. Tellimuste-kuulutuste osakond, Tallinn, Rataskaevu t. 2, on avatud igal tööpäeval kella 9—17 Tellimusi võtavad vastu kõik postiasutused Kuulutuste hinnad üks mm ühel veerul Rbl. 4.— „Sirp ja Vasar" avaldab ainult kirjastuste, teatrite kinode, kunstiorganisatsioonide jne kuulutusi, mis on lehe sisuga kooskõlas Trükikoja „Punane Täht" trükk Tallinnas.

MB-05833 Tellimuse nr 2051

Eeloleva nädala raadiosaadetest

I programm lainel 290 m
II programm lainel 422 m,
alates k. 20 lainel 213 m.

PUHAPÄEV, 19. NOVEMBER 1950. I programm: Kell 6—8.15 ülekanne Moskvast, k. 8.45 populaarne kontsert vene muusikast, k. 9.30 „Lahing mäekurus" — Sergei Borzenko jutustus, k. 9.50 „Au Nõukogude armeele" (sõnalis-muusikaline saade), k. 10.30 materjale vabariiklikest ajalehtedest, k. 10.40 puhkpillimuusikat, k. 11 soovikontsert lastele, k. 11.45 esineb Nõukogude armee lauluansambl, k 12.20 soovikontsert suurtükiväelastele, k. 13 saade põllumajandusalal töötajaile ja kontsert. Kell 17 ringvaade nädalasündmustest, k. 17.30 noori soliste, k. 18 Eesti NSV Raadiokomitee sümfooniaorkestri kontsert, k. 19 nädalauudiseid (Moskvast), k. 19.30 aariaid, duette ja koore eesti oopereist, k. 20 rahvusvaheline ringvaade. Kell 20.15 Tatari ANSV Filharmoonia solistide kontserdi ülekanne „Estonia" kontserdisaalist, k. 22 opereti-, filmi- ja tantsumuusikat.

II programm: 6—17 ülekanne Moskvast, k. 17 muusikahariduslik saade „Sümfooniaorkester" (II), k. 18 „Leo Tolstoi", prof. Nikolai Gudzi kirjutus, k. 18.30 eesti rahvamuusikat (orkester J. Zeigeri juhatusel), k. 19 vestlus: Kodanlik demokraatia on rikaste demokraatia (prof. Baškin), k. 19.15 kontsert „Tantse ja laule".

ESMASPÄEV, 20. NOVEMBER. I ja II programm: Kell 7.30—8 ja 8.10—8.35 hommikune kontsert, k. 11.15 mudilastele: Leo Tolstoi lühijutte, k. 11.30 nõukogude heliloojate duette ja lüürilisi laule, 12.35 kontsert Hatšaturjani helitöödest.

I programm: Kell 18.35 ülevaade NSV Liidu keskajalehtedest, k. 19.15 noortele: vestlus „Noorte sõbra ja õpetaja M. I. Kalinini ideeline pärandus" (Voldemar Kapp), k. 19.35 väikesi orkestripalasid, k. 20 kohalike nõukogude valimistele pühendatud saade, 21.30 heliülesvõtteid Eesti NSV kirjandusdekaadi kontsertidelt Moskvas, k. 22 päevauudiseid, k. 22.25 Straussi polkasid, k. 22.40 spordisaade.

II programm: Kell 16 ülekanne Moskvast, k. 17 „Pravda" juhtkiri ja päevauudiseid, k. 17.25 Nahabini „Ukraina capriccio", k. 17.45 Nõukogude heliloojate koorilaule, k. 18.30 arstiteaduslik vestlus: „Töötajate tervishoid NSV Liidus", k. 18.45 kunstimeistrite kontsert (Grinberg, Pirogov, Vlassov), k. 19.20 V. Kapi sümfoonia nr. 1, k. 20—02 ülekanne Moskvast.

TEISIPÄEV, 21. NOVEMBER. I ja II programm: Kell 7.30—8 ja 8.10—8.35 hommikune kontsert, k. 11.15 materjale vabariiklikest ajalehtedest, k. 11.25 E. Kapi „Tallinna pildid" (H. Sepp), k. 12.20 päevauudiseid Nõukogude Eestist vene keeles, k. 12.35 ajakirjanduse ülevaade, k. 12.50 katkendeid Lossenko ja Gulak-Artemovski ooperitest.

I programm: Kell 19.15 lastele: „Helikiir", heliajakiri nr. 134, k. 19.45 vene laule, k. 20 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 20.30 kontsert turkmeeni muusikast, k. 21.35 Nikolski süit, k. 22—22.50 reportaaž töötajate valimiseelsetelt koosolekutelt.

II programm: Kell 17.25 kontsert tsüklist „Stalini preemia laureaate": esinevad Tamara Tšeban, Jevgeni Ureke ja Leedu NSV Riiklik Laulu- ja Tantsuansambl, k. 18 kirjanduslik ringvaade, k. 18.30 meloodiaid Lehári operettidest, k. 19 vestlus raadiotehnilistest küsimustest, k. 19.15 saade vene keeles: noorte osavõtt valimiskampaaniast. ELKNÜ KK sekretäri sm. Pomazkini sõnavõtt, k. 19.35 tantse eesti heliloojate loomingust.

KOLMAPÄEV, 22. NOVEMBER. I ja II programm: Kell 11.15 materjale vabariiklikest ajalehtedest, k. 11.25 kontsert tsüklist „Vennasrahvaste heliloomingut" Tatari ANSV, k. 12.30 ajakirjanduse ülevaade, k. 12.45 Kompanejetsi ja Tulikovi laule.

I programm: Kell 19.15 lastele: „Pioneeritöö kogemusi", reportaaž Tartu Pioneeride Majast, k. 19.45 kasahhi muusikat, k. 20 abiks poliitkoolide propagandistidele: vestlus „Kuidas on ehitatud UK(b) Partei", k. 20.15 ENSV Raadiokomitee sümfooniaorkestri kontsert, k. 21.35 ettekandeid vokaalansamblitelt, k. 22 katkend A. Rõbakovi romaanist „Autojuhid", k. 22.30 eesti estraadimuusikat.

II programm: Kell 17.25 muusikat Rimski-Korsakovi ooperist „Maiöö" ja Smetana ooperist „Müüdud mõrsja", k. 18 kontsert Moskva saatjale, k. 19.30 esineb Rumeenia Üldise Töökonföderatsiooni lauluansambl, k. 19 saade: valijate kirjakast, k. 19.15 saade vene keeles: Riikliku Meeskoori ja Raadiokomitee segakoori kontsert.

NELJAPÄEV, 23. NOVEMBER. I ja II programm: Kell 11.15 materjale vabariiklikest ajalehtedest, k. 11.25 lastele: „Merelukad ja hääl", bioloogiateaduste kandidaadi N. Tarassovi populaarteaduslik jutustus, k. 11.45 tšuvaši ja baškiiri laule, k. 12.50 H. Ellери helitöid.

I programm: Kell 19.15 vene klassikalist kooriloomingut (Raadiokomitee segakoor), k. 20 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 20.30 soovikontsert valijaile, k. 21.35 Beethoveni sonaat a-moll (ENSV teenelised kunstnikud V. Akmäe ja B. Lukk), k. 22 „Kirjanduslikke mõistatusi", k. 22.30 fragmente Glieri balletist „Vaskratsanik".

II programm: Kell 17.25 kontsert NSV Liidu rahvaste muusikast, k. 18 loeng: „Nõukogude patriotism on nõukogude ühiskonna liikumapanev jõud", k. 18.15 esineb Leningradi Riiklik Akadeemiline Kapell, k. 18.30 loengkontsert „A. Ljadov", k. 19.15 saade vene keeles: katkend E. Männiku jutustusest „Südamete proov".

REEDE, 24. NOVEMBER. I ja II programm: Kell 11.15 materjale vabariiklikest ajalehtedest, k. 11.25 katkendeid E. Kapi ooperist „Vabaduse laulik", k. 12.35 ajakirjanduse ülevaade, k. 12.50 nõukogude heliloojate laule.

I programm: Kell 19.15 noortele: „Tähistame kohalike nõukogude valimisi uute töövõitudega" (noorte sõnavõtte), k. 19.30 süite rahvapilliorkestrile, k. 20 saade: Nõukogude vennasrahvaste helde abi kindlustab Nõukogude Eesti kiire arengu (sõnavõtte, reportaaže), k. 20.15 sümfooniakontsert, k. 22 „Südameverega", vestlus kreeka hukatud patriootide kirjadest, k. 22.25 kontsert kergesisulisest muusikast.

II programm: Kell 17.25 eesti heliloojate patriootilisi helitöid, k. 18 saade: „Tootmisvõimsuste täieliku ärakasutamisega kindlustame tootmisplaanide ennetähtaegse täitmise", k. 18.20 nõukogude marsse, k. 18.30 mudilastele: „Loomade keel", kuuldepilt bulgaaria muinasjutu järgi, k. 18.45 Manevitši kantaat „Rahu eest", k. 19.15 saade vene keeles, k. 19.35 kinosaade, k. 19.45 kirgiisi ja tadžiki laule.

LAUPÄEV, 25. NOVEMBER. I ja II programm: k. 11.25 ENSV Raadiokomitee estraadiorkestri kontsert, k. 12.35 ajakirjanduse ülevaade, k. 12.50 vene kammermuusikat: Rahmaninovi „Nooruse-trio" ja romansse.

I programm: Kell 19.15 lastele, vanemale koolieale: „Viis nädalat Lõuna-Ameerikas". Katkendeid L. Rodini raamatust, k. 19.35 rahvalaule (E. Laidre), k. 20 vestlus: „Maailma kaardi ees", k. 20.20 kontsertvestlus „Helilooja A. Kapp", k. 21.35 tantsumuusikat (esitab kandiel A. Papp), k. 22 põljetone valimistest kodanlikus Eestis, k. 22.20 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga.

II programm: Kell 17.25 ukraina ja valgevene kunstimeistrite kontsert, k. 18 vestlus: „Suur vene õpetlane Pirogov", k. 18.15 E. Brauери süit „Ristikoerad", k. 18.30 kontsert Kara-Karajevi ja Žiganovi balletimuusikast, k. 19.15 saade lastele vene keeles, k. 19.35 Riikliku Vene Rahvalaulu Koori ja Poistekoosi kontsert (Juhatab A. Svešnikov).

ON AVATUD

tellimuste vastuvõtmine 1951. aastaks

vabariiklikele ajalehtedele ja ajakirjadele

Tellimusi võtavad vastu „Ajakirjandusliidu" osakonnad, postiasutused ja ajakirjanduse ühiskondlikud volinikud.